

**MİMARİ YAPILARIN TURİZM ÜZERİNE
ETKİLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ**

Ali NADIROV

**Danışman
Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ**

MİMARİ YAPILARIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ

Ali NADIROV

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz/2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI-	5
DOĞRULUK BEYANI.....	6
ÖNSÖZ.....	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	13
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
GİRİŞ	16
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	17
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	17
1.1. Turizmin Tanımı	17
1.2. Alternatif Turizm Çeşitleri	19
1.2.1. Deniz Turizmi.....	20
1.2.2. Gençlik Turizmi	21
1.2.3. Kültür Turizmi.....	22
1.2.4. Fuar Turizmi	23
1.2.5. İnanç Turizmi.....	24

1.2.6. Gastronom Turizmi	25
1.2.7. Hüzün Turizmi	26
1.2.8. Spor Turizmi	27
1.2.9. Eko Turizm.....	28
1.2.10. Kongre Turizmi.....	29
1.2.11. Sağlık Turizmi	30
1.3. Azerbaycan'da Turizm.....	31
1.4. Turizm ve Mimari Arasında İlişki	36
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	38
ARAŞTIRMA ALANINA AİT BİLGİLER	38
2.1. Azerbaycan ve Bakü Şehrinin Sosyokültürel Yapısı	38
2.2. Bakü'nün Tarihi.....	41
2.3. Bakü'nün Coğrafyası.....	42
2.4. Bakü'nün Ekonomik Yapısı.....	43
2.5. Bakü'de Turizm	45
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	48
BAKÜ'NÜN MİMARİ YAPILARI ve ÖNEMLİ ALANLARI	48
3.1. Tarihi Yapılar.....	48
3.1.1. Kız Kalesi	48
3.1.2. İçeri Şehir.....	49
3.1.3. Merdekan Kalesi	53
3.1.4. Ateşgah.....	55
3.2. Bakü'de Modern Yapılar ve Avrupa Mimarisi.....	56
3.2.1. Haydar Aliyev Kültür Merkezi.....	56
3.2.2. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı.....	58
3.2.3. Bakü Olimpiyat Stadyumu.....	60
3.2.4. Alev Kuleleri.....	61

3.2.5. Hükümet Evi.....	63
3.2.6. Socar Tower.....	63
3.2.7. Port Baku Towers	64
3.2.8. Baku Trump Tower	65
3.2.9. Sofaz Tower	66
3.2.10. Hilton Hotel	67
3.2.11. Saadet Sarayı.....	68
3.2.12. Bakü Valiliği Binası	69
3.2.13. H.Z. Tağıyevin Sarayı.....	70
3.2.14. İsmailiye Sarayı.....	71
3.2.15. Azerbaycan Devlet Akademi Filarmonisi	72
3.2.16. Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası	73
3.2.17. Azerbaycan Milli Halı Müzesi	74
3.2.18. Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyat Müzesi.....	75
3.2.19. Çeşmeler Meydanı.....	76
3.2.20. Şehitler Hıyabanı.....	77
3.2.21. Bakü Bulvarı.....	78
3.3. Dini Yapılar	79
3.3.1. Taze Pir Camii.....	79
3.3.2. Bibiheybet Camii.....	80
3.3.3. Haydar Camisi.....	82
3.3.4. Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu	83
3.3.5. Bakire Meryem'in Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi.....	83
3.3.6. Şehitler Cami	84
3.3.7. Jen Mironosits Ortodoks Katedrali.....	85
3.3.8. Mir Mövsüm Ağa Türbesi.....	87
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	88

BULGULAR	88
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	88
4.2. Bakü Turizmine Katkı Sağlayan En Önemli Mimari Yapıları	91
4.3. Bakü Şehrinin Tanıtım/Reklam Faaliyetleri	93
4.4. Bakü Şehrinin Turizm Çeşitliliği	97
4.5. Turizm Bakü'nün Mimari Yapılarına Etkisi	102
4.6. Yerli ve Yabancı Turistlerin Varlığı Bakü Halkı Üzerinde Etkisi	105
4.7. Bakü'deki Modern Yapıların Turizme Etkisi	109
4.8. Bakü'deki Tarihi Yapıların Turizme Etkisi	113
4.9. Bakü'deki Dini Yapıların Turizme Etkisi	116
4.10. Turistler Bakü'ye Gelirken Bu Yapılar Hakkında Bilgileri	120
4.11. Bakü'nün Turizm Açısından Gelişimi İçin Daha Neler Yapılabilir	123
SONUÇ	128
ÖNERİLER	131
KAYNAKÇA	133
TABLolar LİSTESİ	157
ŞEKİLLER LİSTESİ	158
FOTOĞRAF LİSTESİ	159
EKLER	161
ÖZGEÇMİŞ	166

TEZ ONAY SAYFASI-

Ali NADİROV tarafından hazırlanan “MİMARİ YAPILARIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ
Tez Danışmanı, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 01/07/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Fatih Türkmen (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU (KÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Ali NADIROV

İmza :

ÖNSÖZ

Bu çalışma turizmin mimari yapıların üzerinde etkisi kapsamında Bakü şehrin örnek alınarak çalışmamamız dahilinde seçilen mimari yapılarla bağlı Bakü'de yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi, yerel halk ve kamu ve özel sektöründe turizm alanında çalışan kişilerle görüşme yapılmıştır.

Bu zorlu süreçte bana fikir veren, tezimle ilgili her aşamada yardımcı olan Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ'E araştırma sürecinde yol gösteren Doç. Dr. Nurettin AYZAZ'A, Dr. Marziye MEMMEDLİ'YE Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyerek bu günlere gelmemde emek harcayan değerli ailem; Ayten NADİROVA, Mercan KHALİLOVA, Meryem VALİHANOVA, değerli yardımlarından dolayı Emre Can ORANLI, Ömer MACAROĞLU'NA, görüşmeme katılarak tezime katkılarını sağlayan değerli görüşmecilere, ve eğitim hayatım boyunca üzerinde emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

ÖZ

Turizm özellikle II. Dünya savaşından sonra boş kalan atıl uçakların kullanılması, gelir artışı ve boş zamanın artmasından sebebiyle ülkelerin ekonomisinde kendisine büyük pay bulan sektörler arasına girmiştir. Turizmin ülkelerin ekonomilerine sağladığı büyük katkıdan dolayı ülkeler bu sektöre önem vermektedir. Turizm sektörü ülkelerin sahip olduğu mimari yapılarla da yakından ilgili olduğu söyleyebiliriz. İnsanlar diğer ülkelerin mimarisini merak etmekte ve bu maksatla ziyaret etmektedirler. Bu bağlamda ülkeler artık sahip oldukları mimari yapıları ister korumak, geliştirmek isterse de turistleri çekmek adına mimari yapılara önemi artırmaktalar.

Bu hususta çalışmamızda Mimar yapıların turizm üzerinde etkisini Bakü şehri ölçeğinde ele alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı Azerbaycan'ın başkenti olan Bakü şehrinde UNESCO'nun Dünya Miras Listesinde yer alan tarihi yapıları bulunmakla beraber ayrıca modern ve dini yapılarda mevcuttur. Şehirde tarihi yapıların korunması işlerinin yanı sıra yeni, modern, Müslüman, Hıristiyan ve Yahudilerin ibadetlerini yapmaları için dini yapılar da yapılmaktadır. Bu sebeple Bakü'de yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm alanında kamu ve özel sektör çalışanları ve yerel halka şehirdeki çalışmamız dahilinde seçtiğimiz yapıların turizm açısından etkisinin ölçülmesi maksadıyla, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanmış, iki bölümden ibaret mülakat forumu vasıtasıyla görüşme uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakü, Azerbaycan, turizm, mimari yapılar

ABSTRACT

Especially tourism has become one of the sectors that have large share in the economy of the countries, due to the idle use of aircraft increasing income and leisure time, which was idle after the second World War. Countries attach importance to this sector due to the great contribution of tourism to the economy of countries. We can say that the tourism sector is closely related to the architectural structures of countries. People are curious about the architecture of other countries and visit it for this purpose. In this context, countries are now increasing the importance of architectural structures in order to protect and develop their architectural structures to attract tourists. In this regard in our study the effect of architect buildings on tourism has been discussed on the scale of Baku city. In the city of Baku the capital of Azerbaijan where the research was conducted, there are historical buildings on the UNESCO World Heritage List as well as modern and religious buildings. In addition on the preservation of historical buildings in the city, religious buildings are also built for the worship of new, modern, Muslims, Christians and Jews.

For this reason, in order to measure the effect of university employees, living Baku state tourism agency employees, public and private sector employees in the field of tourism and the local people in terms of tourism, the buildings we chose within our study in the city were prepared according to the semi-structured interview technique, and the interview was conducted through an interview forum consisting of two parts.

Keywords: Baku, Azerbaijan, tourism, architectural structures

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Mimari Yapıların Turizm Üzerine Etkileri: Bakü Örneği
Tezin Yazarı	Ali NADIROV
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	01.07.2021
Tezin Alanı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	166
Anahtar Kelimeler	Bakü, Azerbaycan, turizm, mimari yapılar

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Effects of Architectural Structures on Tourism: The Case of Baku
Author of the Thesis	Ali NADIROV
Advisor of the Thesis	Associate Professor Yasin DÖNMEZ
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	01.07.2021
Field of the Thesis	Department of Tourism Management
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	166
Keywords	Baku, Azerbaijan, tourism, architectural structures

KISALTMALAR

UNWTO: (The United Nations World Tourism Organization)

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

UNESCO: (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

vb.: Ve benzeri

vd.: Ve diğerleri

G: Görüşülen

s.: Sayfa

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bakü şehri örneğinde mimari yapıların turizm üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Mimari yapıların turizmde önemi her geçen gün artmaktadır. Bu kapsamda ister tarihi ister modern anlamda yapıların turizme kazandırılması çalışmaları ülkeler tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla mimari yapıların turizme olan etkisinin öğrenilmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda amaç, ülkelerin sahip olduğu mimari yapıların turizm potansiyelinin belirlenmesidir. Amaç doğrultusunda mimari yapıların turizme kazandırılması ve bu maksatla kullanılması büyük önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin istifade edildiği, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreçten ibarettir. Çalışmamız kapsamında Bakü şehrinde yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör çalışanları ve yerel halk ile görüşme yapılmış, ayrıca literatürden de yararlanılarak oluşturulan açık uçlu sorularla mülakat tarzı görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme yöntemleri; yapılandırılmış görüşme yöntemi, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ve yapılandırılmamış görüşme yöntemi olarak üçe ayrılmaktadır;

1) **Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi:** Görüşme yapılan kişilere önceden hazırlanan sorular aynı şekilde sorulur ve önceden belirlenen cevaplardan birini seçerek cevaplamaları beklenir.

2) **Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi:** Görüşme formunda yer alan açık uçlu sorulara, katılımcının ilgisi ve bilgisi doğrultusunda cevap vermesi beklenir. Araştırmacı ile katılımcı arasında söyleşi şeklinde gerçekleştirilir.

3) **Yapılandırılmamış Görüşme Yöntemi:** Önceden hazırlanmış herhangi bir soru formu olmadan araştırmacının yönlendirmesi doğrultusunda katılımcının konunun belirlenmesinde önemli paya sahip olduğu görüşme yöntemidir.

Çalışmamız kapsamında, alan çalışmasının araştırma aşaması “yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Önceden

hazırlanan, iki aşamadan oluşan görüşme formu Koçoğlu ve Koçoğlu (2017) tarafından yapılan araştırmadan derlenmiştir. Konu ile ilgili demografik bilgilere ait olan 4 soru ve çalışma alanı ile ilgili 10 soru yer almaktadır. Sorular açık uçlu olup katılımcının kendini istediği gibi ifade etmesine olanak sağlamıştır. Görüşme formuna ilave olarak gözlem yapma elde edilmiş ve gözlem tekniği de istifade edilmiştir. Gözlem gerçekleştirilen mekânda gözlemcinin kendisinin şahsen bulunması, gözlemin laboratuvar gibi hazırlanmış bir ortamın aksine doğal ortamında gerçekleşmesi mevzubahistir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 171). Gözlem yönteminin en önemli özelliği gözlemlenen bireylerin kendi doğal ortamları içinde bulunmasıdır. Bu araştırma yönteminin tercih edilme sebebi: Görüşmelerin sahip olduğu belli düzeydeki esnekliğe ve bire bir durum değerlendirmeye uygun olmasıdır. Yani anket tekniğe göre görüşme tekniğinde sorular açık uçlu olup görüşmecinin kendini daha iyi ifade etmesine imkan sunmaktadır. Ayrıca katılımcı ile yüz yüze görüşüldüğünde düşüncelerini ve tepkilerini daha iyi bir şekilde gözleme fırsatı elde edilmiştir. Araştırmanın verileri, bazıları Covid-19 salgını nedeniyle olmak süratiyle yüz yüze kendilerinin zamanı olduğu vakitte, kendilerinin rahat hissettikleri çalışma yerlerinde katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği iş yoğunluğu zamanında toplanmıştır. Görüşmecilerle soru-cevap şeklinde mülakat formu uygulanmış olup cevapları not edilmiştir. Görüşmede sorulan sorular tüm katılımcılar için, aynı biçimde sözcüklerle ve aynı anlama gelecek şekilde yöneltilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma kapsamında Bakü şehrinde yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör çalışanları ve yerel halk ile görüşme yapılmıştır. Covid-19 sebebiyle sadece 57 kişi ile görüşülmüştür.

KAPSAM VE SINIRLIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Turizmin mimari yapıların üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmada karşılaşılan güçlükler ve sınırlılıklar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Araştırma Azerbaycan'ın başkenti Bakü şehri içinde yaşayan üniversite çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları, turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör çalışanlar ve yerel halk ile sınırlıdır. Covid-19 sebebinden devlet turizm çalışanları ve üniversite çalışanları ile online olarak görüşme yapılabilmmiştir. Ayrıca araştırmada benimsenen nitel araştırma yöntemi kapsamında yarı yapılandırılmış

görüşme tekniği kullanılarak yöneticilerle ortalama görüşme süreleri 15 dakika ile 30 dakika arasında farklılık göstermektedir.

Görüşmeler sırasında bazı katılımcıların mülakat formunu kendisinin doldurmaması sebebiyle not alma esnasında bazı verilerin tam anlamıyla kaydedilememesi olasılığını doğurmakta bu da araştırmanın kısıtlılıkları içerisinde yer almaktadır.

GİRİŞ

Turizm ülkelerin ekonomileri için vazgeçilmez sektör haline gelmiştir. Ülkelerin ekonomisini döviz girdisi başta olmakla birçok faydaları olan bu sektör özellikle kitle turizmiyle birlikte getirdiği kirlilik, gürültü ve diğer olumsuzluklarla birlikte ve mevsimsellikten kurtulmak adına bu sektörde alternatifler arayışına girilmiştir. Bu alternatifler arayışının bir sonucu olarak spor turizmi, sağlık turizmi, eko-turizm, hüzün turizmi vd., ortaya çıkmıştır ki bunlardan biri de ziyaret edilen ülkenin mimari yapılarıdır. Mimari yapılara seyahat tarihi çok eskilere kadar gitse de modern turizm anlayışında mimari yapılara ziyaret yeni bir kavram olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Mimari yapıların turizm üzerindeki etkisini Fransa'da Eiffel Kulesine yapılan ziyaret, İtalya'da tarihi Pizza kulesine yapılan ziyaretler olabildiği gibi Mekke, Kudüs gibi dini yapılara da olabilmekte hatta günümüzde insanlar kendilerini sosyal medyada paylaşmak adına trend haline gelen modern ikonik yapılara da büyük oranda ziyaret edildiği görülmektedir.

İster bu yapıların korunması, geliştirilmesi ve yenilerinin yapılması isterse de ülkeye turist çekmek adına önemli yere sahip olan mimari yapılar bazı ülkeler tarafından turist çekmek için yıllardır kullanılmakta ve artık bu sayede marka halini almakta olup bazı ülkeler tarafından da yeni kullanılmaya başlanılmaktadır. Her ülkenin kendisine has dini, tarihi ve modern yapılarının olduğunu dikkate alırsak mimari yapılar turizm açısından değerlendirilmesi gereken bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan gibi ekonomi büyük oranda yeraltı doğal kaynaklara bağlı olan ülkeler için turizm sektörü büyük öneme sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Çok uzak olmayan tarihte bağımsızlığını kazanan Azerbaycan baş kenti Bakü şehri tarihi geçmişi, çok kültürlü ve çok milletli halkların bir arada yaşadığı ve ülkenin turizm sektörünün geliştirilmesi siyasetinde kendisine ilk sırada yer bulmuştur. Tarihte birçok devletlerin başkenti olmuş Bakü'de farklı milletlere ait dini ve tarihi mimari yapıların yanı sıra özellikle ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra petrol gelirlerinden şehre harcanması neticesinde Bakü'de modern binalar adeta göz kamaştırmaktadır. Bu açıdan baktığımızda mimari yapılarla zengin Bakü şehrinin turizm açısından bu yapıların büyük potansiyel arz ettiğini düşünmekteyiz.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Turizmin Tanımı

Yaşadığımız yüzyılın en önemli sektörlerinden biri olan ve ister gelişmiş isterse de gelişmekte olan ülkelerin ekonomik açıklarını kapatmada, istihdama katkıda, kültürlerin tanışması, turizm gerçekleştirilen bölge halkının bilgi seviyesinin gelişmesi gibi konulara katkı sağlayan turizm sektörü sanayi devrimi ve özellikle II. Dünya savaşından sonra boş kalan uçakların değerlendirilmesi ve buna bağlı olarak ulaşımda yaranan kolaylıklar, boş zamanın çoğalması, gelir düzeyinin yükselmesi, teknolojiye yaşanan gelişmelerin, medyanın da etkisiyle turizm ulusal ve uluslararası düzeyde ivme kazanmış olduğunu söyleyebiliriz (Bahar, 2007; Özdemir ve Kervankıran, 2011: 2; Erol, 2003: 2; Mansuroğlu ve Dağ, 2016: 9).

Bacasız Sanayi olarak adlandırılan turizm insanın doğasında olan dinlenme, rahatlama, eğlenme ve en önemlisi seyahat yapmak gibi isteklerin karşıladığı ve bunların yanında yerel halk başta olmakla bu faaliyetin gerçekleşmesinde iştirak eden ulaşımdan, yiyecek-içecek ve konaklama sektörüne kadar çalışanların hepsinin ekonomik katkısından dolayı turizm sektörünün iyi bir şekilde incelenmesi gereken sektördür. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler ekonomilerini, işsizlik oranını, istihdamı, bölgesel gelişmişlik düzeyi, turizmden elde edilen gelirleri ve ülke veya bölgeye daha fazla turist çekme gibi birçok alanda gelişim sağlamak adına turizm sektörünün faydalarından (Çetintaş ve Bektaş, 2008: 37; Uğuz, 2011: 333) yararlanmaya çalışmakta olduğunu görebiliriz.

İlk başta çokta fazla olmayan insanı ilgilendiren (Hacıoğlu, 2013), turizm sektörünün birçok sektörle ve bilimle ilişkili olması, böyle çok yönlü bir olayın net bir tanımının araştırmacılar tarafından yapılmasının mümkün olmamasına sebep olmuş, genel itibariyle yapılan tanımlar araştırmacının turizme kendi bilim alanının perspektifinden bakmasına sebep olduğunu görmekteyiz (Tekin, 2016; İçöz, 2005: 1). Bu da turizmin net bir tanımının olmadığını (Aydın, 2012: 91) gösterse de genel tanımlar hep turizmin, seyahat olayı ve bu olayda gidilen yerde harcama yapılmasından meydana gelen bir sektör olduğunu söylememize olanak sağlamaktadır.

Tüm bunlara bir ek olarak Dünya Turizm Örgütü 21 yüz yılı sektörler arasında gelişimini devam ettirerek en hızlı büyüyecek olan turizm sektörünün önemini bir kez

daha belirtmektedir (Kuvelloğlu, 2004). Şimdi turizmle ilgili verilen tanımlardan bazılarını görmeye çalışalım:

Türk Dil kurumu sözlüğünde turizmin ilk anlamı ‘ ‘ *Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi* ’ ’ olarak tanımlanmıştır. İkinci anlam olarak ise ‘ ‘ *Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü* ’ ’ olarak ifade edilmiştir (sozluk.gov.tr).

Turizm UNWTO (Dünya Turizm örgütü) tarafından ise şöyle tanımlanmaktadır: Turizm, insanların kişisel veya ticari / mesleki amaçlarla ülkelere veya olağan ortamlarının dışındaki yerlere taşınmasını gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgu olduğu söylenmektedir (www.unwto.org).

Turizm insanların daimî yaşadıkları yerlerin dışına yapılan seyahat olup (Kahraman ve Türkay, 2006), bu seyahatler küçük ölçekte kişilerin büyük ölçekte ülkelerin ekonomisine katkının yanında yeni iş alanları açılmasına imkân sağlayan bir sektör olduğu belirtilmektedir (Çoban ve Özcan, 2013: 244; Karapınar ve Barakazı, 2017: 8). Turizmde kişiler farklı bölge veya ülkelere ticari, eğlenme, dinlenme vb., dibi çeşitli maksatlarla seyahat çıkmaktadırlar (Işkın 2020: 116).

Turizmle ilgili diğer bir tanımda Guyer-Feuler şunları belirtmekte, kitle ulaşım araçlarının gelişmesiyle insanların seyahat yapmasının kolaylaşmasının bir sonucu olarak bireyler diğer kültürleri tanımak, hava değişimi yapmak, dinlenmek için sanat ve doğanın deyimi yerindeyse harmanlandığı güzel alanları ziyaret etmelerinin doğal sonucu olan çağımıza has bir aktivitedir (Kozak vd., 2015).

Hunziker ve Krapf'a göre turizm; Kişilerin devamlı ikamet etmemek şartıyla yaptıkları seyahat ve bu seyahatte kişi gittiği yerde kalmalı ya da en azından konaklama olanaklarından yararlanan bir faaliyetler bütünüdür (Akat 2008). Başka bir tanımda ise turizm beceri, teknoloji, üretim vb. alt yapı, reklam, tüketim, sanat, kültür vb. üst yapı olanaklara sahip zahmet gerektiren bir deneyimin ismidir (Külekeçi ve Bulut, 2012: 175). Eğlenme, dinlenme, sağlık, spor, kültürel maksatlarla daimî yaşanan yerleşimin dışına para kazanma amacı gütmeksizin en az 24 saat ya da bir gece konaklamak için seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Sargın, 2006: 2).

Yukarda verilen tanımların daha iyi anlaşılması adına ve turizm nedir sorusuna cevabı bulmak için hangi eylemler turizm değildir görelim (Mısırlı, 2015):

- Turizmde yapılan seyahatler sürekli olarak yaşanan yerin dışına çıkarak şeklinde yapılmalı ve gidilen yerde devamlı kalma maksadı olmamalı,

- Turizm para kazanmak için değil para harcamak için seyahat edilmeli,
- Turizm maksadıyla gittiği yerde konaklamalı ya da en az 24 saat süre geçirmeli,
- Seyahatin sonunda yaşadığı yere dönmeli,
- Tahsil yapmak, askeri vazife, bulunduğu ülkeden göç etmek zorunda kaldığı vb. sebeplerden dolayı seyahat edenler turizm kapsamında değerlendirilmez.

1990'lı yıllardan itibaren yükselmeye başlayan turizm sektörü kalabalık kitle ve plansız turizm faaliyetleri ile birlikte kültürel ve doğal kaynakların tahrip olmasına getirmiş insanlarda da artık 3S (deniz, güneş, kum) turizmi yerine çevre bilinçli daha sürdürülebilir ve alternatif turizm çeşitlerine doğru yönelik bir eğilim içine girmeye başlamışlardır (Eser vd., 2010: 28; Ongun vd., 2016: 76; Edinsel ve Adıgüzel, 2014: 168).

Alternatif turizm deniz, kum, güneş kitle turizminin doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu tahribatı ortadan kaldırmak, turizmi mevsimsellikten kurtararak 12 aya yaymak, sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde turizm sektörünün çeşitlendirilmesi olarak ifade edilmektedir (Zengin vd., 2019: 253).

1.2. Alternatif Turizm Çeşitleri

Alternatif turizm türlerinin doğmasına neden olan başlıca sebepler olarak, insanların hayat tarzlarında yaşanan değişimler ve bu değişimlerin doğal sonucu olarak artık seyahatler 3S deniz, kum, güneş diye bilinen geleneksel anlayışın yerine, kültürel, dini, tarihi, doğal gibi alanları görmek ziyaret, etmek ve bunun yanında bilgilerini artırmak, yeni kültürler, alanlar keşfetmek gibi isteklere doğru eğilimin neticesinde günümüze kadarki şeklini almış diyebiliriz (Başaran, 2017: 136; İçellioğlu, 2014: 38).

Gelişim ve değişim içerisinde olan turizm sektörü geleneksel deniz, kum, güneş seyahat anlayışının yaratmış olduğu tahrip ve insanların farklı deneyimler aramasının, plansız turizm programlarının doğa, kültürel değerler vb., üzerinde oluşturduğu olumsuzluklar ve dünyada yaşanan teknolojik yeniliklerin de etkisiyle yerini daha bireysel, doğal ve kültürel kaynakları koruyan, onları muhafaza altına alan, kişilere özel deneyim anlayışına sahip alternatif turizm türlerine ilgi göstermektedirler (Doğan ve Yağmur, 2017: 488; Alkan, 2018: 1017; Susup, 2018: 11; Ongun vd., 2016: 76).

Alternatif turizm dedikte turizm sektörünün çeşitlendirilerek yılın 4 mevsimi ve 12 ayında yapılabilen turizm çeşitleri anlaşılmaktadır (Sarı, 2017: 57). Kitle

turizminin yapmış olduğu olumsuzluklara karşı ortaya çıkmış olan alternatif turizmde ana hedef doğal kaynaklara saygı ilke çerçevesinde bireylere özel turizm çeşitleri oluşturmak olarak tanımlanmaktadır (Özbay, 2018: 204).

Alternatif turizmi kitle turizminden ayıran en önemli özellik turizmin sürdürülebilir hale getirilmesi (Marangoz ve Karadağ, 2017: 30), yani turizmin sahip olduğu doğal ve güzel çekici kaynakların hepsini bugün kullanım tüketmek değil gelecek kuşaklarında bunlardan yararlanabilmesini sağlayan turizm türü olarak belirtilmektedir (Er ve Bardakoğlu, 2016: 96).

Söylenenleri toparlayacak olursak alternatif turizm, kitle turizmin yarattığı olumsuzluklara karşı tepki olarak çıkmış ve turizmin mevsimsellikten kurtulması, insanlara deniz turizminden ziyade dini, kültürel, doğal, spor, sağlık vb., maksatlarla seyahat fırsatı sunan, bunların yanında yöre halkının da bu sektörden faydalanmasına olanak tanıyan, planlı-programlı uzun dönemli hedefler doğrultusunda en önemlisi sürdürülebilir ilkeler çerçevesinde doğal-kültürel kaynaklara saygılı bir turizm çeşidi olduğu anlaşılmaktadır (Kılıç ve Kurnaz, 2010: 40). Turizm çeşitleri ile ilgili T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı internet sitesinde yer alanlar şöyledir:

Sağlık ve Termal Turizmi, Kış Turizmi, Yayla Turizmi, Mağara Turizmi, Av Turizmi, Kongre Turizmi, Golf Turizmi, Yat Turizmi, İpek Yolu, İnanç Turizmi, Hava Sporları, Dağcılık, Akarsu-Rafting Turizmi, Su Altı Dalış, Kuş Gözlemciliği (www.ktb.gov.tr). Bunlara foto safari, bisiklet turizmi, gençlik turizmi gibi (Tan ve Yıldırım, 2019: 84) ve günümüzde teknolojinin etkisiyle ortaya çıkan elektronik spor turizmi vb., ilave edebiliriz (Aktuna ve Ünlüöner, 2017: 3).

Turizm çeşitleri yukarıda sayılan türlerle sınırlı olmamakla birlikte, günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler de özellikle oyun turizmi vb., türleri literatürde kendine yer bulmakta ancak çalışma konumuz olan Azerbaycan Cumhuriyetinin başkenti olan Bakü şehri dikkate alınarak, şehrin mevcut ve potansiyel turizm olanaklarını da göz önüne alarak aşağıda bazı alternatif turizm çeşitlerine değinilecektir.

1.2.1. Deniz Turizmi

Alternatif turizm çeşitlerinin ön plana çıktığı günümüz turizm sektöründe deniz turizmi kendine turist çekmeyi halen başarmaya devam etmektedir (Kozan vd., 2014: 116-117). Deniz, kum, güneşten oluşan ve genellikle insanların toplu şekilde katıldığı ve kendisinde denizi ve turizmi birleştiren, sürdürülebilir turizm çeşidi sayılan deniz

turizmi yıllardan beri popülerliğini koruyarak kendine insanları cezbetmeyi başarmaktadır (Pınar ve Sarı, 2017: 56; Sel vd., 2016; Şahiner, 2012: 12).

Deniz turizmi insanların şehirlerin sesli, yorucu, stresli ve kirli ortamlarından kurtularak turistik seyahate çıkmakta bu seyahat deneyiminde deniz, güneş, kumdan yararlanırken turizm faaliyetleri kapsamında konaklama, yiyecek-içecek gibi vb., unsulardan da yararlanmak ve doğanın tadını çıkarmak isteklerine cevap olarak deniz turizminin doğduğunu söyleyebiliriz (Muslu, 2015: 3).

Hakkında farklı yazarlar muhtelif tanımlar yaptığı deniz turizmi (Doğan, 2019: 9), Temelinde denizle ilgili yapılan faaliyetler başta olmakla bu faaliyetlerde yat, kurvaziyer, gemi vb., vasıtaların kullanıldığı (Yüzsever, 2018: 3; Bayrak, 2017: 9) devamlı yaşanan yerin dışına seyahatin yapıldığı, ziyaret yapılan yerde 24 saat ya da en az bir gece konaklama yapılan turizm çeşididir. Günümüzde ister kitlenin yoğunluğu isterse de bu yoğunluğun doğal çevre üzerinde neden olduğu tahribata rağmen önemini koruya bilen deniz turizmi (Erüz ve Erol, 2018: 294), birçok eleştirilere rağmen ekonomi üzerindeki olumlu etkileri bilinilmektedir (Kan, 2019: 10).

1.2.2. Gençlik Turizmi

İnsanların turizm olayına katılmasında etkili faktörlerden biri de bireylerin yaşıdır. Bu durum karşımıza “gençlik turizmi”, “orta yaş turizmi”, “üçüncü yaş turizmi” çıkmaktadır (Göktaş, 2016: 7). Konumuz açısından önemli olan alternatif turizm çeşidi kapsamında gençlik turizmi yakınları ya da aileleri olmadan turizm faaliyetlerine katılmayı hedefleyen 15-24 yaş gurubu gençler olup bunları turizm faaliyetlerine katılması diğer yaş gurubundan yüksek olduğu görülmekte, buna sebep gençlerin genelde evli olmaması, yeni deneyimler arayışında olması vb., etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir (Değişgel ve Bingöl, 2018: 381; Polat, 2017: 236).

Bu söylenenlere ilave olarak gençlik turizmi maddi imkanları kısıtlı olan gençlerin yalnız başlarında turistik yerleri seyahat etmeyi amaçlayan genç bireyler olduğu söylenilmektedir (İşsever, 2019: 49). Gençlik turizmi ile ilgili Dünya Turizm Örgütü uluslararası konferansı New Delhi’de 1991 yılında düzenlemiştir (Kızılgeçi, 2019: 13).

Ekonomik faydalarının yanında Gençlik turizmi gençlerin siyasi, ekonomi ve doğal muhit hakkında bilgilenmesi, bilinçlenmesini sağlarken gençlerin suça katılma oranını azaltarak seyahate teşvik etmekte bununla da topluma yararlı bireyler

yetiştirmeye yardımcı olduğu ifade edilmektedir (İlbay ve Gürel, 2015: 212; Karataş vd., 2020: 316).

Yukarıda yer verilen görüşlerden de anlaşılacağı üzere gençlik turizminde esas unsur yaş olmakla (Yılmaz, 2018: 1519) birlikte gençlerin turizme katılması hem turizm olayının yılın diğer mevsimlerinde de yapılmasına ve çeşitlendirilmesine olanak sağlarken, gençlerin de kültürünü ve bilgi seviyesini yükseltirken aynı zamanda topluma yararlı bireyler olmaya yardımcı olmaktadır.

1.2.3. Kültür Turizmi

Daha önce de söylediğimiz gibi kitle turizminin sebep olduğu tahribatlara karşın artık insanlar doğal, kültürel alanlara seyahati ön plana almaktadır. Bunlardan biride alternatif turizm türü olan kültür turizmidir (Akdoğan, 2010: 125). Her bir ülkenin, bölgenin, milletin, halkın, toplumun kendine has kültürü vardır. Kültür denince genel anlamda akla ilk olarak bir ülkenin ya da bölge halkının mutfağı, geleneği, mimari yapıları vb., anlaşılakta olup ve insanlarda bu kültürleri bilmek, yaşatmak ve gelecek nesillere ulaştırmak isteği çok önemlidir (Ayaz vd., 2018: 3). Kısaca kültür insanların tabiatla birlikte ya da tabiata karşı olarak ürettiği şeylerin genel ismidir diyebiliriz (Emekli, 2006: 53). Kültürü yaşatmak, korumak, geliştirmek ve gelecek nesillere aktarmak, aktarırken de tüm dünyaya tanıtmak açısından alternatif turizm kapsamında kültür turizmi çok önemli olduğunu söyleyebiliriz. Kültür turizmi ise mevzu bahis olan bölge veya halkın her tür sahip olduğu maddi ya da maddi olmayan varlıklarının zarar verilmeden turizm açısından değerlendirilmesi olarak anlaşılaktadır (Emekli, 2005: 102).

İlk kez Kanada'nın Ontoria şehrinde literatüre dahil olan kültür turizmi insanların kültürleri öğrenmek için kültürel değerler açısından zengin olan bölgelere turizm amaçlı seyahat yapmaları olarak turizm faaliyetlerine katılmaları olarak ifade edilmiştir (Kodaş ve Eröz, 2012: 3; Bahçe, 2009: 170-171; Tapkı, 2020: 14).

Kültür turizmini Dünya Turizm Örgütü şöyle tanımlamakta; insanların eğitici-öğretici, sanatsal, festival gibi organizasyonlara seyahat etme ve bu seyahat sırasında gittiği bölgenin dini kültürel vb., doğasını irdelemek sebebiyle turizm hareketlerine katılması şeklindedir (Çetin, 2010: 182). Kültür turizmi toplumların kendi ya da diğer toplumların tarihini, kültürünü öğrenmeleri için turistik maksatla seyahat etmesidir (Eser vd., 2010: 30).

1980'li yıllarda Avrupa Komisyonunun yaptığı araştırmalarda ortaya ıkmiş ve günümüzde de hakkında yapılan çalışmalar devam eden (ulha, 2008: 1829) kültür turizmi ülkelerin kültürlerini kendi vatandaşlarına ve dünyaya tanıtılmasına yardımcı olurken ekonomilerine de katkı sağlayan, turizmin çeşitlendirilmesi için önemli, turistik faaliyet yapılan alanın korunması, kültürün gelecek nesillere aktarılması, turizm sektörü ve kültürde sürdürülebilirliği sağlamaya yardımcı olan bir turistik seyahat olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.4. Fuar Turizmi

Latineden evride festival, bayram manasında olan fuarla ilgili farklı yazarlar kendi görüşlerini şöyle ifade etmekte; Fuarlar toplumların sosyal, iktisadi ve siyasal etkinliklerini bir araya getirip birlikte faaliyet alanı oluşturan organizasyonlar adlandırılmaktadır (Kaçar, 2013: 3). Fuarlar sayesinde ürünün reklamının yapılması, müşterilerin ürünü tanıması açısından bilgi verilmesi, teknolojik alanda birlikte çalışma fırsatı ve turizm destinasyonlarının tanıtılması, çeşitlendirilmesi gibi imkanlar sunmaktadır (Samancıoğlu, 2020: 13).

Özellikle alternatiflerin arandığı çağımız turizm sektörü açısından fuarlar, düzenlendiği bölge veya ülkenin turizminin turistlere tanıtılmasına katkı sağlayarak turizmin canlanmasında yardımcı olan etkinlikler olduğu belirtilmekte ve bunun neticesinde turizmden elde edilen girdinin fark edilir derecede artığı görülmektedir (Tayfun vd., 2018: 472; Keleş, 2018: 8; Adenova, 2013: 37).

Fuar etkinlikleri turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin pazarlama ve tutundurma çalışmaları açısından önemli olduğu söylenmektedir (Güven ve Ceylan, 2019: 277). Fuarlarda katılanlar; bu etkinlikleri düzenleyen organizatörler, etkinlikte kendini müşteri çekmek isteyen işletmeler veya katılımcılar ücret karşılığında kendilerine yer edinerek pazarlama faaliyeti yapmakta ve ziyaretçiler ise fuar etkinliklerinin olduğu alana gidip orada kendisine gerekli olan konu ile ilgili bilgi edinmek isteyen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (zer, 2019: 13).

Fuarlara hem ülke vatandaşlarının isterse de yabancıların katılması turizm sektörü açısından önemli olup turizm alanında faaliyet gösteren ulaştırma sektöründen yeme-içme, konaklama sektörüne kadar tesirini göstererek turizmi yıl boyunca yapılan bir sektör haline getirmektedir (Gl vd., 2017: 102). Bununla da fuarlar hem bölgeye turist celp etmekte, turizm sektörünü mevsimsellikten kurtarmakta ve ekonomik katkı sağlamakta olan organizasyonlar olarak belirtebiliriz.

1.2.5. İnanç Turizmi

Günümüzde turistler artık sadece deniz sahili ve kış turizmi ile yetinmemekle alternatif turizm çeşitlerine yani kişilerin özel isteklerini dikkate alan turizm türlerine yönelmektedirler. Bunlardan biride yılın 12 ayı yapılabilen alternatif turizm olan inanç turizmidir. İnsanların inanç maksadıyla yaptıkları seyahatler turizmin tarihi bir türü olduğu bilinmektedir (Eşitti ve Kıngır, 2015: 179). Çünkü geçmişten günümüze insanlar inançları gereği kutsal kabul ettikleri mekanlara ziyaret etmekte bu da insanların dini vazifelerini yaparken turizm faaliyetlerinden de yararlanmaktadırlar (İbret vd., 2015: 242; Güzel, 2010: 89).

Turizm ve dinin bir-biriyle bağlantılı kavramlar olduğu ve dinin insanları turizme katılmasını sağlayan önemli bir etkenlerin başında geldiği bilinmektedir (Usta, 2005: 2). İnançları insanların seyahat olayına etki eden önemli bir motivasyon aracı olmakta, bunu sebebi ise insanlar kutsal kabul ettikleri yerlere ve dinde önemli sayılan şahsiyetlerin yaşadıkları bölgeleri ziyaret etmektedir ki buna her yıl milyonlarca hacı adayını ağırlayan Mekke'yi örnek verebiliriz (Tarıncı, 2019: 17; Usta, 2014: 18). Tam bu noktada insanların daimî ikamet ettikleri yerlerden kutsal saydıkları mekanlara dini inançlarını gereğini yaptıkları seyahatler ve bu seyahatler sırasında elde edilen kazanç olarak inanç turizmi devreye girmektedir (Özgen, 2012: 251; Eykay vd., 2015: 60).

Kutsal sayılan mekanlara dini amaçlı ziyaretler inanç turizmi sayılmakta ve ziyaret edilen şehir, tapınak, mekanlar o bölgenin ekonomisine girdi sağlamakta olup bu sebeptendir ki bu turizm çeşidinin yapıldığı alanlar eski dönemlerden günümüze kadar halen bölgeye büyük ekonomik katkı yapmaktadır (Sargın, 2006: 3). Bu nedenle dini değeri veya potansiyeli olan yer, bölge veya mekânın turizm açısından değerlendirilmesi hem kutsal mekân, yapı vb., hem de faaliyetin yapıldığı alan için çok iyi bir gelişme ve iktisadi olanaklar sunmaktadır (Sevinç ve Azgün, 2012: 19). İnanç turizmi insanların kutsal saydıkları yerlere inanç esaslı seyahatleri olarak ifade edilmektedir (Başer ve Başçı, 2012: 426; Okuyucu ve Somuncu, 2013: 630).

Netice olarak inanç turizmi; insanların yaşadıkları bölge dışına inançlarının gereği hac vazifelerini yapmak için seyahatler olup bu seyahatler bölgenin ya da ülkenin sosyoekonomik kalkınmasının yanı sıra çevresel, kültürel ve turizmin çeşitlendirilmesi vb., etkileri açısından önemli bir yere sahip olan turizm türü olduğu anlaşılmaktadır (Büyükşalvarcı vd., 2017: 46; Çifçi ve Akova, 2016: 188; Dikici ve Sağır, 2012: 36).

1.2.6. Gastronom Turizmi

Her bir ülkenin, bölgenin hatta da toplumların kendisine has olan kültürleri vardır ki bunun biride tarihten ya da gelenek görenek vasıtasıyla gelecek nesillere aktarılan yemek ya da diğer bir deyişle mutfak kültürüdür (Bayrı, 2020: 7). Yemek insanların günlük fizyolojik ihtiyacı olmakla birlikte yemeklerin bir toplumun mutfak kültürü olunca seyahate çıkan turistler açısından başka bir anlam ifade etmekte ve gidilen yerin mutfak kültürün damak tatlarını deneme fırsatı bulması turizm faaliyetinin gerçekleştiği destinasyonun tanıtılması, pazarda kendine yer edinmesi gibi sebeplerden dolayı çok önemli yere sahiptir (Gökdeniz vd., 2015: 16).

Alternatif turizm türlerine ilginin artması ve deniz, kum, güneş turizminin yerine insanlar artık ziyaret edilen bölgenin yemek kültürünü görmek tatmak istemesi turizm ve bir toplumun mutfağının bir arada kendinde birleştiren alternatif turizm çeşidi olan gastronomi turizmine insanları yönelmekte olduğu görülmektedir (Çavuşoğlu ve Çavuşoğlu, 2018: 638; Cömert ve Sökmen, 2017: 8; Özdemir ve Altınar, 2019: 4).

Gastronomi yeme-içme ihtiyacını bilim açısından incelenmesi olup bireylerin özel isteklerine özel olan turizm türü içerisinde de kendine yer edinmeyi başarmıştır (Serçek ve Serçek, 2015: 25; Özmenli, 2020: 27). Bundan dolayıdır ki ülkeler turizm sektöründen daha fazla gelir elde edebilmek adına gastronomi turizmine doğru dikkati yöneltmektedir (Bucak ve Aracı, 2013: 207).

1998 yılında Lucy M. Long ilk kez yiyecekler vasıtasıyla kültürlerin kendilerini tanıtmaları olarak literatüre giren Gastronomi turizmi insanların yiyecekleri tatma fırsatı bulması olarak bilinmektedir (Aksoy ve Sezgi, 2015: 81). Gastronomiye olan ilginin arttığı günümüz dünyasında ülkelerin ister kendi yemek kültürlerini tanıtmaları isterse de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin turizmine katkı sağlayarak ekonomik canlanmaya yardımcı olması mutfak kültürünün turizm açısından değerlendirilme isteği her geçen gün artmakta olduğunu söyleyebiliriz (Çelik, 2018: 42; Özkaya vd., 2013: 14; Gülen, 2017: 34).

Bir kültürün sahip olduğu yiyecek-içeceklerinin yani mutfağının oraya ziyarete gelenlerin dikkatini çekecek şekilde hazırlanması ve onların hizmetlerine sunulması gastronomi turizmi adlandırılmakta ve bölgenin turizmine ve ziyaretçilere doğal-çekici güzelliklerinin yanında alternatif turizm türü sunmaktadır (Kızılgeçi, 2019: 19).

Toplumların yaşam şekli olan yemek kültürünün ülkelerin turizm sektörünü çeşitlendirmek için kullanması bölgenin ekonomik yapısına katkı sağlamanın yanında toplumları sahip oldukları mutfakları sayesinde kültürleri tanıştırmak, kendi mutfağını dünyaya tanıtmak ve bunları bir turizm organizasyonu çatısı altında yapmak gastronomi turizmi ile mümkün olmaktadır (Kargiglioğlu, 2015: 24; Aydoğdu ve Duman, 2017: 12; Birdir ve Akgül, 2015: 58).

1.2.7. Hüzün Turizmi

Günümüzde geleneksel deniz, kum, güneş turizmi anlayışının yerine geçen alternatif turizm türünden biri de hüzün turizmidir (Kurnaz, 2019: 236). Uluslararası literatürde dark turizm turizmi diye bilinen hüzün turizmi geleneksel turizmde olan eğlence, dinlenmek konseptine karşı tarihte elem verici, acı veren hadiselerin yaşandığı ve bir toplumun guru olurken diğer toplum için yakınlarının kaybedildiği bölgelere ziyaret maksatlı yapılan alternatif turizm çeşididir (Köleoğlu, 2018: 144; Çelik, 2017: 41). İlk kez Foley ve Lenon'un ortaya attığı ve geçmişte savaşların yaşandığı, insanlara keder veren yerlere yapılan ziyaretlerin turizm açısından değerlendirilmesiyle turizm sektöründe kendine alan bulmuştur (Alaeddinoğlu ve Aliağaoğlu, 2007: 216).

Hüzün turizmde ana motivasyon eğlenmek, dinlenmek ve hoş bir vakit geçirmek değil hatta tam aksine savaşların yapıldığı, toplu katliamların olduğu, deprem gibi doğal afetlerin olduğu, terör hadiselerinin yaşandığı, anıtlar yada idam hadiselerinin baş verdiği bir topluluk için üzüntü ve keder kaynağı olurken diğer bir topluma sevinç ve gurur kaynağı olabilen yerlere yapılan ziyaretleri kapsamaktadır (Okuyucu ve Erol, 2018: 138; Çatır, 2017: 24; Ertürk, 2018: 59; Kurnaz ve Kılıç, 2016: 142; Güncü ve Güneş, 2017: 251). Bir bölgenin hüzün turizmi kapsamında ele alınması için bir topluluğu çok kötü şekilde incitmesi gereklidir (Çimen, 2020: 386).

Genel bir değerlendirme yapacak olursak hüzün turizmi bir kültürün sahip olduğu tarihi değerin hem tanıtılması hem tarihi olayın gerçekleştiği yer hakkında dünya ve kendi toplumunun bu gerçekleri gelecek kuşaklara iletilmesi, hem de bu yerle ilgili olan ikinci tarafın bu yere ziyarete gelmesine izin vererek kültürler arasında sıcak ilişki yaratmak, turizmi yılın 12 ayına yaymaya yardımcı olan bu turizm türü bir toplum açısından gurur kaynağıyken diğer taraf için üzüntü, keder kaynağı olmaktadır (Kılıç ve Akyurt, 2011: 210; Çetin, 2020: 1513). Örnek vermek gerekirse Çanakkale Türkler için övünç kaynağıyken buraya gelen Zelandalılar için keder kaynağı. Diğer örnek Ermenilerin insanlık suçu işledikleri Hocalı soykırımının yaşandığı Hocalı şehri

hem Azerbaycan halkı için hem Türk Müslüman toplumlar için üzüntü kaynağıdır. Başka bir örnek ise çalışma konumuzda da yer verdiğimiz ve Sovyet ordusu tarafından şehit edilenlerin defnedildiği Şehitler Hıyabanı Azerbaycan halkı için gurur kaynağı diyebiliriz.

1.2.8. Spor Turizmi

İnsanların hayatında önemli yere sahip olan spor bireyleri kötü alışkanlıklardan uzak durmasını sağlayarak ruhsal ve bedensel gelişmesine, sağlıklı yaşamasına etkisi olmakla birlikte spor kapsamında yapılan turnuvalar insanların bir araya gelip sosyalleşmesine yardımcı olup bu sosyalleşmenin iktisadi boyutu olan bir sektör haline geldiği bilinmektedir (Kuşçuzade, 2015: 397-398; Sunay ve Saracaloğlu, 2003: 43; Karademir ve Çoban, 2010: 49; Boyacı vd., 2020: 45).

Zamanla insanların rutin olarak yaptıkları aktivite olmaktan çıkan spor, 20. Yüzyıldan itibaren de küresel çapta etkinliklere ev sahipliği yapan, kültürleri birleştiren, uluslararası ilişkilere kurulmasına katkı sağlayan ve büyük ekonomik yönü olan bir sektör haline gelmiştir (Tanrıverdi, 2012: 1073; Karadeniz ve Güdük, 2020: 116-117). Spor turnuvaları kapsamında insanların seyahat etmesi spor ve turizm kavramlarını da bir araya getirmektedir. Turizm ve spor ekonomik yönü çok büyük olan ve dünya ülkeleri için vazgeçilmez sektörlerdir (Bayram, 2018: 18).

Alternatif turizm kapsamında spor turizmi bir-biriyle bağlantılı turizm ve spor kavramlarını kendine birleştiren, ekonomik boyutu yüksek, turistlere eğlenceli sağlıklı seyahat yapmak imkânı, yeni deneyimler yaşatmak gibi olanaklar sunmakta olan ve turizmi sektörünün çeşitlendirilmesine olanak sağlayan bir turizm türüdür (Diker vd., 2016: 84-85; Osmanoğlu vd., 2018: 122; Alpulu, 2011: 26). Spor turizmi bir veya birkaç dalda spor yapmak maksadıyla ya da bu turnuvaları izlemek için yapılan seyahatlerdir (Toramanlı, 2014: 10). Başka bir tanımda spor faaliyetlerini gerçekleştirmek için yapılan seyahatler olarak tanımlanır (Hazar, 2007:20).

Günümüzde, milyonları peşinden sürükleyen futbol takımları, aynı anda tüm dünyanın merakla takip ettiği ödüllü spor organizasyonları gibi faaliyetlerin varlığı bilinmektedir. Bu faaliyetleri ve benzerlerini, spor turizmi başlığı altında incelemek mümkündür (Koca vd., 2007: 207). Birçok ülkede hızla ivme kazanan spor turizminde insanlar spor etkinliklerine, şampiyonalara (Dünya Kupaları, Olimpiyat Oyunları vb.) organizasyonlara katılarak boş zamanlarını burada değerlendirmekte ve bu hem bu etkinliklerin düzenlendiği bölgenin gelişmesi hem ekonomik açıdan fayda sağlarken

hem de farklı kültürlerden gelen insanların bir arada toplanmasına olanak sağlamaktadır (Salahoğlu, 2010: 15; İçöz, 2008: 28; Karakoç, 2011: 9).

Spor ve turizm birleşmesinin ekonomik faydasının yanı sıra bu iki sektörün ülkelerde mevcut spor tesislerinin sayının ve katılımcıların artması, medyanın o bölgeyi daha fazla tanıtımının yapması, bu sayede sahip olduğu kültürel değerleri tüm dünyaya tanıtma fırsatı yakalaması, bireylerin spora ilgisinin artması gibi çeşitli olumlu etkileri vardır (Miçooğulları, 2004: 11). Yapılan tanımları iyi bir şekilde incelediğimizde spor turizmi alternatif turizm türü olup günümüzde kendisine turizm pazarında oldukça fazla sayıda hatta kitleleri cezp etmeyi başaran spor ve turizm olgusunun bir araya geldiği ve farklı ülke vatandaşlarının, kültürlerden insanların bir spor organizasyonunu izlemek için seyahate çıktığı ve ekonomik boyutu çok yüksek olan insanlara seyahatin yanında sağlıklı, eğlenceli ve sportif ziyaret olanakları sunan bir turizm türü olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.9. Eko Turizm

Geleneksel kitle turizmine karşın eko-turizmde çevre tahribatının olmaması hatta tam aksine çevrenin korunmasına ve gelecek kuşaklara tahribatsız ya da daha az tahrip olmuş bir çevre bırakmaktır (Çetin, 2001: 29). Sürdürülebilirliği destekleyen bir diğer alternatif turizm türü doğa temelli eko-turizmdir (Gökkyer vd., 2015: 26). Eko-turizm turizm bölgesinin doğal dokusuna zarar vermeyen hatta onu koruyan etkinlikler, planlamalar yapan ve seyahatçilerin isteklerini de aynı zamanda karşılayan bir doğa temelli turizm türüdür (Özbey, 2002: 77).

Genel olarak eko-turizmle yapılmış olan tanımları incelediğimizde ilk bakışta karmaşık görünse de tüm çalışmaların ana konusu çevreyi bilinçli bir şekilde kullanarak sürdürülebilirliği sağlamanın yanında çevreye karşı bireysel sorumlu içinde olmak turizmin bu çeşidinin gelecek kuşaklarında faydalanmasına imkân tanımaktır (Avcı, 2019: 5).

Boş zaman ve gelirlerin artmasıyla kitle turizmi önem kazanmaya başlamış bunun sonucunda her ne kadar ülkelerin istihdamına ve ekonomilerine fayda veren turizm sektörü bir o kadar da çevre üzerinde tahribatlara yol açmış ve turizmde alternatif yollara baş vurulmuş, eko-turizm bu sayede ön plana çıkmıştır (Gündüz ve Dönmez, 2018: 153; Eskin vd., 2017: 16). Eko-turizm, bölge halkının bütünlüğüne, doğal çevresine, onların eko sistemlerine karşı saygılı bir tarzda seyahat yapmayı ve

aynı zamanda tarihi, ekonomik, vb., gibi beklentileri kendisinde bulunduran bir turizm faaliyetidir (Morgül, 2014: 28).

Çokta yeni olmayan eko-turizm kavramının temel motivasyonu; çevreye yani dikkat edilmesi gereken ekosistemler doğal yapıya zarar vermeden turistlerin bu bölgelere ziyaretlerinin teşkil edilmesi ve bunu sürdürülebilir ilkeler çerçevesine yapılarak gelecek kuşakların da bunlardan faydalanmasını sağlamak olduğunu söyleyebiliriz (Demir ve Çevirgen, 2006:49).

Ülkelerin ya da bölgelerin sahip olduğu turistik kaynakların sonraki kuşaklara zarar vermeden ya da en az zararla aktarmakla birlikte kültürlerin tanışmasına ve doğayla turistlerin buluşmasına olanak sağlamaktır (Türker ve Çetinkaya, 2009: 7).

Tüm tanımları da dikkate aldığımızda eko-turizmin kitle turizminin doğal çevre üzerinde oluşturduğu baskı sonucu ortaya çıktığı, turizmin belli mevsime toplanmasının yerine tüm yıla dağılımı, kitle turizminden farklı olarak turist sayısının azaltılmasını, doğal çevreye verilen zararın önlenmesini ve ekonomik gelirleri uzun dönemli yapılmasını ön gören bir turizm çeşidi olduğu anlaşılmaktadır (Durak, 2019: 45).

1.2.10. Kongre Turizmi

Günümüzde sempozyum, seminer, ‘meeting’ manasında kullanılan konferans kelime anlamı olarak Latince kökü ‘congressus’ dan gelmekte olup ‘buluşma, toplanma’ demektir (Erdoğan, 2006: 31). Turizm sektörünün son yıllarda hızla gelişen ve büyüyen turizm çeşidi olan karşımıza çıkan kongre turizminin doğmasında en önemli faktörler dünyada bilim noktasında yaşanan değişim ve gelişimin, bunun seyahatler vasıtasıyla tüm dünya insanlarına aktarılması sebep olmuştur (Yüncü ve Kozak, 2010: 109; Behdioğlu ve Çilesiz, 2017: 24).

Dünyada başta teknolojik olmakla sosyokültürel, ekonomik alanlarda yaşanan değişim ve gelişim kendisini turizm sektöründe de göstermiş artık insanlar sadece dinleneme, gezip-görmek maksatlı seyahatlerin yerine alternatifler aramaya başlamış (Özer, 2010: 8), bu seyahatlerden biri de kendisine bilimsel bilgiler sağlayacak toplantı, sempozyum, vb., şeylerin yapıldığı alanlara ziyaret etmektedirler ki bunların başında kongre turizmi gelmektedir. Turizmin bu çeşidinde insanlar seyahatin tadını çıkarırken yapılan kongreler vasıtasıyla bilgi düzeylerini geliştirme fırsatı elde etmekte.

Kongre turizmi dedikte sadece aklımıza toplantı yapılan alanlara bilgi seviyesini yükseltmek için yapılan ziyaretler gelmemeli. Çünkü kongre turizmi faaliyetlerine katılan turistler normal eğlence ve dinlenme turizmine katılanlardan daha fazla seyahat ettiği ülke veya bölgede vakit geçirmekte, seyahat yaptıkları süreçte sadece konferanslara katılmakla kalmamakta boş zamanlarında alışveriş, gezi ve eğlence deneyimini elde etmektedir (Kaya ve Batman, 2016: 81; Heper, 2015: 10).

Kongre turizminin bir diğer özelliği turizmde mevsimsellikten kurtularak diğer aylara da taşıyarak turist sayısının artmasına, ülkenin turizmden gelen gelirleri artmasına yardımcı olmaktadır. Bunun sebebi bu tür turizm faaliyetlerine katılanların harcamalarını devletler ya da organizasyonu teşkil eden kurum kuruluşlar tarafından karşıladığından buradaki turistler normal turizm hareketlerine turistlerden daha fazla harcama yapmaktadır (Öztaş ve Karabulut, 2006: 25; Dinçer, 2019: 6; Alaşhan, 2018: 6).

Kongre turizminin ortaya çıkmasında temel neden dünyamızda son yıllarda yaşanan gelişmeler ve bu gelişmeler sayesinde insanların bilgi alışverişi kolaylaşmış ve insanlar kongre, seminer, toplantı vb., faaliyetler katılmak için bulunduğu bölgenin dışına seyahat çıkmış bu seyahatlerde gittiği yerde turistik eylemlerde bulunması bu toplantıların turizm açısından ele alınmasına sebep olmuştur (Aymanıkuy, 2003:7).

Kongre turizminde de insanların sürekli yaşadıkları yerin dışına seyahat söz konusu olmakla birlikte seyahatin amacı kendi alanlarında bilgili olan kişilerin bilgilerini diğer insanlarla paylaşma faaliyetinde bulunması ve bunun yaparken turizm hizmetlerinden istifade edilmektedir (Şengel vd., 2018: 8).

Kongre turizmi iyi değerlendirildiğinde özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından hem toplumun bilinçlenmesi hem de turizm sektörünün bugünü ve yarını için büyük olanaklar tanımakta olduğunun iyi bilinmesi ve buna göre kongre turizm faaliyetleri için alt ve üst yapının planlı şekilde yapılması gerek olduğunu söyleyebiliriz (Çetinkaya, 1998). Kongre turizminde faaliyet gösteren işletmelerin toplantı salonları en önemli unsur olarak görülmektedir (Armutcu, 2017: 7).

1.2.11. Sağlık Turizmi

Günümüzde alternatif turizmin çeşitlerinin geleneksel turizmin yerini aldığı görülmektedir (Gündüz ve Güler, 2015: 204). İnsanlar kentsel yaşamın getirdiği stres, çevre kirliliği, doğal tabiatın bozulması gibi sebeplerden doğal güzelliklerden

faydalanmak turizm olayına katılmakta olup bunu günümüzde daha bilinçli şekilde yapmaktadır. Turizm faaliyetlerinin insan sağlığı üzerinde pozitif etkisi bilinmekle birlikte kirli, stresli şehir yaşamından kurtulmak isteyen insanlar turizmle vasıtasıyla sinir-stresten uzak temiz doğal çevreyle baş-başa kalma imkânı elde etmektedir(Koyunoğlu, 2003: 18).

Bu kapsamda insanlar sadece geleneksel turizm anlayışında olan eğlenme, dinlenme amaçlı değil seyahat yapılan yerin doğal yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlıklarını koruma ve geliştirme maksatlı ziyaret olanağı sağlayan alternatif turizm türü olan sağlık turizmi kapsamında seyahatlere üstünlük vermektedir (Moloğlu, 2015: 673; Özer ve Songur, 2012: 70). Turizmin bir çeşidi olan sağlık turizminin tarihi çok eskilere uzansa da özellikle sanayileşmeyle yaşanan kirli çevreli şehir yaşamlarından sonra son yıllarda turistlerin ilgi odağına çevrilmiş olan sağlık turizmiyle ilgili farklı tanımlar mevcut olsa da temel konu insanların sağlık amaçlı seyahatlerini kapsamaktadır (Aslanova, 2013: 131; Akbolat ve Deniz, 2017: 124).

Sağlık turizmine sadece sağlığını kaybetmiş bireyler değil sağlıklarını geliştirmek isteyenler de katılmaktadır (Tütüncü vd., 2011). Sağlık turizmine katılanlar bir diğer ülkeye veya bölgeye kendi ülkesinden ucuz ya da daha iyi olduğu için sağlığını korumak, geliştirmek veya tedavi olmak amaçlı planlı bir şekilde gitmekte olup gittiği yerde kendisinin seçtiği sağlık türünden yaralanmaktadır (saglikturizmi.saglik.gov.tr; Barca vd., 2013: 66; Aktepe, 2013: 171).

Verilen tanımlardan yola çıkıldığında sağlık turizmi; daimî yerleşim yerinden en az 24 saat süreliğine sağlık amaçlı bir seyahate çıkmak ve bu seyahatte ziyaret edilen yerde kendi ülkesinde olmayan veya pahalı olan sağlık hizmetlerinden yararlanmak, bu arada turizm faaliyetlerine de katılmak şeklinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Kantar ve Işık, 2014: 15; Bayın, 2015: 50). Sağlık turizminin turizm faaliyetlerinin 12 ay yapılabilmesi, bu hizmetlerin verildiği ülke ve şehrin ekonomisine katkısı, kültürüne, turizm sektörüne ve sağlık sektörünün hem insan hem de teknolojik yönden gelişmesine büyük fayda vermektedir (Tontuş, 2018: 69; Özsarı ve Karatana, 2013: 137; Daştan, 2014: 145).

1.3. Azerbaycan'da Turizm

Güney Kafkasya'da Hazar Denizinin kıyısında, petrol ve doğal rezervleri açısından zengin olan Azerbaycan tarihi ipek yolunun üzerinde olması orta çağ gezginlerinin de külliyyatlarında kendine yer almasını sağlamıştır (Hasanlı, 2017: 8).

Azerbaycan tarihi ve zengin kültürüyle turistlerin ilgi odağını kendisine cezp etmeyi başardığını söyleyebiliriz. Petrol fiyatlarının düşüşü Azerbaycan ekonomisini çok kötü etkilemiş ve ülkede döviz girdisi sağlamak, halkın refahını iyileştirmek ve ülke ekonomisinin enerji kaynaklarına bağımlılığını azaltmak adına turizm sektörüne ayrıca dikkat edilmeye başlanılmıştır (Yasinli, 2018: 55-56; Abilov, 2019: 44; Balıyev, 2018: 54). Azerbaycan'da turistler doğal kaynakların yanında sadece ülkeye has tedavi amaçlı kullanılan Naftalan petrolü, Azerbaycan'a tarihi-kültürel, modern mimari yapılar ve yerel mutfağını göre ve tatma deneyimini yaşayabilirler (Ekber ve Mirzaeva, 2017). Bunlardan başka dünyada var olan 11 iklim tipinin 9'nun Azerbaycan'da mevcudiyeti, Hazar Denizi, Kafkas Dağları ve Talış Dağları dağ ve av turizmine olanak sağlarken diğer taraftan dünyanın en fazla çamur volkanı çamuru, tuzlu göl ve şifalı çamur petrolerinin varlığı ülkeyi ister sağlık turizmi isterse de diğer turizm çeşitleri açısından turistler için cazibe merkezine çevirdiğini söyleyebiliriz (Seferov ve Hesenov, 2006: 255). Azerbaycan Türk-İslam açısından önemli konuma sahip olması, burada bir millete mensup insanları hem tarihlerini öğrenmesine yardımcı olurken turistik faaliyet yapılması da teşvik edilebilir (Tanrısever, 2016: 63; Alyılmaz, 2011: 361).

Azerbaycan Cumhuriyet'inin turizm bölgeleri; “Bakü – Apşeron Turizm Bölgesi, Şirvan Turizm Bölgesi, Gence – Gazah Turizm Bölgesi, Şeki – Zagatala Turizm Bölgesi, Guba – Haçmaz Turizm Bölgesi, Lenkeran – Astara Turizm Bölgesi, Karabağ Turizm Bölgesi, Nahçıvan Turizm Bölgesinden” oluşmaktadır (Mursalov, 2009: 111).

Şekil 1. Azerbaycan'a gelen turistlerin seyahat maksatları.

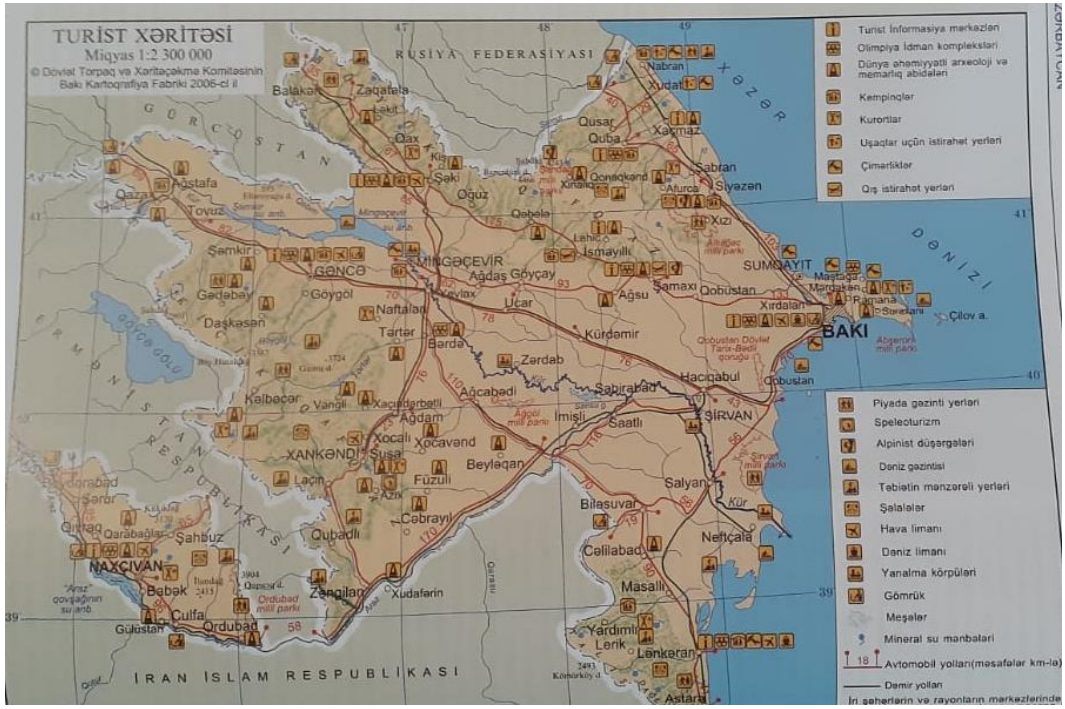
Kaynak: www.stat.gov.az

4 Haziran 1994 yılında ülkede "Turizm Hakkında" kanun kabul edilmiş ve bu 2001 yılından itibaren Azerbaycan Gençler, Spor ve Turizm Bakanlığı başkanlığında faaliyet etmektedir (Abadov, 2014: 16). Muasır devirde Azerbaycan'da turizm sektörünün gelişimi için Azerbaycan Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı tarafından; 27 ağustos 2002 yılı tarihli "2002-2005 yılları için Turizmin Gelişimi için Devlet Programı", kabul edilmiş ve bunun amacı; Azerbaycan Cumhuriyetinde turizmin gelişmesi için ülkenin turizm potansiyelinden yararlanmak, turizmde küçük ve orta ölçekli girişimciliği geliştirmek, turizmde rekabet ortamı oluşturmak, "2010-2014 yıllarında turizmin gelişmesi Devlet Programı", "Azerbaycan Cumhuriyetinin bölgelerinin geliştirilmesi için 2009-2013 yılları Devlet Programı", "Azerbaycan Cumhuriyetinde dinlenme tesislerinin geliştirilmesi 2009-2018 yılı Devlet Programı" ve 2011 yılının turizm yılı ilan edilerek turizm sektöründe önemli adımların atılması, 20 nisan 2018 yılında Cumhurbaşkanının kararıyla Azerbaycan Cumhuriyetinde Devlet Turizm Acentesi kurumu faaliyete başlamış, Bakü'de marka otellerin inşası, konferanslar yapılması, 'Evrosision 2012' şehirde yapılması, 'Kirstall holl', Hayadar Aliyev Merkezi, Hilton Azerbaycan, Bakü 'Venetsiyası' (Venediği) Milli Parkının büyütülmesi ülkenin mimari yapısına yeni yapılar kazandırırken hem yerel halka hem de ülkeye gelen ziyaretçilere yeni deneyimler fırsatı sunmakla birlikte tüm bu sayılanlara ek olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Medeniyet ve Turizm Bakanlığı

turizmi geliştirmek adına Bakü, Gence, Lenkeran, şeki, Guba, Nahcivan, Haçmaz ve Zakatala gibi şehirlerinde turizm bilgilendirme merkezlerinin yapılması adına önemli işler yapılmaktadır (Soltanova, 2015: 12-22; Abadov, 2014: 16; Mammadov, 2012: 15; Abasov, 2007: 37).

Azerbaycan'da turizm sektöründe nitelikli ve uluslararası standartlara uygun bireyler eğitmek için sonradan adı Turizm ve İşletme olarak değiştirilen Azerbaycan Turizm Üniversitesi faaliyete başlamıştır (Amanova, 2019: 47). Turizmde yapılan çalışmalara 2016 yılında 'Azerbaycan Cumhuriyetinde Uzmanlaşmış Turizm Sektörü Gelişimi için Strateji Yol Haritasında' 2020 yılı için ulaşılması gereken hedefler belirlenmiştir (Sultanova, 2018: 393-394). Turizm alanında atılan bir diğer adım ise ülkeye gelen ziyaretçi sayısının artırılması adına 'Asan Vize' (Kolay Vize) uygulamasının tatbiki gösterilebilir ki bu sayede turistler 3 çalışma günü gibi bir zamanda vize alabilirler (Yasinli, 2018: 55-56). Turizm sektörünün gelişmesi adına yapılan çalışmalar kapsamında Azerbaycan Gençler ve Spor Bakanlığı ve Turizm ve Medeniyet Bakanlığının desteğiyle, yabancı turistlere Azerbaycan turizmi hakkında, turistik hizmetler hakkında online bilgi, otel hizmetleri hakkında online bilgi, online bilet rezerve yapmak, Azerbaycan turizmi hakkında detaylı bilgi edinmek, yerli seyahat acentelerin kendileri hakkında online verebilmesi için Azerbaycan, Rus ve İngiliz dillerinde hizmet veren Online Seyahat Acenteliğinin hizmete sunulmasını da örnek verebiliriz (Mammadov ve Abutalıbov, 2011: 311).

Azerbaycan ve turizmi ilgili verilenleri incelediğimizde Hazar Denizi kıyısında Güney Kafkasya'da petrol ve doğal gaz rezervleri açısından zengin, tarihi ipek yolu üzerinde yeni bağımsızlığını kazanmış bir ülke ve ekonomisini enerji kaynaklarına olan bağımlılığını azaltmak, geliştirmek için özellikle son yıllarda mevcut turizm potansiyelinden yararlanmak için birçok program hayata geçirmiş olduğu görölmektedir. Azerbaycan'da turizm potansiyeli olarak Hazar Denizi, Kafkas dağları deniz, av ve dağcılık turizmi, yeni yapılan modern yapılar kongre-fuar turizmi, spor turizmi, tarihi yapılar kültür, hüüzün turizmi, inanç turizmi petrolü ve volkanı sağlık turizmi için tabiatı eko-turizm zengin mutfağı da gastronomi turizmi için elverişli ülke olan Azerbaycan'da diğer turizm çeşitleri için de kaynaklar sahip ve bunlarında turizme kazandırılması gerekli olmakla birlikte ülkede son yıllara da bunun için Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından yukarıda yer verdiğimiz programlarla önemli adımlar atılmış ve bunun devamının da geleceği ifade edilmektedir.

Şəkil 2. Azərbaycan'ın Turist Haritası.

Kaynak: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, II cild, Bakı, 'Azərbaycan Milli Ensiklopediyası' Elmi Mərkəzi. 2010, s 480.

Tablo 1. 2014-2019 yılları arası Azerbaycan Cumhuriyeti Turizm Verileri.

Sınırdan Giriş-Çıkışlar (bin kişi)	2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış
Toplam	6531,6	6545,6	6076,1	6115,9	6469,3	6531,5	6762,0	6 801,1	7740,8	7 763,5	8732,7	8 731,6
	13077,2		12192,0		13000,8		13563,1		15504,3		17464,3	
Ülkeye Gelen ve Giden Turist Sayısı (kişi) Toplam	101 406		73 527		63 543		77 587		83 722		99 507	
Seyahat ve Tur operatörlerinin sayı Toplam	218		243		272		339		374		432	
Seyahat ve Tur operatörlerinden elde edilen gelir (Bin AZN)	31 107,1		36 482,2		36 758,3		41 034,2		56 439,4		63 363,8	
Turizm Üzere Çalışan Sayısı (kişi)	41886		49449		43477		46837		53222		58972	
Otel ve Otel tipli müesseslerin sayı Toplam	535		536		548		563		596		642	
Otel ve Otel tipli müesseslerde Çalışan Sayı Toplam	9009		8364		9838		10015		11407		12481	
Otel ve Otel Tipli Müesseslerin Geliri (Bin AZN) Toplam	181047,3		183055,1		240112,6		284453,9		359453,0		450188,5	

Kaynak: www.stat.gov.az

1.4. Turizm ve Mimari Arasında İlişki

Alternatif turizm başlığını incelerken artık insanların klasik turizm türlerinin yerine yeni turizm çeşitleri aradığını incelemiştik. Turistler artık gittiği seyahat ettiği bölgenin mimari yapısıyla da ilgilenmektedir (Özerk ve Yüksekli, 2011: 87). Günümüzde alternatif turizm çeşitlerinden biride mimari turizminin eklendiğini müşahade etmekteyiz. Turizm açısından önemli olan mimari ve mühendislik yapıları günümüzde de etkisini devam ettirmekte olduğunu belirtelim (Terzi ve Gürbüz, 2020: 40). İnsanların artık kültürel veya turistik maksatlı seyahat ettikleri şehirlerdeki tarihi veya modern yapıları, anıtları, müzeleri ve sergileri ziyaret etmektedir (İçellioğlu, 2014: 42). Tarihini çok eskilere kadar götürebileceğimiz ama daha yeni gelişen “mimari turizm” isminden de anlaşılacağı üzere ister eski/tarihi dokuyu kendinde

yaşatan yereler/yapılar olabildiği gibi modern ve günümüz son model teknolojilerin yardımıyla yapılan inşa edilmiş yapıların olduğu bölgeye ziyaret edilerek oranın mimarisini görmek olarak tanımlayabiliriz (Kır, 2011: 3).

Yani yönetimler şehirlerin mevcut dokusuna zarar vermeden ve ön plana alarak turizm potansiyelini hem ulusal hem uluslararası kurum ve kuruluşların sermayelerini şehre yatırmalarını artırarak/çelp ederek turistlerin dikkatini şehre çekerek şehre imaj kazandırarak dünyada önemli olan şehirlerin sırasına girebilmeyi hedeflemektedir (Özerk ve Yüksekli, 2011: 87). İnsanlar daha gelişmiş şehirleri ziyaret etmek, gezip görmek eğilimindedirler ki buna mimari literatürde ‘Bilbao etkisi’ denilmekte (Terzi ve Gürbüz, 2020: 40). Küreselleşen dünyada şehirlere imaj kazandırılması, tanıtılması, marka şehir olması ve turist sayısının artırılması adına simge yapıların, (tarihi, dini), ikonik yapıların kendine has ve büyük önemi vardır (Hazaea, 2020: 12; Oğan ve Yasak, 2020).

Bu sayede hem şehir turistler nezdinde çelp edici yer olurken ayrıca şehir imaj ve marka kazanma yolunda da başarı kazanmış olmaktadır. Örneğin İstanbul denince akla Kız Kulesi, Fransa denilince Eiffel Kulesi ve İngiltere denince de akla Big Ben saat kulesinin gelmesi gibi hem marka kent olmada büyük adım atılmış hem de o yapı ülkenin sembolü haline gelmekte olduğunu bilinmektedir (Memik, 2016: 30). Çalışmamız dahilinde inceleyeceğimiz Bakü şehrinde birçok tarihi, dini ve modern yapılar mevcuttur. Bu yapıların turizme kazandırılması şehre turist akını artırma, yeni iş olanakları ve ülkenin petrol bağımlılığını azaltmak gibi birçok olumlu yanlarının yanı sıra Bakü’nün sahip olduğu bu mimari yapıların korunması ve şehri marka kent haline getirmede yardımcı olacağını söyleyebiliriz. Ancak bu yapıları incelemeye önce Bakü şehrinin konumu, tarihi, ekonomisi ve turizmini bilmenin konumuz açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

2. İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANINA AİT BİLGİLER

2.1. Azerbaycan ve Bakü Şehrini Sosyokültürel Yapısı

Bakü şehrini sosyokültürel yapısını anlamamız için Azerbaycan hakkında genel bilgilerin bilinmesinin faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bunun için Azerbaycan devletinin yönetim şekli, tarihi, halkının dini, milliyeti, ekonomisi ve ülkenin olduğu Kafkasya bölgesinde hüküm sürmüş devletlere kısaca değineceğiz.

Tarihi çok eskilere dayanan Azerbaycan Cumhuriyeti 'Odlar/ateşler yurdu' olarak da isimlendirilmekte ve bu adını Mecusi dininden, Büyük İskender'in vefatından sonra bu bölgeyi yöneten komutan Atropates'le alakalı olduğu düşünülmekte olup 'od/ateş' manası taşıyan 'azer' ve 'muhafız' manasındaki 'baygan' kelimelerinden geldiği düşünülmekle birlikte bu bölgede yaşayan Hazar Türklerinden de geldiği görüşünde olanlarda var (Babayeva, 2013: 9; Khalilova, 2008). Azerbaycan Hazar Denizine 825 km'lik kıyısı olan Avrupa ve Kafkasya'da bölgesinde Büyük ve Küçük Kafkas Dağları, zengin yeraltı ve yerüstü kaynakları, nehirleri vb., olan zengin tarihi ve Kuzeyden Rusya, Kuzey-batıdan Gürcistan, Güneyden İran, Doğudan Hazar Denizi vasıtasıyla Kazakistan ve Türkmenistan, Nahcivan Özerk Cumhuriyeti vasıtasıyla dost-kardeş Türkiye Cumhuriyeti'yle sınırları olan tarihi-kültürel geçmişe sahip bir ülkedir (Alakbarova, 2012: 41).

Azerbaycan'ın bulunduğu bölgenin tarihte Farslar, Araplar ve Türk-Müslüman devletleri ve SSCB döneminde Ruslar tarafından yönetilmesinin burada hem tarihi hem kültürel alanda izlerini bırakmış. Günümüzde Azerbaycan'da bir-birinde farklı dini ve milli-etnik kökene mensup vatandaşlar yaşamaktadır. Azerbaycan vatandaşlarının milliyet olarak esas kısmı yani %91 gibi Azeri türkü geri kalan %9 ise Talışlar, Lezgiler, Ruslar, Yahudiler, Avarlar ve Ermenilerden ve diğerlerinden oluşmaktadır (Memmedov, 2004: 17). Azerbaycan Cumhuriyetinde Halkın büyük çoğunluğu Müslüman olmakla beraber ülkede Hıristiyan, Yahudi ve diğer inançlara sahip insanlar da yaşamaktadır (Ganbarov, 2016: 49). Sumgayıt, Gence, Nahçıvan, Şeki, Gebele, Lenkeran, Zakatala, Guba, Mingeçevir,, Şamahı gibi büyük şehirleri olan Azerbaycan Cumhuriyetinin Anayasasına 1-ci, 8-ci ve 18-ci maddelerine göre Azerbaycan demokratik, hukuki, dünyevi ve üniter devlet olup halkın seçimiyle seçilen cumhurbaşkanı ülkeyi yönetmekte ve din devletten ayrı olup bütün dini itikatlar kanun karşısında eşittirler (www.e-qanun.az; Bayramov, 2015: 2-3). Şarkta ilk kez Müslüman

Demokratik Halk Cumhuriyeti olan Azerbaycan Çarlık Rusya'dan ayrılarak yaklaşık 114.000 km² yüz ölçüme sahip olan topraklarda 28 Mayıs 1918 yılında bağımsızlığını Memmedemin Rasulzadenin başkanlığında diğer onun vatansever arkadaşlarıyla ve halkla birlikte kurulsalar da Cumhuriyetin ömrü sadece 23 ay gibi kısa bir müddet sürmüş ve Azerbaycan toprakları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğine katılmak zorunda bırakılmıştır (Miraliyev, 2016: 38-40).

Şekil 3. 1918-1920 Cumhuriyet Döneminde Azerbaycan.

Kaynak: Azerbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası, I cild, Bakı, 'Lider Nəşriyyat' 2004, s 21.

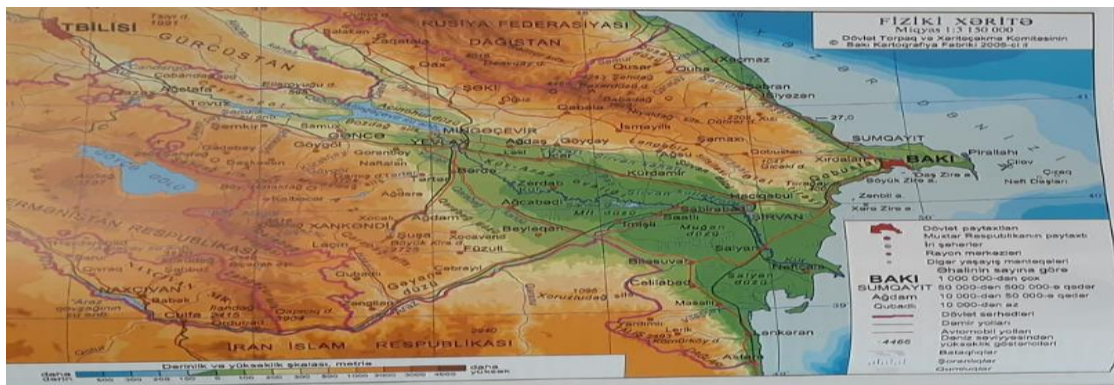
Azerbaycan ikinci kez 18 Ekim 1991 yılında SSCB dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşmuş ve Kiril alfabesinin yerinin Latin alfabesi almış, kendi bayrağını tesis etmiş ki bu bayrakta renkler Azerbaycan'ın Türk, Müslüman, Uygarlığı temsil etmekte olup ay ve yıldızdan oluşmaktadır (Bardakçı, 2014: 46).

Tablo 2. Azerbaycan Cumhuriyeti Hakkında Bilgiler.

Azərbaycan Cumhuriyyətinin Yüz Ölçümü bin km²	86,6
Nüfusun Sayı, bin nefer (01.01.2020)	10 067,1
Başkenti	Bakü
1 km²'ye düşən kişi sayı nefer	116
Devlet Dili	Azərbaycan
Para Birimi	Manat
Arazi Yönetim Vahitlərinin Sayı:	
Özer Cumhuriyyət	1
Rayonlar/İlçələr	63
Şehirler/İller	78
Şehir Rayonları/ İl İlçeleri	14
Kasabalar	261
Köy arazi daireləri	1 726
Köy Yaşayış İstasyonları	4 248

Kaynak: www.stat.gov.az

Azərbaycan bağımsızlığını ilan etdikdən sonra ölkəni sırasıyla: Ayaz Müttəllibov (1991-1992 illəri arası), Ebulfez Elçibey (1992-1993 illəri arası), Haydar Aliyev (1993-2003 illəri arası), İlham Aliyev (2003- halen Cümhurbaşkanlığına davam etməkdə) idarə etmişlər/idarə etməkdədir (Karimov, 2007: 6; Hasanov, 2007: 42; Akdemir, 2016: 2).

Şəkil 4. Azərbaycan Cümhurbaşyyəti Haritası.

Kaynak: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, II cild, Bakı, 'Azərbaycan Milli Ensiklopediyası' Elmi Mərkəzi. 2010, s 450.

Azerbaycan hakkında verilen bilgilerden hareketle Bakü şehrinin liman şehri olduğu ve ülkenin esas sanayi ve diğer iş kollarının şehirde yoğunlaştığı, şehrin petrol şehri olduğu görülmektedir. Bakü’de halkın çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte şehirde Hristiyan, Zerdüş, Yahudi vd., inançlardan ve farklı milliyet, etnik gruptan insanların yaşadığı bir şehir özelliğine sahip. Ayrıca Bakü’ye turist geldiği zaman bu çeşitliliğin arttığını da söyleyebiliriz.

2.2. Bakü’nün Tarihi

Hazar Denizinin kıyısında, bir çok ulaşım noktasının keşişim noktasında, tarihi süreçte Araplar, Türkler, İranlılar, Rusların kontrolünde olmuş (Ataoğlu,2017: 33), kendisinde tarihi ve bu günü aksettiren başkent Bakü şehrinin ne zaman, kimler tarafından kurulduğu hakkında farklı görüşler olmakla beraber X. Yüzyılda yaşamış İslam coğrafyacıların eserlerinde şehir ‘Bakü’, ‘Baküh’, ‘Bakuh’, ve ‘Baküye’ olmakla birlikte diğer eki kaynaklarda Farsçadan tercümede ‘rüzgarın döndüğü yer’ anlamına gelen ‘Badkübe’ olduğu ifade edilmektedir (Dursun, 1991: 550-551; İlyasov, 2015: 48) ve halk arasında da Bakü şehrine rüzgarlar şehri denilmektedir. Petrol çıkarılmadan önce Zerdüşlerin kutsal mekânı sayılan şehir tarihi milattan önce IV-V yüzüncü yıla tesadüf eden Bakü şehri Roma gibi tepeler üzerinde yapılmış ve orta çağda Müslüman şehir üslubuna göre/tarzda yapılmıştır (Faygl, 2009: 168).

Şehrin isminin nerden geldiğinin bilmek için burada yaşamış uygarlıkların etnik yapısını ve dilini bilmek önem arz etmektedir (Aşurbeyli, 2006: 41). Bakü şehri tarihte Massagetler, Kaslar, Turukkililer, Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Moğollar ve yerel hanedanlar arasında Saciler, Revvadiler, Şirvanşahlar gibi devletlerin yönetimi altına girmiş ve şehrin yönetiminde olanlar kendi ilmi, kültürünü yaymış ve bu sayede İslam, Ateşperestlik, Hristiyanlık bölgeye yayılmıştır (Bakır ve Şenol, 2020: 90). Aşağıda verilmiş tabloda tarihte Bakü ve genel olarak Azerbaycan devletinin olduğu bölgede hüküm sürmüş devletleri görebiliriz:

Tablo 3. Bakü Şehrinin Olduğu Coğrafyasında Hüküm Sürmüş Devletler.

Azerbaycan’ın Fetih Süreci ve Hilafet Döneminde Bakü	Hz. Ömer’in hilafeti yıllarında (634-644) Azerbaycan’la Müslümanların ilişkileri baş vermiştir.
Emeviler Dönemi	Cavanşir’in hükümdarlığı döneminde Araplarda Dört halife yerini Emeviler’in hükümdarlığı almış ve bu dönemde Azerbaycan el-Cezire eyaletine bağlı olarak idare edilmiştir.

Abbâsiler Dönemi	Azerbaycan toprakları beş emirliğe bölünmüştür.
.XI-XVI. Yüzyıllarda Bakü	
Şirvanşahlar (Mezyediler) Dönemi	Abbasilerin yaşadığı siyasi problemlerden yararlanan Azerbaycan'daki hanedanlar Şirvanşahlar Devletini kurmuşlar.
Selçuklular Dönemi	Azerbaycan'a Türklerin ne zaman yerleştiğine dair net bilgiler olmamakla beraber MÖ III.-I. binyıllarda yaşayan Türk boylarına rastlanılmakta. Selçukluların İlk seferleri 1015 yılına tesadüf etmektedir.
Moğollar Dönemi	Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Moğol istilasına uğramıştır.
Şirvanşahlar (Derbendiler) Dönemi	

Kaynak: Bakır ve Şenol, (2020: 90-99); Valişov, (2008: 10-24). Uyarlanmıştır.

Arap hilafetinin zayıflamasından sonra Şirvanşahlar devleti kurulmuş ve Bakü'de bu devletin doğu bölgesinde yani Apşeron yarımadasında liman şehri olarak XII. Yüzyılda kurularmasının ardından Hazar Denizinin en önemli liman Statüsünü Derbent şehrinden almış ve 1191 yılında yaşanan depremden sonra Şirvanşahlar devletinin başkenti Şamahıdan Baküye taşınmış olmakla beraber ayrıca sonraki dönemlerde Safeviler ve Hanlıklar döneminde de önemini korumayı başarmış olan şehir Abdulraşid b. Saleh Bakuvi'nin eserlerinde buranın mimarisi, binaların mimari özelliklerine vurgu yapılmıştır (Üregen, 2014: 120; Nebati, 2006: 6).

2.3. Bakü'nün Coğrafyası

Azerbaycan'ın başkenti, en büyük şehri olan ve Apşeron yarımadasında Hazar Denizinin batı kıyısında 40'', 23' enlem ve 49'', 51' boylamda olan Bakü şehrinin arazisi 2,2 bin km² olup 12 rayondan/ilçeden ibarettir; Hazar, Binegedi, Karadağ, Narimanov, Nasimi, Nizami, Sabayıl, Sabunçu, Hatai, Surahani, Yasamal, Pirallahı (baku-ih.gov.az). Bakü şehri Kafkasların en gelişmiş ve kadim şehirlerinden olmakla birlikte şehrin bulunduğu Apşeron yarımadası dünyanın en fazla çamur volkanları, Masazır, Bülbüle ve Büyüqşor gibi göller bulunmakta (Baltacıoğlu, 2019: 1). İlim ve medeniyet şehri olan Bakü'de Şarkta ilk kez opera, üniversite, gazete ve kütüphane açılmıştır (baku-ih.gov.az). Bir liman şehri olan Bakü'de madensuları, petrol çıkarma,

makine ve inşaat üretim tesisleri mevcuttur (İlyasov, 2015: 50). Bakü liman şehri olmasının yanı sıra ülkedeki en önemli demir yolu, hava yolu ulaşımının burada olması şehri lojistik şehir konumuna getirdiğini söyleye biliriz. Bakü’de Azerbaycan’ın çeşitli turizm bölgelerini bir-birine bağlayan yolların merkezinde olması şehrin turizm potansiyeline de olumlu etki etmekte ve bunu ülke dahilinde turistik turlar için de istifade ediliyor (Alakbarova, 2012: 41).

Şekil 5. Bakü Şehrinin Bulunduğu Apşeron Yarımadası Haritası.

Kaynak: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, I cild, Bakı, ‘Azərbaycan Milli Ensiklopediyası’ Elmi Mərkəzi. 2009, s 63.

2.4. Bakü’nün Ekonomik Yapısı

Bakü şehrinin ekonomisini Azerbaycan bağımsız düşünmek imkânsız olduğu için şehrin ekonomisine Azerbaycan eksenli bakmanın daha doğru olduğunu düşünmekteyiz. Azerbaycan SSCB dağılmasından sonra bağımsızlığını kazansa da bağımsızlığının ilk yıllarında Ermeni işgali ve tecavüzüne uğrayan Azerbaycan devleti topraklarının %20’i işgale maruz kalmış ve bu durum 27 Eylül 2020 yılında Ermenistan’ın cephe bölgesinde başlattığı provokasyona karşılık Baş Komutan İlham Aliyev’in emri ve önderliğinde düşmana karşı başlatılan toprakları kurtarma operasyonu 44 günlük savaşa kadar devam etmiştir (tr.wikipedia.org). Bu savaşın neticesinde başta Kardeş Türk halkı ve yönetiminin desteği, Pakistan devleti ve Azerbaycan halkının azmi hepsinden önemlisi Allah’ın yardımıyla başarıyla sonuçlanmıştır.

Güney Kafkasya’da tarihi ipek yolu üzerinde yerleşen ve tarihi-kültürel zenginliklere sahip olan Azerbaycan SSCB ayrıldıktan sonra ister savaşın isterse de yeni bir devlet olmanın etkisiyle ekonomisi hiç de istediği gibi olmamıştır (Tutar ve

Miraliyev, 2019: 130-131). Ermenistan'la ateşkes sağlandıktan sonra Azerbaycan 1994 yılında 'Asrın Anlaşmasıyla' petrol ve doğal gazını Gürcistan ve Türkiye üzerinden dünyaya satmaya başlayan Azerbaycan bu dönemden itibaren serbest piyasaya da geçit için adımlar atmıştır (Nasibli, 2018: 31-66).

Azerbaycan'ın dünya petrol rezervlerinin %3'lük kısmına sahip olması ülkeyi önemli hale getirmiştir (Amirova, 2019: 36). Azerbaycan ekonomisi petrol ve doğal gazdan çok önemli derece ülkeye döviz girdisi sağlamayı başarmıştır. Zengin enerji kaynaklarına sahip Azerbaycan Cumhuriyeti petrol ve doğal gazadan gelen gelirin olumlu yanında diğer sektörlerin geliştirilmemesi ve dünyada yaşanan petrol fiyatlarında düşüş ülke ekonomisine olumsuz etki etmiştir (Guliyev, 2018: 1; Mamedov, 2019: 18). Bu olumsuz etkinin başlıca sebebi ülkenin enerji kaynaklarından gelen para ülke ekonomisinin aşırı derecede bağımlı olmasını söyleyebiliriz. Petrol fiyatlarında yaşanan ekonomik problemlerden sonra ülke ekonomisinin petrole bağımlılığını azaltmak için ülkede ekonomik çeşitlendirilmeye gidilmiş ve bunun için Turizm sektörüne ayrıca önem verilmekte olduğunu ifade edebiliriz.

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyetinin başkenti olan Bakü şehri tarihte bölgede siyasi ve ekonomik hadiselerin merkezinde olan zamanla gelişerek küçük yaşayış yerinden büyük liman şehrine dönüşmüştür (Nergiz, 2011: 7). Bakü şehri insanlık tarihinde keşif edilmiş ilk petrol yatağıyla da meşhurdur ve bu sebeptendir ki Bakü şehri 19. Yüzyıldan beri dünyada petrol üretiminin ana merkezlerinden biridir (Kürkçüoğlu, 2005: 247; Abasov, 2007: 60).

Azerbaycan'ının 'Yeni Petrol Stratejisi' Merhum Haydar Aliyev ve hali-hazırda oğlu hem de ülkenin Cumhurbaşkanı olan İlham Aliyev'le bağlı olup bu dönemde 'Asrın Anlaşması' 1994-2004, 'Bakü-Tiflis-Ceyhan' 2005, örnek verebiliriz (minenergy.gov.az). Azerbaycan petrolünün büyük kısmının başkent Bakü şehrinde bulunması dış sermayenin buraya celp edilmesine bunun doğal sonucu olarak şehrin kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır (Valiyev, 2008: 125). Sonuç olarak Bakü şehrinin ekonomisi iyi bilmek için Azerbaycan ekonomisini iyi bilmek gerekli olduğu. Azerbaycan ekonomisinin de enerji kaynaklarına aşırı bağımlı olduğu ve ülkedeki esas enerji kaynakları Bakü'nün payına düştüğünden şehrin sanayi şehri olmakla birlikte son yıllarda ülke ve şehir ekonomisini çeşitlendirerek petrole bağımlılığını azaltmak adına turizm sektörüne önem verdiği görülmekte ve konuda önemli işlerin/organizasyonların yapıldığı gözlemlenmekte.

2.5. Bakü’de Turizm

Burası ‘Ateşler Yurdu’ Azerbaycan: Şarkın rengârenklerini batının öncülüğünü kendinde birleştiren yer. Azerbaycan benzersiz tabiatı, benzersiz kültürü, asırlar boyu devam eden adet ananeleri, muhteşem mutfağı ile misafirlerin gözlerini kamaştıran Kafkas misafirperverliğine ve dostluğuna sahip bir ülkedir (meetinazerbaijan.com). Tarihen büyük İpek Yolunun bir parçası olup birçok halkların, kültürlerin, geo-politik, iktisadi ve kültürel merakların çatıştığı bir yer. Azerbaycan kadim devlerden beri büyük insanların, ilim adamlarının, seyyahların ve tarihçilerin ilgisini çekmiştir. Şark ve batının kusursuz karışımı olan Azerbaycan’ın büyüleyici başkentinden başka dünyanın hiçbir şehri bu kadar hızlı değişmemektedir. Nüfusu dört büyük Türk, Avrupa, Rus ve Fars medeniyetin birleşiminden oluşan, hepsi birlikte bir harmoni gibi. Bir asırdan fazladır ki Kadim İpek Yolu üzerinde yerleşen tarihi ilişkileri olan, petrol ve iş şehri gibi tanınan şehir dış görünüşüyle de uluslararası ehemmiyete sahip olduğunu ispatlamaktadır (meetinazerbaijan.com). Görünüş olarak şehir çok kozmopolit havaya sahip olsa da klasik zarif binalar, ağaçlı yaya yolları, gezinti sokakları XXI. Yüzyılın zenginliğine tezat gibi olsa da şehirdeki eserler global şah eserleri sırasına dahil.

Bugün mimarlık ananeleri ve Azerbaycan’ın bölgesel mimarlık mekteplerinin özelliklerinin öğrenilmesine Bakü’nün mimarisi en önemli parça (Mehdiyev, 2019: 11). Bakü’nün mimarlığının özelliği; doğal koşullardan, coğrafi konumdan (Hazar denizine çıkışı), kadim zamanlardan ateşperestlere hizmet eden petrol ve doğal gaz, mükemmel inşaat malzemesi olan zengin kireçtaşından etkilenmiştir (Mehdiyev, 2019: 11). Böylesine esrarengiz olan şehrin turizme kazandırılması adına Azerbaycan turizm politikasında ayrıca yer ayrıldığını ‘Azerbaycan’da turizm’ başlığında değinmiştik. Bakü şehrinin turizm geçmişine baktığımızda; XIX yüzyılın sonu XX. Yüzyılın başlarında Bakü’deki kervansaraylarda misafirleri ağırlamak için binalarda tamir işleri yapılmış otel olarak hizmete sunulmuştur. Bunlardan XX yüzyılın başlarında ‘Meropol’, ‘İmperial’, ‘Marsel’, ‘Madrid’, ‘İtalya’, ‘Tebrizi’ vd., örnek olarak gösterebiliriz (Abadov, 2014). Rusya imparatorluğuna katıldıktan sonra Bakü’de 1908 yılında Kırım Kafkas dağ kulübünün şubelerinden biri açılmıştır (Abadov, 2014). Yaz dinlenmesinin teşkili için 1962 yılında Nabranda Bakü turist pazarının şubesi olarak 150 kişilik ‘Sputnik’ çadır kampı, 1963 yılında ise Bakü’de Turist kulübü kurulmuştur (Soltanova, 2015). Bakü’de 1970-1980 yıllarda ‘Azerbaycan’ ve ‘Apşeron’ gibi büyük

otel tipli yapılar yapılmıştır (bakucity.preslib.az). Azerbaycan Cumhuriyeti Sovyetlerin çöküşünden sonra bir kez daha bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkede turizmle ilgili yapılan politikalarda şehir ilk sırada yer almış olduğunu görebiliriz. Bu maksatla Bakü’de ulusal ve uluslararası organizasyonlar; ‘Avrupa Oyunları’, ‘Formula1’, ‘İslam Dayanışma Oyunları’, ‘Eurovision 2012’ yarışmaları yapılmış ve ‘UEFA 2020’ye hak kazanmıştır (Gogishvili, 2018; Herz and Arnegger, 2017; Mirzayeva vd., 2020). Hali-hazırda 50’den fazla turizm teşkilatının faaliyet gösterdiği Bakü’de dünyanın en büyük otel zincirlerine dahil olan beş yıldızlı “Hyatt Regency”, "Grand Hotel Europe", "Radissou SAS Plaza Hotel", "Park Uvalt Hotel", "Execsior Hotel Baku", “Holiday Inn Baku Airport”, “JW Marriott Absheron”, “Park IN” ayrıca şehirde Azerbaycan turizminin gelişimi için önemli konulardan sayılan gıda sektörü oluşturulmuş Milli Gastronomi Merkezi yapılmış ve "Amburan", "Karvansara", "Bəh-bəh klub", “Mc Donald’s”, “ Pizza-hat”, “Patio-pizza”, “Oyster Fish House”, “Dolce Vita”, “Deniz” restoranları gibi hem milli hem de Avrupa, Türk, Hint, Çin mutfaklarını turistlere sunmakta olup ekseriyeti başkentte bulunmaktadır (bakucity.preslib.az). Azerbaycan’ın en fazla oda kapasitesine sahip olan Bakü-Apşeron bölgesi olduğunu da ayrıca vurgulamak gerekli (Khalilov, 2009).

XXI. yüzyılın şah eseri olan Bakü’nün UNESCO’nun listesine girmiş ‘Masal Kale Duvarları’, egzotik ağaçları, hayran edici sahil şeridi, butikleri, ticaret merkezleri, kadim evleri halı mağazalarına sahip (meetinazerbaijan.com). UNESCO dünya kültürel mirası listesinde kendisine yer bulmayı başaran yapılar; Bunlar, “İçeri şehir”, “Şirvanşahlar Sarayı” ve “Kız Kalesi” (Amanova, 2019). Ayrıca şehirde küçük rahat kafeler modern restoranlar, şark çay bahçeleri ve kokteyl barları mevcut (Hasanlı, 2015: 31). Bakü bulunan mimari ve tarihi yapılar ülkede 2011 yılının Turizm yılı ilan olunmasından sonra restorasyon yapılarak ziyaretçilerin hizmetine sunulmuştur (Baltacıoğlu, 2019). Bakü’de spor, kongre gibi ulusal ve uluslararası organizasyonlar yapılarak şehre turist çekme çabaları yapılmaktadır. Şehrin bulunduğu Apşeron yarımadası dünyanın en fazla çamur volkanına sahiptir (Ojagov, 2011; Mustafazade, 2015) ve bu sene Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bu turizm türünün geliştirilmesi için çalışmaları başlatmıştır. Ayrıca şehrin sahip olduğu özellikleri göz önünde bulundurduğumuz zaman Bakü’de; mimari turizm, tarih turizmi, eko-turizm, deniz turizmi, eğlence turizmi, spor turizmi, sağlık turizmi, gençlik turizmi, kongre turizmi, kültür turizmi, gastronomi turizmi ve müze turizmi olanaklarını olduğunu görebiliriz.

Şehir olarak Bakü kendisinde doğu ile batımının mimari sentezi yanında İslam mimarisini de kendisine bulunduran benzersiz bir mimariye sahiptir (Shammedov, 2006: 149). Bu yapılar çalışmamızın ilerleyen sayfalarında da değineceğimiz gibi tarihi, dini ve modern olmakla birlikte hepsinin kendisine has özellikleri mevcut. Aşağıda Covid-19 sebebiyle 2020-2021 yılı verileri olmadığı için 2019 Azerbaycan'ın otellerden elde ettiği gelir, Otel, oda, yatak sayısı verilmiş ve Bakü'nün buradaki payı da belirtilmiş.

Tablo 4. Turizm geliri ve kapasite sayıları.

	2019 Otellerden elde edilen gelir Bin AZN	Otel, Oda, ve Yatak sayısı		
		Müessese Sayı	Oda Numaraların Sayı	Yatak Miktarı
Azerbaycan	450,188.5	642	23,865	49,980
Bakü	335,760.9	203	11,329	20,740

Kaynak: tourism.gov.az

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAKÜ'NÜN MİMARİ YAPILARI ve ÖNEMLİ ALANLARI

3.1. Tarihi Yapılar

Bakü şehri birçok tarihi devletlere, toplumlara ev sahipliği yapmıştır. Ev sahipliği yaptığı toplumlar farklı kültür, inanç ve bunların her biri kendilerine has mimari özelliklere sahip eserler bırakmışlardır. Bu toplumlara Bakü'nün tarihi yazısında Farslar, Araplar, Türkler, Ruslar örneğini vermiştik ki bunların hepsi farklı tarzda mimari özelliklere sahip yapılar bırakmışlar şehre. Bakü'de birçok tarihi yapı olsa da çalışmamız dahilinde; Kız Kalesi, Merdekan kalesi, Ateşgah ve İçerişehiri inceleyeceğiz. Bu yapılar Azerbaycan halkının diğer din mensuplarına ve toplumlara ne kadar saygılı olduğunun her halde en açık timsali diyebiliriz. Bu yapıların turizm gerekli reklam faaliyetleri yapılacağı takdirde iyi turistik kazanç olmakla birlikte buranın korunması, tarihimizi ve kültürümüzü tanıma/tanıtma için de çok büyük bir kazanım olacağını söyleyebiliriz.

3.1.1. Kız Kalesi

Şarkta mimarlık üslubuna göre analogu olmayan yapının XII yüzyılda mimar Mesut Davut Oğlu tarafından ('Kubbenin üzerinde Mesut bin Davut 'yazılmış) yapıldığı düşünülmekte olan yapının yüksekliği 28 metre çapı 16-16,5 metre olup Kireçtaşından büyük kaya üzerinde yapılmıştır (unesco.preslib.az; Sayan, 2006: 113). Bakü'nün tarihi sembolik milli kültürel yapısından biri olan ve UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine girmeyi başaran Kız Kulesi hakkında birçok araştırmacı bu yapının tarihinin VII-VIII yüzyıllarda ateşperestlerin ibadeti için yapılsa da sonradan Azerbaycan'da İslam'ın yayılmasıyla Kale 200 kişilik kapasiteli gözetim kulesi/karakol haline getirilmiş olduğunu söylemektedir (Мир–Багирзаде, 2019: 14). Kalenin duvarının kalınlığı aşağıda 5 m yukarıda 4 m olan Kız Kalesi silindirik kısım ve buna birleşik bütün bir çıkıntıdan ibaret ve sekiz katlıdır (unesco.preslib.az).

Resim 1. Kız Kalesi, Orijinal 2021.

Resim 2. Kız Kalesi, Orijinal 2021.

3.1.2. İçeri Şehir

Bakü'ye gelip de XII yüzyılda Hazarın kıyısında eski Bakü'nün sınırlarını belirleyen 10 metrelik Kale duvarlarıyla çevrili İçerişehri ziyaret etmemek büyük kayıp olur (Владимировна, 2014: 44). Eski Bakü'nün sınırları olan İçerişehir surlarla kaplı ve bu surların içerisinde hamamlar, camiler, kervansaraylar bulunmaktadır (Huseynov, 2019: 20). Tarihi maddi ve manevi kültür varlıkların bulunduğu bu gök yüzü altında müze diyebileceğimiz yerde eski ve orta çağa ait eserler bulunmaktadır (İbrahimov, 2017: 3). Buraya Azerbaycan halkının zenginliği, kültürü gurur kaynağı desek yanılmayız her halde. İçerişehir üç dinin Zerdüşlük, Hristiyanlık ve İslam'ın (günümüzde bunlara Yahudiliği de ilave edebiliriz) yerleşim yeri olmakla beraber burada yaşı 5000 yıl olan sikkeleri görmeniz mümkündür (icherisheher.gov.az). Kendisinde Zerdüş, Sasani, Arap, Fars, Şirvaniler, Osmanlı ve Rus Kültürlerinin mimarisine etki ettiği 2000 yılından itibaren UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine dahil edilmiş ve koruma altında olan ayrıca 16 Mayıs 2007 yılında ' İçeri

şehir' Tarihi Mimari Koruma Alanı tasdik edilmiş İçeri şehrin meşhur mimarlık yapıları: Kız Kulesi, Kale Duvarları, Şirvanşahlar Saray Kompleksi, Muhammed Camisi, Multanı, Buhara ve Küçük Kervansaraylar, camiler, kervansaraylar, hamamlar, müzeler vd., mimarlık yapıtları eşsiz güzelliğiyle dünya medeniyeti sıralarında kendi yerini almıştır (salambaku.travel; icherisheher.gov.az).

Resim 3. İçeri şehir Kale Duvarları, Orijinal 2021

Resim 4. İçeri şehir, Orijinal 2021.

Resim 5. İçeri şehir, Orijinal 2021.

Resim 6. İçeri şehir, Orijinal 2021.

Resim 7. Şirvanşahlar Sarayı, Orijinal 2021.

Resim 8. İçeri Şehir Kale Duvarları, Orijinal 2021.

3.1.3. Merdekan Kalesi

Merdekanda Büyük Merdekan (Dörtken Merdekan Kalesi) ve Küçük Merdekan (Dairevi Merdekan Kalesi) Kaleleri bulunmaktadır.

Büyük Merdekan Kalesi

Eski zamanlarda Kuzey Azerbaycan'da savunma tipli tahkimat yapıtları savunma kaleleri inşa ediliyordu ki onlardan biri de XII yüzyılda yapılmış olan Büyük Merdekan (Dörtken Merdekan) Kalesidir (Anonim, 2008: 87). Bu yapı dörtken yapıya sahip ve I Ahsitan tarafından yapılmış olan Kale feodal sığınağı ve gözetici yeri olarak kullanılıyordu (Sayan, 2016: 45; blog.acob.az).

Resim 9. Büyük Merdekan Kalesi, Orijinal 2021.

Küçük Merdekan Kalesi

Küçük Merdekan (Dairesel Merdekan) Kalesi dairesel, 16 m yüksekliğinde ve Kapısının üzerinde dörtken şeklinde 3 kitabe var ki bunlardan yapımı Şirvanşah Herşası bin Ferruzad bin Meniçöhrün (1204-1225) emriyle mimar Mesu oğlu Abd-el-Mecid'e yaptırdığı anlaşılmaktadır ayrıca bu tarihi eser, "Hazar Kıyısı Koruma Yapıları" çerçevesinde 24 Ekim 2001 tarihinde UNESCO Acil Korunması Gereken Kültürel Miras Ön Listesi'ne alınmıştır (unesco.preslib.az).

Resim 10. Küçük Merdekan Kalesi, Orijinal 2021.

3.1.4. Ateşgah

Azerbaycan'ın Bakü şehrinin Surahanı kasabasının güney-doğusunda tarihi mimarlık yapılarından olan 'Ateşgah' ateşperestlerin dini mabetleri olmuş ve birçok Rus, Avrupa ülkelerinden alimler, yazarlar askeri personelin ilgi odağında olmuştur (Мамедова, 2017: 160). Azerbaycan'da kendi özelliklerine göre benzersiz olan mabet ve onun hücreleri farklı dönemlerde XVII-XIX yüzyıllarda inşa edilen bu yer XVIII yüzyılın sonlarında umumi duvarlarla çevrili, beşken bir yapıya sahip olan mabet Kervansaraya benziyor ve 24 hücre 1 odadan ibarettir (Anonim, 2008: 123; Anonim, 1955: 35). XV yüzyılda Hintli ateşperestler bölgeye gelerek doğal gazın çıktığı ebedi meşalenin olduğu kalıntıları üzerinde XVII-XVIII yüzyıllarda yeniden inşa edilen yer 26 hücreden ve merkezi sunaktan/secde yapılan yerden ibaret olup hali-hazırda arazisi 1368 m² olan 'Ateşgah' 1972 yılından itibaren müze gibi faaliyet gösterse de 1975 yılda tamir yapıldıktan sonra Devlet Tarihi Mimarlık Müzesi Rezervinin/Koruğunun Şubesine çevrilmiştir (portal.azertag.az). Buraya yerli turistlerle birlikte Hindistan,

İsrail, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Pakistan vd., ülkelerden ziyaretçiler gelmektedir (tourism.gov.az).

Resim 11. Ateşgah, Orijinal 2021.

3.2. Bakü’de Modern Yapılar ve Avrupa Mimarisi

Kadim şehir olan Bakü’de ister Sovyet döneminde isterse de ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra özellikle de 2000’li yıldan sonra şehirde modern yapılar yapılmış/yapılmakta. Bu yapılar arasında kültür merkezi, müze, anıt, tiyatro, otel, hava limanı, park ve kamu binaları muhteşemliğiyle adeta turistleri bekliyor diyebiliriz. Aşağıda çok yeni 2000’li yıllarda yapılan yapıların yanında XX. Yüz yılın başlarında Sovyet döneminde yapılan ama sonrada tamir/restorasyon olmuş yapılarda incelenecektir.

3.2.1. Haydar Aliyev Kültür Merkezi

2012 yılı mayısın 10 H. Aliyev’in 89 yıl dönümü için istifadeye sunulan merkezin yapımına 2007 yılında başlanılmış olup Bakü’nün remzi ve dünya mimarisinin incilerinden sayılmaktadır ve bina Haydar Aliyev Müzesi Bölümü, 9 katlı içerisinde salonlar, ofis, kafe olan Sergi Salonları bölmesi son olarak 4 katlı Auditorium bölmesi mevcuttur (heydaraliyevcenter.az). Mimarı Zaha Hadid olan benzersiz sanat eseri olan bu yapı dışarıdan bakıldığında yüzeyi dalgalanan deniz veya kardelen çiçeği

etkisi vermektedir (Savaşır ve Tuğrul, 2014). Burada çağdaş ressamların ve heykeltıraşların eserlerinin yanı sıra Azerbaycan'ın tarihini, kültürünü, yaşamını yansıtan sergilere ek olarak Haydar Aliyev'in yaşamını kalıcı aks ettiren sergi ve küçük kantin, klasik araba koleksiyonu var (salambaku.travel). Birçok ulusal ve uluslararası kongrelere ev sahipliği yapan bu merkez Bakü şehrinin kongre turizmi için dünya çapında bir merkez olduğunu söyleyebiliriz.

Resim 12. Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Orijinal 2021.

Resim 13. Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Orijinal 2021.

Resim 14. Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Orijinal 2021.

3.2.2. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı

Azerbaycan'ın altı uluslararası havalimanından biri olan bu yer 2004 yılı 10 mart tarihinde Bakü Uluslararası Hava Limanına 35 yıl devlet yönetimini icra etmiş ve Azerbaycan Cumhuriyetinin geçmiş Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in şerefine bu günkü ismi verilmiş ve hava limanı dünya çapında uçan yolculara ve yük taşımalarında (kargo taşımalarında) hizmet veren büyük bölgesel ulaşım merkezi ve Hava limanları denetiminde nüfuslu/ünlü "Skytrax World Airport Awards"-ın maksimal "5 Yıldız" ödülünü kazanmıştır (www.airport.az). Bir ülkenin giriş kapısı olan hava limanının güzel olması ülkeye ayak basan turistler için ilk izlenim/imaj açısından önemli olduğundan H. Aliyev limanının şehrin turizmin özellikle ilk izlenimi açısından oldukça önemlidir.

Resim 15. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı, Orijinal 2021.

Resim 16. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı, Orijinal 2021.

Resim 17. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı, Orijinal 2021.

Resim 18. Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı, Orijinal 2021.

3.2.3. Bakü Olimpiyat Stadyumu

Tarihler 6 Haziran 2011 yılını gösterirken yani Azerbaycan futbolunun 100. Yıl dönümünde Bakü şehrinin Büyükşor gölünün yanında temeli atılan stadyum 2015 yılı martın ayında hizmete başlamış olup 68.780 kişi seyirci kapasiteli ve 1. Avrupa Oyunları ve IV İslam Dayanışma Oyunlarının açılış ve kapanış merasimleri, UEFA U-

17 Avrupa Şampiyonasına, UEFA Şampiyonlar ligi ve Avrupa ligi grup maçlarına, 'Karabağ' FK maçlarına ve 'A' milli maçlarına ev sahipliği yapmıştır (bos.az; www.stp.az). Takriben 50 hektar gibi bir arazide inşa edilen stadyum 6 katlı yüksekliği 62 m olup muasir mimarlık üslubunun yanı sıra uluslararası standartlara uygun olup ayrıca engelli izleyiciler, VVIP, VIP, CIP ve medya bölümleri de mevcuttur (www.mys.gov.az). Ayrıca şunu da belirtelim ki stadın açılış törenine Devletin başı İlham Aliyev ve Mihriban Aliyeva birlikte futbol dünyasından da birçok ünlü isimler katılmıştır. Bu stadyum hem büyüklüğü hem de mimarisi açısından ülkenin sporuna ve turizmüne büyük katkı sağlamış/sağlamakta olduğunu burada yapılan turnuvalardan da anlaşılmaktadır.

Resim 19. Bakü Olimpiyat Stadyumu, Orijinal 2021.

3.2.4. Alev Kuleleri

Bakü körfezine tepeden bakan 3 kuleden ibaret olan Alev Kuleleri (bu kuleler her biri farklı fonksiyona sahip) 2007-2012 yılında inşaat çalışmaları başlanan ve 2013 yılında tamamlanan bu bina 140 metre yükseklikte olup şehrin uzak noktalarından görünmekle beraber geceleri üzerindeki on binden fazla ışıkla Bakü'ye ayrı güzellik katmakta olduğunu ifade edebiliriz (De Boni, 2018). Bu ışıklar vasıtasıyla geceleri Azerbaycan'ın milli sembollerini; bayrak taşıyan adamlar, büyük alevleri ve ülke

bayrağını üzerinde yansıtmış olup, post-modern mimariye sahip, 39 katlı, 250 odalı otel kulesi 61 apartmanlı ofis kuleli bina Bakü'nü adeta Hazarın Dubai'si yapmaktadır (Kebs, 2015).

Resim 20. Alev Kuleleri, Orijinal 2021.

Resim 21. Alev Kuleleri, Orijinal 2021.

3.2.5. Hükümet Evi

Mimarları Lev Rudney ve Vladimir Rudney olan binanın inşaat yapım işleri 1924-1952 yılları arasında olup 2010 yılında tamir işlemleri tamamlanan bu mimari eser benzeri dünyanın hiçbir yerinde olmamakla beraber Hazar Denizine açılan manzarası Hükümet Evine ayrı güzellik katmaktadır (medeniyyet.az). Sovyetler döneminde yapılan bu muhteşem yapı hem işçi sınıfının ihtişamını yansıtırken hem de Sovyet mimarisine katkı sağlamalı ama bunları yaparken Azerbaycan mimarisinde sadık kalınmalıydı (Kamberov, 2016: 92) ve sonuçta Azatlık Meydanında ihtişamıyla bugünde göz dolduran mimari eser yerini korumaktadır. Bu yapı Devlet kurumu olarak faaliyetini devam ettirmekle birlikte burada Azerbaycan halkı için birçok tarihi hadiseler yaşanmıştır.

Resim 22. Hükümet Evi, Orijinal 2021.

3.2.6. Socar Tower

SOCAR Tower'in temelini 2010 yılında Azerbaycan cumhurbaşkanı sayın İlham Aliyev'in katılımıyla H. Aliyev caddesinde atılmıştır. Bu binanın ihalesine sekiz

uluslararası şirket katılmış ve Türkiye'nin TEKFEN şirketi kazanmıştır. Bu bina başkentin iyi dizayn edilmiş ve güzel binası olup uluslararası standartlara cevap veren ayrıca şirketin taleplerine uygun yapılmıştır (socar.az). Beş hektar arazide 200 metre yüksekli olan yapı kırk yer üstü ve iki yer altı kattan ibarettir (bakutragelguide.com). Burada ayrıca konferans salonları, ofisler, misafırhaneler, alışveriş mekanları, kafeteryalar, gökyüzü salonu yeraltı otopark mevcuttur (www.tekfenmuhendislik.com).

Resim 23. Socar Tower, Orijinal 2021.

3.2.7. Port Baku Towers

Bakü liman bölgesinde Hazar denizine bakan Port Bakü Tower çarpıcı mimarisiyle Bakü körfezinin muhteşem manzarasıyla birleştiren şehrin silüetinde göze çarpan bir simge haline gelmiştir (www.chapmantaylor.com). Port Baku Tower 70.000

m² alanda uluslararası standartta A sınıfı ofis alanları, eğlence tesisleri, perakende satış merkezlerine efsane restoranlara sahip olup Champman Taylor Architects tarafından tasarlanmıştır (www.portbaku.az; www.pashaconstruction.com). Port Baku Tower adlandırılmasının sebebi binanın kısmen şehrin sahil yakınında yerleşmesinden dolayıdır (skyscrapernews.com).

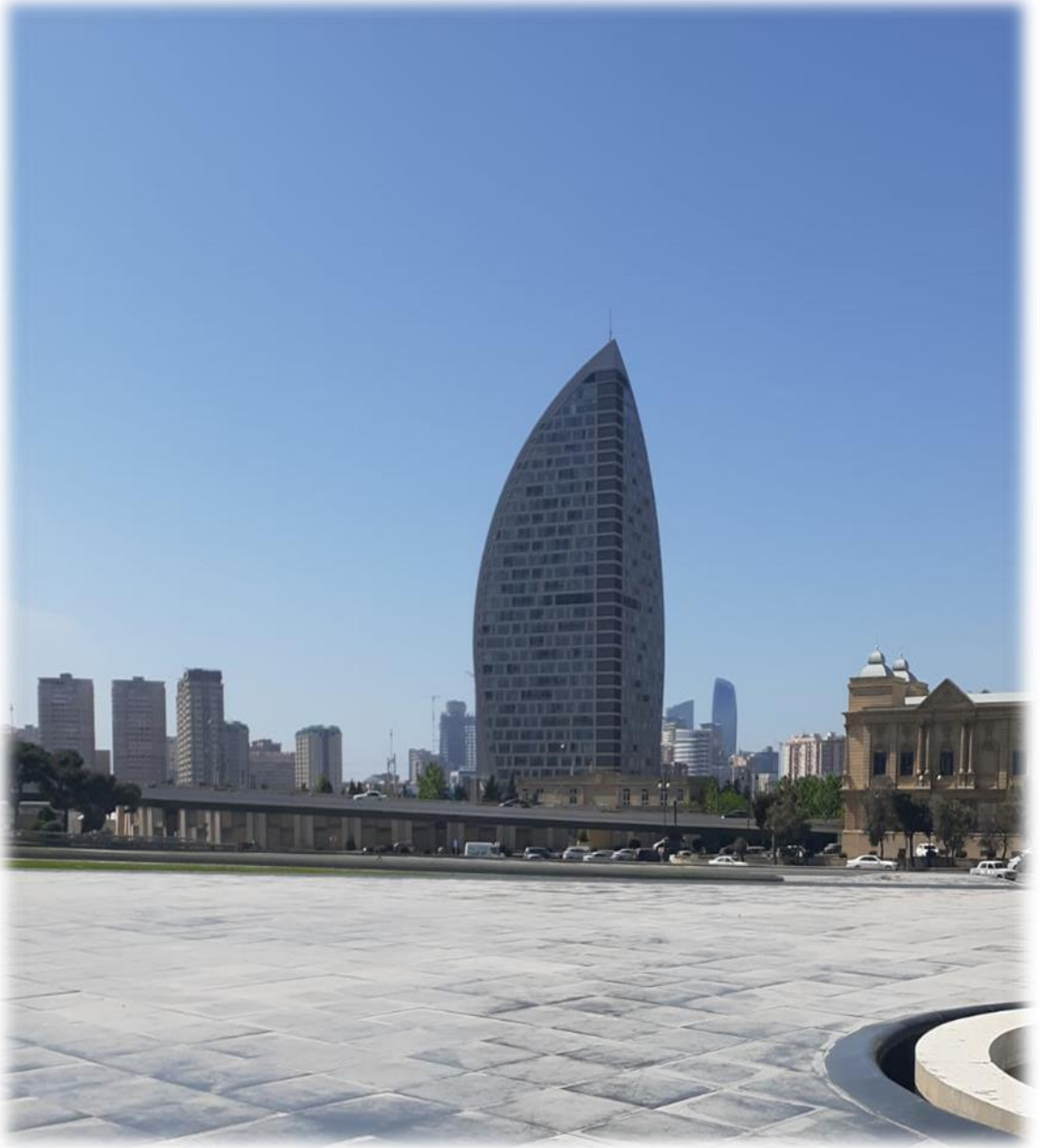

Resim 24. Port Baku Towers, Orijinal 2021.

3.2.8. Baku Trump Tower

Trump Tower Baku veya şimdiki ismiyle Yelken Hotel, Azerbaycan'ın en yüksek 10 binasından biri sayılan, Bakü şehrinin Nesimi ilçesi Hasan Aliyev sokağında yerleşen yüksekliği 130 metre olup 72 apartman ve 189 numaradan oluşan çok katlı bir binadır (az.wikipedia.org). Bu muhteşem bina eşsiz mimarisi ve muasır iç dizaynı ile hazardan ilham alarak inşa edilmiş ve kendisinde yüksek seviyeli zarifliği

aksettiriyor (oxu.az). Bunun gibi yüksek seviyeli oteller Bakü'ye hem turist çekerken hem de şehrin mimarisine güzellik katmaktadır.

Resim 25. Baku Trump Tower, Orijinal 2021.

3.2.9. Sofaz Tower

Hakikaten hem tarihi hem de geleceğin gelişimini kendinde tecessüm ettiren mimari yapı Bakü şehri H. Aliyev caddesinde bulunan SOFAZ TOWER Azerbaycan halı okulunun kadim tarihi ile en son teknoloji yeniliği kendisinde birleştiren yegâne proje olan bu yapı 2 kısım, 26 kattan, 117 metre yüksekliğe sahip ve 2009-2014 yıllarında inşaatı devam etmiştir (www.oilfund.az). Mimarisiyle şehre güzellik katan

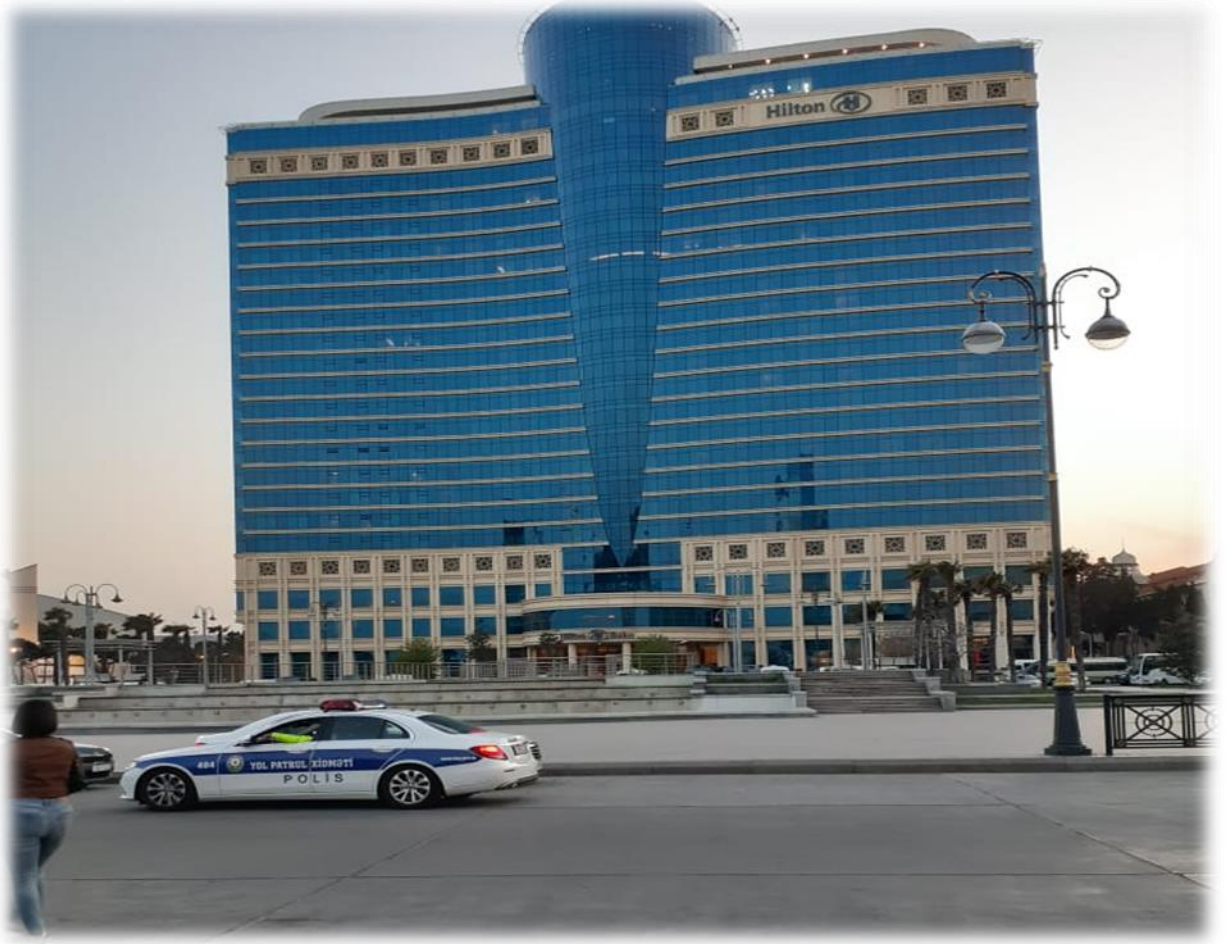
SOFAZ TOWER turistlerin şehre dikkatinin çekilmesi adına özel yere sahip olduğunu düşünmekteyiz.

Resim 26. Sofaz Tower, Orijinal 2021.

3.2.10. Hilton Hotel

Bakü'nün merkezinde modern mimarisiyle dikkat çeken yapılardan biride Hilton Hotelin binası. Bu bina Haydar Aliyev Hava limanına yarım saat mesafede olup Modern yapısı ve Hazar denizi manzarasıyla özel bir yere sahip (commons.wikimedia.org; www.hilton.com.tr). Bu otel Bakü'nün mimarisine katkı sağlarken şehre ziyarete gelecek turistlere de dünya standartlarında hizmet veren bir zincir otel olması açısından da fayda sağlamakta olduğunu diyebiliriz.

Resim 27. Hilton Hotel, Orijinal 2021.

3.2.11. Saadet Sarayı

Saadet Sarayı tarihçesi ile ilgili verilen bilgilere göre M. Muhtarov çok sevdiği eşi Liza hanımla Venedik'te gezerken güzel ve görkemli bina görürler ve eşi 'Bu binada yaşayanlar nasıl da mutlular diye' eşiyle düşüncelerini paylaşması üzerine Muhtarov Polonyalı mimara 1911-1912 tarihinde bu tarzda bir binayı Bakü'de yaptırıp eşine armağan etse de Bolşevik hükümeti zamanı onların mülkiyetine geçmiş ve daha sonra hatta günümüzde de nikah evi olarak faaliyet göstermekte olan bina Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 2 ağustos 2001 yılı 132 sayılı kararıyla 'Ulusal Öneme Sahip Tarihi Gayrimenkul ve Kültürel Anıtlar Listesine' dahil edilmiştir (azerbaijan360.az). Binayı yapan mimar Polşko binanın şark üslubunda olacağını düşünse de Muhtarovun isteği doğrultusunda Gotik tarzda yapılmış, Fransız gotik ruhunda zarif bir şekilde tasarlanmış merkezi kule şeklinde olup cephesi zarif sütunlardan ve klasik üç marşlı merdivene açılan giriş kapısı, ön merdiven lüks ve yarım daire tavan ise dekorativ malzemelerle süslü şeklindedir (medeniyyet.az).

Resim 28. Saadet Sarayı, Orijinal 2021.

3.2.12. Bakü Valiliği Binası

Bakü Şehri Valiliği binası 1900 yapımına başlanılmış inşası Polonyalı mimar İ. V. Goslavskiye havale edilmiş İtalyan Rönesans'ına bağlılığına rağmen binanın yapımında Barok motifler kullanılmış, klasik kompozisyon yöntemlerinden kapsamlı şekilde yararlanılmış, binanın cephesini süslemek için İtalya'dan kırmızı dekoratif tuğla ve renkli mermer getirtilmiş ve o dönemin parasıyla 400 000 rubleye mal olmuş bir yapıdır (azerbaijan.az; baku-ih.gov.az).

Resim 29. Bakü Valiliği Binası, Orijinal 2021.

3.2.13. H.Z. Tağıyevin Sarayı

H. Z. Tağıyevin yaşamış olduğu bu ev Bakü şehrinin baş mimarı İ. V. Golavski tarafından muhtelif mimarlık üslubundan yararlanarak yapılmış olup günümüzde Azerbaycan Tarih Müzesinin binası olarak faaliyetine devam etmektedir (www.science.gov.az). Burası 1895-1901 yıllarında H. Z. Tağıyev tarafından yaptırılmış ve günümüzde müze olarak faaliyet gösteren bu yerde 300 binin üzerinde sergi/ekspozat olan müze 2004-2007 yıllarında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in girişimleriyle önceki görünüşüne sadık kalınarak tamir/restorasyon yapılmış ayrıca burada H. Z. Tağıyevin ev müzesi de bulunmaktadır (museum.az).

Resim 30. H.Z. Tağıyevin Sarayı, Orijinal 2021.

3.2.14. İsmailiye Sarayı

1908 yılında temeli atılan saray 1913'te açılmıştır (portal.azertag.az). Profesör Fatullayev Fiqarov kitabında şöyle demektedir: *“İsmaliye Sarayının yapılacağı arazi planlama açısından güzel mimarlık açısından sorumluluk gerektiren mevkidedir. Venedik gotiği tarzında yapılan bina plastik ve güzel çalışılmıştır. O mimar becerisi ve taşa hakiki senfoni tecessüm ettirmiş inşaatçıların ustalığından hayranlık ve güçlü duygular uyandıran uyumlu bir sanat eseridir”* (anl.az). Binanın üzerinde olan Kuran Kerim'den yazılar Bolşevikler döneminde silinmiştir.

Resim 31. İsmailiye Sarayı, Orijinal 2021.

3.2.15. Azerbaycan Devlet Akademi Filarmonisi

İçerişehir kale duvarları yanında yapılan bu bina Azerbaycan Devlet Akademisi Filarmonisi binasıdır. 1910-1912 yıllarında yapılan bu yapı ‘İçtimai/Halka Açık Toplantıların Yaz Binası’ olarak yapılmış sonrada 1936 yılında Filarmoni olarak hizmetine devam etmiş ve 1937 yılından itibaren de M. Magomayev adını taşımakta olan bina 1996 yılında tamire kapanmış ve 2004 yılında yeniden kendi seyircilerin kapısını açmıştır (www.azerbaijans.com; Anonim, 2015: 74; Anonim, 2011).

Resim 32. Müslüm Magomayev Onuruna Azərbaycan Devlet Akademik Filarmonisi, Orijinal 2021.

3.2.16. Azərbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası

1931 yılında Molla Ağa Bəbirlinin temelini koyduğu Azərbaycan Kukla tiyatrosunda ilk göstəri 1932 yılında ‘Sirk’ isimli olmuş ve sonrakı yıllarda (1946-1950) müstakil tiyatro gibi bazı dönemlerde Azərbaycan Genç Göstəricileri/Seyircileri tiyatrosu (1941-1946) gibi faaliyet göstərmiş, bir dönem (1950) Azərbaycan Devlet Filarmonisi nezdinde ve 1964 yılında ‘Devlet’ statüsü verilən bu tiyatro 1975 yılından itibaren büyükler için göstərilər düzenlənəlməkdədir (kuklateatri.az).

Resim 33. Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası, Orijinal 2021.

3.2.17. Azerbaycan Milli Halı Müzesi

Azerbaycan Milli Halı Müzesi Azerbaycan SSR-si Bakanlar Sovetinin/Kurulunun 13 mart 1967 yılı 130 sayılı kararıyla inşa edilmiş olup kurulduğu günlerden farklı isimler verilen bu kurum 2019 yılından itibaren Azerbaycan Milli Halı Müzesi olarak adlandırılan bu müze 2007 yılında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Haydar Aliyev Vakfı ve UNESCO’NUN birlikte yaptığı proje çerçevesinde Denizkenarı Milli Parkta (Bulvarda) bina için yer ayrılmış ve Avusturyalı mimar Frans Yantsın projesi çerçevesinde yapılan bina 2014 yılında tamamlanan bu yer Neftçiler caddesinde bulunmaktadır (azcarpetmuseum.az; Rahmani ve Moghanipour, 2020: 74).

Burada “*Xovlu xalçalar*”, “*Xovsuz xalçalar*”, “*Xalça məmulatları*”, “*Bədi metal*”, “*Keramika, şüşə, ağac, kağız*”, “*Parça, geyim, tikmə*” və “*Zərgərlik məmulatları*” gibi yedi koleksiyonu kendisinde bulunduran müzenin vakfında 10 binden fazla sergi olmakla beraber ayrıca müzedeki tunç ve antik döneme ait, erken

orta asırlara (orta çağın başlarına) ait nadir eşyalar korunmakta, bunlar XVII-XX asırlara ait eserlerdir (museum.az). İç ve dış mimarisiyle dikkatleri kendine çekmeyi başarabilen müzeye Rusya, Arap Emirliklerinden yaza aylarında Almanya, İsrail, İtalya, Fransa ve Amerika gibi ülkelerden 2017 yılı itibariyle gelen ziyaretçi 80.000 civarında olduğu görülmektedir (Yanar, 2019: 28).

Resim 34. Azerbaycan Milli Halı Müzesi, Orijinal 2021.

3.2.18. Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyat Müzesi

Bakü şehrinin merkezinde XIX yüzyılın ortalarında 1850 yılında İçeri Şehir kale duvarları yakınlığında inşa edilen bu bina mavi-yeşil renkli çinilerle süslenmiş balkonu önünde Azerbaycan'ın 6 meşhur söz üstadının- Füzuli, Vagif, M. F. Ahundov,

Natevan, C. Memmedguluzade ve C. Cabbarlının muhteşem heykelleri olan bu bina Azerbaycan'ın dahi şairi Nizami Gencevinin ismini taşımaktadır (nizamimuseum.az).

Resim 35. Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyatı Müzesi, Orijinal 2021.

3.2.19. Çeşmeler Meydanı

XIX-XX yüzyıllardan Azerbaycan mimari incilerinin mekânı olan Çeşmeler Meydanı 2010 yılından tamir işleri yapıldıktan sonra Bakü'nün en iyi dinlenme ve turistik alanlarından biri olduğunu diyebiliriz (www.bms.az). Bu Meydanın göz kamaştırıcı mimarisiyle farklı tarzlarda fiskiyelerin/çeşmelerin mevcudiyeti ve burada ayrıca kafe, restoran, otellerde bulabilirsiniz (az.wikipedia.org).

Resim 36. Çeşmeler Meydanı, Orijinal 2021.

Resim 37. Çeşmeler Meydanı, Orijinal 2021.

Resim 38. Çeşmeler Meydanı, Orijinal 2021.

3.2.20. Şehitler Hıyabarı

20 Ocak 1990 yılında Azerbaycan halkı sinisini siper ederek Sovyet ordusuna galip geldiği Şehitlerin kanıyla destan yazdığı gündür (Mammadova vd., 2020). Beş yönden 26.000 kişilik orduyla Bakü’de Sovyet ordusu o gece sivil halkı öldürmüştür (www.aa.com.tr). Eskiden Dağ Üstü Milli Park denilen arazide şehitler defin edilmiştir. ‘Sonsuz Meşale’ Kanlı Ocak hadiselerinde Azerbaycan Cumhuriyetinin toprak bütünlüğünü korurken şehit olanların anısına merhum Cumhurbaşkanı Haydar

Aliyevin emriyle yapılmıştır (Anonim, 1999: 10-11; anl.az). Burası Dünya Müslümanları ve Azerbaycanlıları için gurur kaynağı olduğunu bilmek ve çeşitli yerlerde vatandaşları burayı görmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Resim 39. Şehitler Hıyabanı, Orijinal 2021.

3.2.21. Bakü Bulvarı

Yerli vatandaşların ve Turistlerin gözde yerlerinden biri olan Bulvar (resmi adı Dağ Üstü Milli Park) II Aleksandr'ın adını taşıyan sokakta Hazarın sahilinde 1909 yılında kurulmuş, Haydar Aliyev'in 1998 yılı aralık ayında verdiği Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 29 aralık 2001 yılı 132 sayılı kararıyla Milli Park statüsünü almış ve sayın İlham Aliyev döneminde ise 2008 yılı 10 ocak kararıyla Deniz Kenarı Bulvar İdaresi hakkında ferman imzalamış ayrıca parkın arazisi genişletilmiş, buraya yeni egzotik bitki çeşitleri getirilmiştir (bulvar.gov.az). Bulvarda göz kamaştırıcı yapılar: Mugam Merkezi, Crystal Hall, Elektra Events Hall, 'Milan EKSPÖ 2015' Uluslararası Sergideki Azerbaycan Pavilyonu ('Milan EKSPÖ' Ümumdünya Sərgisindəki Azərbaycan Pavilyonu), Elektra Events Hall, Park Bulvar,

Deniz Mall Coming Soon, Şeytan Çarkı, Venedik Turu, Su İdman Sarayı, Bakı İdman Sarayı, ‘Ku Kuşları’ Çeşmeler/Fıskiyeler Komplexsi, ‘Yedi Güzel’ Musikili Çeşmesi, ‘Mırvari Kafesi’, Paraşüt Kulesi gibi ticari, kültürel, restoran, spor binaları ve macera atraksiyonları bulunmaktadır (bulvar.gov.az).

Resim 40. Bakü Bulvarı, Orijinal 2021.

3.3. Dini Yapılar

Bakü şehri birçok farklı kültürlerden, dini mensubiyetten ve milliyetten insanlara ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Azerbaycan halkının hoş görülmesi ülkenin siyasetinde de kendisini göstermektedir. Bakü'ye Kafkasların Kudüs'ü diyebiliriz. Çünkü şehirde Kudüs'teki gibi hatta daha fazla dini mensubiyetti farklı insanlar bir arada yaşamakta ve kendi ibadethaneleri mevcuttur. Bunlar arasında Müslümanlar, Hıristiyanlar, Yahudiler ve Zerdüşterleri örnek verebiliriz. Aşağıda Cami, Sinagog ve Kiliselere yer vereceğiz.

3.3.1. Taze Pir Camii

Bakü'de XIX yüzyılın sonu XX yüzyılın başlarında yapılmış kültürel yapılarından olan Taze Pir Camii özel yere sahiptir (Паша-заде, 1997: 96). Nabat

hanım Aşurbeyovanın vesaitiyle mimar Ziverbey Ahmetbeyov 1905-1914 yıllarında yaptırılan bina Cumhurbaşkanı sayın İlham Aliyev'in emriyle 2005 yılında caminin ve çevresinin tamiri başlamış olup 6 haziran 2009 yılında İlham Aliyev'in katılımıyla ibadete açılmıştır (Anonim, 2011: 42).

Resim 41. Taze Pir Camii, Orijinal 2021.

3.3.2. Bibiheybet Camii

Bu camii Hazar Denizinin sahilinde Bakü'den 4-5 km uzakta olan ve XIII asırda Şirvanşah II Farruhzad ibn Ahsitan tarafından inşa ettirilmiş, Klasik şark mimarisinde olup ve 1997 yılında başlayıp bir yıl esaslı tamir yapıldıktan sonra İlham Aliyev ve Şeyhülislam Allahşükür Paşazadenin katılımlarıyla ibadete açılmış olan bu camii aynı anda 3 bin kişinin namaz kılmasına olanak sağlamaktadır (qafqazislam.com). Hem tarihi hem de günümüzü yansıtan camii mimarisiyle Bakü

şehrine ayrı güzellik katmakta ve turizm açısında değerlendirilmesi gereken yapılar sırasındadır.

Resim 42. Bibiheybet Camii, Orijinal 2021.

Resim 43. Bibiheybet Camii, Orijinal 2021.

Resim 44. Bibiheybet Camii, Orijinal 2021.

3.3.3. Haydar Camisi

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in görev vermesiyle cephesi Şirvan-Apşeron mimarisinde 12 bin m² alanda inşaatına başlanan camii Süslemelerin zenginliği cephede özel bir mimari uyum yaratmıştır (president.az). Toplam 4200 m² olan camini Kubbe kenarlarında özel dekoratif malzemeler kullanılmış, kubenin üzerine Kuran ayetleri yazılmış, 55 metre baş kubbe, 35 metre olan ikinci kubbeden oluşan ve 7000'e yakın kişinin aynı zamanda ibadet edebileceği bu camii 26 Aralık 2014 yılında İlham Aliyev'in Katılımıyla açılmıştır (binegedi-ih.gov.az). Ayrıca şunu da belirtelim ki camii inşaat aşamasında daima Cumhurbaşkanımızın dikkatinde olmuştur. Camii hem Azerbaycan'daki Müslümanlar hem de Bakü şehrinin mimarisi için önemli bir dini mimari yapıt ve kazanım olduğunu söylemek yerinde olur. Bu yeni camii Azerbaycan'ın mimarisini dünyaya tanıtılması ve turistlerin ülkeye gerip görececek yerler sırasına dahil edilmesi açısından değerli bir yapı olduğunu düşünmekteyiz.

Resim 45. Haydar Camisi, Orijinal 2021.

3.3.4. Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu

Sovyetler döneminde askeri depoyu ibadet için Yahudilere verilenmiştir (www.dqdk.gov.az). Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra diğer din mensuplarına olduğu gibi Yahudilere de ibadet hanelerini yapmaları için devlet tarafından destek verildiği görülmektedir. Bunun bir sonucu olsa gerek son 60-80 yılda yakın şarkta (orta doğuda) inşa edilmiş olan ilk sinagog olan mabet Aşkenazi ve Gürcistan Yahudilerinin bu sinagogu Kudüs mimarlığında 2002-2003 yıllarında Aleksandr Harberin projesi esasında yapılmış ve hali-hazırda beyaz taştan yapılan bina üç katlı olup dindarlar için gerekli koşullar yapılmıştır (multikulturalizm.gov.az). Yahudilerin Azerbaycan gibi halkın çoğunluğunun Müslüman olan ülkede dinlerini rahat yaşaması hatta ibadethanelerinin olması birçok devletlere/toplumlara örnek olmakta ve turizm faaliyetlerine büyük katkı sağlamakta ve İsrail başta olmakla dünyadaki Yahudilerin şehre gelmesini teşvik edilir nitelikte olduğunu ifade edebiliriz.

Resim 46. Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu, Orijinal 2021.

3.3.5. Bakire Meryem'in Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi

1912 yılında Bakü'de Rılskiler ailesi tarafından 'Mukaddes Bakire Meryem'in Masum Hamileliyi' kostyolu Polonya Katolik kilisesi inşa edilse de Bolşevikler tarafından mahvedilmiştir (mct.gov.az). Azerbaycan Cumhuriyetinin bağımsızlığını yeniden kazandıktan sonra resmi açılış töreni Vatikan devlet katibi kardinal Tarçizio Bertonenin 2008 yılı mart ayında ülkeye seferi zamanı Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Haydar Aliyev Vakfının Başkanı Mihriban hanımın katılımlarıyla açılan Hristiyan

mabedi eş zamanlı 250-300 kişiyi ibadet için ağırlama kapasiteye sahip ve Napoli Mimarlık Üniversitesinin Profesörü Pado Ruceyro ve Bakü şehrinin baş mimarı Akif Abdullayevin projesi esasında inşa edilmiştir (www.dqdk.gov.az). Yapı Avrupa’da yaşayan Katolik Hıristiyanların ülkeyi tanınması, Azerbaycan halkının diğere dinlere karşı ne derece saygılı olduğu açısından önem arz etmekte. Ayrıca kendine özgü mimarisi şehre renk katarken turistler için de ilgi çekici bir yapı olma potansiyeline sahip olduğunu belirtebiliriz.

Resim 47. Bakire Meryem’in Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi, Orijinal 2021.

3.3.6. Şehitler Cami

Üzerinde Kuran-i Kerimin ‘İhlas’ suresi yazılan ve Osmanlı mimarisinde yapılan Şehitler Camiinin kendi yüksekliği 15 minarelerin yüksekliği 30 metre olup Bakü’nün en yüksek yerinde Şehitler Hıyabanında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından 1993-1996 yapılmış olan Camiinin üzerinde “ *Bu camii Azerbaycan Topraklarını savunurken şehit olmuş burada uyuyan kahraman askerlerimizin aziz hatırasını yaşatmak için Türk halkı adına Türkiye Diyanet Vakfı tarafından inşa edilmiştir.*

Şehitler camii Anadolu Türklerinin Azerbaycanlı kardeşlerine bir hediyesidir'' yazılmıştır (www.dqdk.gov.az). Bu camii Türk Camii olarak da bilinir ve Azerbaycan Türk Müslüman kardeşliğinin çok güzel örneklerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Osmanlı mimarisinin şehre kazandırılması açısından da önemli. Türk halkının Kendi öz, kardeş topraklara gelmesine gelirken ibadetini yapması gurur duyması açısından bu vb., yapıların önemli olduğunu düşünmekteyiz ve bu yapıların turizm açısından da tanıtılması kardeş halklar için önemli yere sahip olduğunu belirtmekte fayda var.

Resim 48. Şehitler Camii, Orijinal 2021.

3.3.7. Jen Mironosits Ortodoks Katedrali

Kilise 1909 yılında hayırsever H. Z. Tağıyevin maddi yardımıyla M. F. Verjbitsinin projesi esasında yapılmış olsa da Sovyet döneminde mabet dağıtılmış,

1990 yılı 20 Ocak (Kanlı Ocak) hadisesinde kiliseye mermi düşmüş ve buranın tavanı tamamen dağılmış, döşeme çökmüş, duvarları da çatlamıştır (dqdk.gov.az). Büyük oranda dağıtılmış kilise tamir işlerinden sonra 2001 yılında Bütün Rusya'nın Patriği II Aleksî Azerbaycan'a seferi sırasında mabet ona takdis edilmiştir (multikulturalizm.gov.az).

Resim 49. Jen Mironosits Ortodoks Katedrali, Orijinal 2021.

Resim 50. Jen Mironosits Ortodoks

Resim 51. Jen Mironosits Ortodoks

Katedrali, Orijinal 2021.

Katedrali, Orijinal 2021.

3.3.8. Mir Mövsüm Ağa Türbesi

1883 yılında dünyaya göz açan Ağa Seyit Ali Mir Abutalıb Oğlu Mir Mövsümzadenin adına olan bu türbe halk arasında 'Etağa' bilinmekte olup şahsın Sovyetler döneminde insanlar arasında büyük nüfusa sahip olmuş ömrünün büyük kısmını İçerişehirde yaşamış ve 1950 yılında vefat ettikten sonra 1992 yılında onun kabri üzerinde ilk önce küçük sonra büyük türbe inşa edilmiştir ki bu yer Bakü'nün Şüvalan kasabasında 'eski kabristanlık' denilen yerde bulunmaktadır (www.dqdk.gov.az; Anonim, 2011: 108). Günümüzde de bu türbeye hem ülkeden hem de dışarıdan büyük bir insan kitlesinin ziyaret etmekte olduğu görülmektedir.

Resim 52. Mir Mövsüm Ağa Türbesi, Orijinal 2021.

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin olarak betimsel analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere toplam 57 kişi katılmıştır. Bunlardan %49’u (28 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %24 (14 kişi) yerel halk, %12 (7 kişi) devlet turizm acentesi çalışanı ve %15 (8 kişi) ise üniversite çalışanı teşkil etmekte. Katılımcılara cinsiyet olarak baktığımızda %44’ü (25 kişi) kadın ve %56’sı (32 kişi) erkek olup yaşları 32 ile 29 arası değişmektedir. Bakü’de ortalama yaşadıkları süre olarak 24 yıl olmakta.

Tablo 5. Görüşülen Kişilerin Demografik Özellikleri.

	Göreviniz	Yaşınız	Cinsiyetiniz	Kaç yıldır Bakü’de yaşıyorsunuz
G1	Müze Görevlisi	25	Kadın	6
G2	Bilet sahası üzere hazineci	29	Kadın	19
G3	Gezi Rehberi	24	Kadın	7
G4	Uzman	28	Kadın	28
G5	Müze sorumlusu/görevlisi	23	Kadın	23
G6	Turizm Uzmanı	31	Kadın	31
G7	İçeri şehir müzesinin müdür muavini	65	Kadın	31
G8	Daimî ekispanisyalılar	32	Kadın	30

	sektörünün müdürü			
G9	İçer Şehir Müzesinde Teserrüfat Müdürü	50	Erkek	50
G10	Koncierge	36	Erkek	36
G11	Concierge agent	30	Erkek	30
G12	Resepsiyonist	21	Kadın	21
G13	Bellman	30	Erkek	30
G14	Tur Operatörü	26	Erkek	26
G15	Banka görevlisi ve sürücü gibi turizmde çalışmış	29	Erkek	29
G16	Bilet satıcısı	24	Kadın	24
G17	Muhasebeci	23	Erkek	23
G18	Parfüm mağazası Müdürü	30	Erkek	30
G19	Güvenlik (otelde)	33	Erkek	33
G20	Travel MMC direktör	28	Erkek	28
G21	Satış menajeri (uçak bileti)	29	Erkek	15
G22	Gezi Rehberi	30	Kadın	30

G23	Bilgilendirme Rehberi	24	Kadın	17
G24	Pazarlama menajeri	18	Erkek	18
G25	Resepsiyon	21	Kadın	21
G26	Resepsiyon	33	Erkek	33
G27	Rehber	25	Kadın	25
G28	Resepsiyon görevlisi	24	Erkek	24
G29	Mağaza satıcısı	24	Erkek	19
G30	Girişimci	23	Kadın	23
G31	Mağaza sahibi	28	Erkek	28
G32	Satıcı	24	Kadın	24
G33	Satıcı	19	Kadın	4
G34	Satıcı	24	Erkek	24
G35	Satıcı	25	Erkek	25
G36	Satıcı	25	Erkek	25
G37	Satış temsilcisi	30	Kadın	30
G38	Kasacı	27	Erkek	27
G39	Satıcı	35	Kadın	30
G40	Kasacı	40	Kadın	40
G41	Barista	25	Erkek	25
G42	Barista	25	Erkek	25
G43	Eğitim ve talim şube müdürü	34	Kadın	34
G44	Şube Müdürü	31	Erkek	31
G45	Baş danışman	30	Erkek	30
G46	Turizm Politikası ve stratejisi şube müdürü	34	Erkek	17
G47	Baş danışman	34	Erkek	10
G48	Danışman	28	Erkek	20
G49	İlgili şubenin	41	Kadın	41

	uzmanı			
G50	ADPU Basın şubesi üzere uzman	22	Erkek	5
G51	BDU öğretmeni	35	Erkek	10
G52	ADPU öğretmeni	30	Erkek	12
G53	Direktör	26	Erkek	9
G54	Redaktör	25	Erkek	9
G55	Öğretmen	35	Kadın	8
G56	Öğretmen	63	Kadın	46
G57	İlmi çalışan	31	Kadın	31

4.2. Bakü Turizmine Katkı Sağlayan En Önemli Mimari Yapıları

Katılımcılara, çalışmamız dahilinde seçtiğimiz yapılar sunulmuş ve bunlardan Bakü şehrinin turizmine katkı sağlayan ilk üç yapıyı seçmeleri istenmiştir ve Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların 41'i Kıza Kalesini, 39'u İçerişehri, 18'i ise Ateşgahı ilk üçü olarak seçmiştir. Katılımcıların %95'i (54 kişi) bu yapıları ilk üçte değerlendirmiştir. Katılımcıların %53'ü (30 kişi) erkek, %42'si (24 kişi) kadın oluşturmaktadır. Katılımcıların Bakü'de yaşadığı yıl olarak 25 yıldan fazla olanlar %53 (28 kişi), az olanlar ise %42 (24 kişi) olmaktadır.

Tablo 6. Katılımcılar Tarafından Seçilen Yapılar.

Mimari Yapılar	Görüşmeciler
Kız Kalesi	G1,G2,G3,G4,G5,G7,G9,G12,G14,G16,G17,G19,G20 G21,G23,G26,G28,G30,G31,G32,G33,G34,G35,G36,G37 G38,G39,G40,G41,G42,G43,G45,G46,G47,G48,G49,G50,G52 G54,G55,G56
İçeri Şehir	G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11,G12,G13 G14,G15,G16,G19,G22,G25,G28,G29,G32,G33,G35 G36,G38,G39,G40,G43,G44,G45,G47,G48,G52,G53,G54,G55, G57,G56
Merdekan Kalesi	
Ateşgah	G5,G8,G9,G12,G13,G17,G26,G31,G32,G34,G39,G44,G48,G50

	G51,G52,G53,G54
Haydar Aliyev Kültür Merkezi	G10,G11,G15,G16,G18,G20,G22,G26,G33,G41,G46,G47,G49 G57
Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı	G4,G6,G22,G23
Bakü Olimpiyat Stadyumu	G50
Alev Kuleleri	G3,G14,G18,G20,G25,G26,G29,G36,G38,G42,G46,G49,G56
Hükümet Evi	
Socar Tower	G24
Port Baku Towers	G18,G24,G51
Trump Tower Bakü	G24,G51
Sofaz Tower	
Hilton Bakü	G53
Saadet Sarayı	G6
Bakü Valiliği Binası	
H.Z. Tağıyevin Sarayı	G1,G37
İsmailiye Sarayı	G23
Müslüm Magomayev Onuruna Azerbaycan Devlet Akademi Filarmonisi	
Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası	G30
Azerbaycan Milli Halı Müzesi	G7,G8,G10,G19,G21,G40,G41,G57

Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyatı Müzesi	
Çeşmeler Meydanı	G15,G42,G43,G45
Şehitler Hiyabanı	G17,G21,G29,G30,G31,G55
Bakü Bulvarı	G2,G11,G13,G25,G34,G35,G44
Taze Pir Camii	
Bibiheybet Camii	
Haydar Camisi	
Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu	
Bakire Meryemin Masum Hamileliyi- Katolik Kilisesi	G37
Şehitler Cami, Jen Mironosits Ortodoks Katedrali	
Mir Mövsüm Türbesi	

4.3. Bakü Şehrinin Tanıtım/Reklam Faaliyetleri

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinin tanıtım/reklam çalışmalarının yeterli görüp görmedikleri ve onlara göre daha neler yapılabilir diye sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Tanıtım/Reklam Faaliyetleri Hakkında Düşünceleri.

Görüşülenler	Bulgular
G2,G10,G16,G19,G21,G22,G24,G26,G30,G31 G33,G38,G39,G41,G48,G57	Evet Yeterli
G1,G3,G5,G6,G7,G8,G9,G11,G12,G13,	Hayır Yeterli Değil

G14,G15,G17,G18,G20,G23,G27,G28,G29 G32,G35,G36,G37,G40,G42,G46,G47,G49,G54	
G4,G25,G34,G43,G44,G50,G51,G52,G53,G55,G56	Kısmen Yeterli

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan katılımcıların %29'u (16 kişi) "Evet yeterli", %51'i (29 kişi) "Hayır Yeterli değil" ve %20'si (11 kişi) ise "Kısmen Yeterli" yanıtlarını vermişlerdir. "Evet yeterli" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %15'i (8 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %11'i (6 kişi) yerel halk, %1,5'i (1 kişi) devlet turizm acentesi çalışanını, %1,5'i (1 kişi) üniversite çalışanı oluşturmaktadır. "Hayır Yeterli değil" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %32'si (18 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %12'si (7 kişi) yerel halkı, %5'i (3 kişi) devlet turizm acentesi çalışanını, %2'si (1 kişi) üniversite çalışanlarını oluşturmaktadır. "Kısmen Yeterli" diyenlere mesleki olarak incelediğimizde %4'ü (2 kişi) turizmde çalışan kamu ve özel sektör çalışanları, %2'si (1 kişi) yerel halk, %10'nu (6 kişi) üniversite çalışanları, %4'ü (2) devlet turizm acentesi çalışanını oluşturmaktadır. Onları etkileyen faktörlere bakıldığında: "Evet Yeterli" diyenler; Bakü'nün çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yaptığı ve reklamını iyi olduğunu söylemekte ve bunu daha geliştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktalar. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G2: *"Evet. Bakıda muhtelif uluslararası yarışmalar yapılıyor bunlarda turistlerin gelmesine sebep oluyor"*

G10: *"Yeterlidir"*

G16: *"Evet"*

G19: *"Evet"*

G21: *"Reklam tanıtım normal seviyede. Bu işleri daha geliştirmek için başka ülkelerin tecrübelerinden faydalana bilir benim düşüncemce"*

G22: *"Evet yeteri kadar. Bu kendisini reklam videolarında ilave olarak da KİV-lerde gösteriyor"*

G24: *"Yeterli"*

G26: *"Yeteri kadar var"*

G30: *"İyi"*

G31: *"Bence her şey yapılıyor"*

G33: “Evet. Teklifim yok”

G38: “Reklam yeteri kadar olsa da Bakü cezp edici şehir değil bence”

G39: “Yeterli”

G41: “Bakü’nün merkezinden ilave köylerinin takdim olunması”

G48: “Yeterli”

G57: “Bakü dünyanın en güzel şehirlerinden biri. Onun içinde bu şehrin güzelliğini tarihini yabancı turistlere de göstermek gerek. Başkentimiz çeşitli uluslararası organizasyonlara, ulusal ve uluslararası konferanslara, seminerlere, görüşlere ve diğer kültürel tedbilere ev sahipliği yapmakta. Bakü’nü dışarıda tanıtım işlerinde yabancı ülkelerde eğitim gören öğrencilerinde payı az değil. Bakü’nün dışarıda tanıtılmasında bü günde yeteri kadar çalışmalar yapılıyor”

“Hayır yeterli değil” diyenler; Ülkenin yabancı ülkelerde ve özellikle sosyal medyada daha fazla reklamının yapılmasını, Bakü’nün tarihi ve reklamının yapılmayan alanlarının da tanıtılması, uygun tur paketlerin oluşturulması, uluslararası organizasyonların sayının çoğaltılması olarak belirtmekteler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: “Hayır. Kültürün ve adet ananelerin daha ön plana çıkarılması iyi olurdu”

G3: “Hayır yeterli değil. Bence her ülkede tanıtım videoları, yayımlansa daha çok turist celp eder”

G5: “Sosyal medyada daha fazla tanıtmak gerekli. Günümüzde diğer alanlarda daha fazla bilgi var”

G6: “Hayır. Turistlerin Bakü ve Bakü etrafına daha çok cezp olunması için tur paketler hazırlanmalı, turistik yerler daha çok reklam olunmalı ve uçak biletler uygun fiyat olmalı”

G7: “Hayır. Rus televizyonlarında reklam yapılmalı”

G8: “Yeterli bulmuyorum. Reklam videolarının daha fazla turist cezp ettiği için daha videolar yapıla bilir”

G9: “Yeterli değil. İlk önce televizyonlarda geniş videolar yapılmalı. BBC, EURO NEWS, CNN gibi ve Arap ülkelerinde Bakü hakkında kısa videolar yapılmalı. BDB gerek yok”

G11: “Hayır. İlave Olarak otel çalışanları ile birlikte iş görmek gerekli”

G12: “Hayır yeterli değil. Bu sahaya yeteri kadar vesait ayrılmıyor. Fotoğrafçılar ve blokçular traning yapmalılar”

G13: *“Hayır. Bakü'nün, Bakü'de yapılan organizasyonlar vasıtasıyla. Formula 1, UEFA futbol turnuvaları yardımıyla reklam yapmak”*

G14: *“Hayır, yeteri kadar değil. Yabancı kanallarda ülkenin turistik alanları tebliğ edilmeli”*

G15: *“Hayır. Sosyal medyada tanıtım”*

G17: *“Hayır. Dünyanın farklı bölgelerinde daha çok tanıtım yapılmalı”*

G18: *“Hayır. İnternette tanıtım”*

G20: *“Hayır. Reklam vergileri kaldırılmalı”*

G23: *“Hayır. Unikal lakin çokta bilinmeyen yapıların tebliği yapılmalı”*

G27: *“Hayır. Düşünüyorum ki teşvik vasıtalarının gelişmesini temin etmeliyiz”*

G28: *“Yeterli değil. Şehir dahilinde olan yapılar köhne Bakü insanların kültürleri reklam olarak hazırlana bilir”*

G29: *“Hayır”*

G32: *“Hayır”*

G35: *“Hayır. Tanıtım videosu”*

G36: *“Yeterli değil. Fikrim yok”*

G37: *“Yeterli değil. Fikrim yok”*

G40: *“Hayır. Fikrim yok”*

G42: *“Yeterli değil. Uluslararası festivaller yapılarak daha fazla turist çekile bilir”*

G46: *“Hayır”*

G47: *“Yeteri kadar reklam faaliyetleri yok”*

G49: *“Maalesef yeterli değil. Bu yönde çalışmalar yapılıyor. Farklı turizm alanları üzere ürünler hazırlanıyor ve Bakü'nü farklı yönlerden takdim ediyoruz”*

“Kısmen Yeterli” değenler; yabancı pazarların bulunması, yabancı ülkelerde daha iyi tanıtılması, indirimler yapmak olarak ifade etmektedirler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G4: *“Kısmen”*

G25: *“Yabancı ülkelere daha iyi tanıtıla bilir”*

G34: *“Eh işte”*

G43: *“Yeni pazarlar buluna bilir”*

G44: “Kısmen. Fikrimce reklamdanda daha çok için ülkeye gelme masrafını azaltmak gerekli. Yani hava yolu ulaştırmasıyla dar bütçeli hava yollarının teminini yılın tüm aylarına yaymak gerekli. İnsanların en büyük motivasyonu ucuz fiyata tatil yapmak”

G50: “Bakü hakkında videoların daha fazla hazırlanması”

G51: “Uluslararası tedbirlerin daha fazla yapılması”

G52: “Tanıtma videolarında aynı şeylerden özellikle Flame Towerden az istifade olursa iyi olur”

G53: “Tele köprü oluşturarak çocuklar vasıtasıyla yabancı okullarla iletişim kurarak tanıtım yapmak”

G56: “Turizmin gelişimi için yeni projeler geliştirilmeli”.

4.4. Bakü Şehrinin Turizm Çeşitliliği

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinin turizm çeşitliliği konusunda neler söyleyebilecekleri, hangi turizm çeşitliliğine önem verilmeli olduğu ve nedeni sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcılara Göre Bakü’de Mevcut Turizm Çeşitleri.

Görüşmeciler	Bulgular
Kamu ve özel sektörde turizm çalışanları	Eko-turizm Spor turizmi Mimarlık turizmi Tarih turizmi Kültür turizmi Gastronomi turizmi Müze turizmi Deniz turizmi Eğlence turizmi
Yerel halk	Tarih turizmi Spor turizmi Deniz turizmi Gastronomi turizmi Gezi turizmi
Devlet turizm acentesi çalışanları	Kültür turizmi

	Eğlence turizmi Gemi/Deniz turizmi Müze turizmi Gastronomi turizmi
Üniversite çalışanları	Kültür turizmi Eko-turizm Tarihi turizm Mimari turizm Balçık volkanı turizmi

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan Kamu ve özel sektörde turizm çalışanlarının katılımcıların %51'i (28 kişi) olup bunların %50'si (14 kişi) erkek %50'si (14 kişi) kadın olmakta. Katılımcıların yorumları aşağıda verilmiştir:

G1: *“Eko-turizme önem verilmelidir. Azerbaycan ormanlarla zengindir ama yeterli kadar bilinmiyor”*

G2: *“Bakü şehri tarihi, ekoloji, tabiat, spor, kültür turizmi çeşitleri bakımından ehemmiyetli ve zengindir”*

G3: *“Eko-turizm çok önem verilmelidir. Çok zayıf durumda”*

G4: *“Birçok turistin ilgilendiği çok az. Eko-turizmin gelişmesine önem verilmeli”*

G5: *“Daha çok kültür ve mimarlık turizmine önem veriliyor. Çünkü yabancı ülkeden gelen turistler ilk olarak ülkenin tarihi-mimarlık yapıları ile ilgileniyorlar”*

G6: *“Kültür ve Spor turizmi. Spor müsabakalarının gelişmesine daha fazla önem vermek ve Bakü'nü dünyada tanıtmak”*

G7: *“Tarih, mimarlık, gastronomi, müzeler ön plana çıkarılmalı. Turistler ülkeye geldiğinde bilsin ki nasıl tarihi adet ananesi var. Bunun için birinci yer müzedir”*

G8: *“Tarihi turizm, Kış turizmi, Yerli Turizm, Esas görülmeli yerler tarihi turizme önem verilmeli. Çünkü ülkemiz tarihi dikkatini çeken en önemli yerdedir”*

G9: *“Müze ve tarihi yapılar, yazın deniz hazar var. Müze ve tarihi yapılara önem verilmeli ülkeyi tanıtmak için”*

G10: *“Gıda turizmi, Dark turizmi, kültür turizmi daha önemli. Sovyet mimari sembollerine önem verilmeli”*

G11: *“Tabiatla ilgili olan çeşitlere üstünlük verilmeli. Tabiat zengin olduğu için”*

G12: *“Bi çok turizm çeşitleri var (3S, Kültürel ve Tarihi, İş turizmi). Bence 3S ve Tarihi turizm daha iyi geliştirilmelidir. Çünkü potansiyel ve talep fazla”*

G13: *“Tarihi yapılar. Tarih turizmine Üstünlük verirdim. Tarihi yapıların fazla olduğu için”*

G14: *“Şehir turizmine ait muhtelif aktiviteler ola bilir”*

G15: *“Tarih, Kültür turizmi. Eğlence turizmine turist ve geliri için önem verilmeli”*

G16: *“Spor Turizmi var. Yemek turizmine önem verilmeli. Milli mutfak zengin”*

G17: *“Klasik ve modern üslubu vahdeti olmalı”*

G18: *“Eğlence Turizmi. Eğlence turizmine önem verilmeli. Turistin talebi ona”*

G19: *“Deniz, Tabiat, Tarihi yapılar, Milli değerler (daha fazla tanıtılması için)”*

G20: *“İç turizm, avcılık turizmi, avcılar daha fazla”*

G21: *“Azerbaycan’da turizm sahası tam anlamda hazır değil. Birkaç yıl sonra turizm sahasına hem önem verilecek hem de turizm sahası gelişecek”*

G22: *“Turizm çeşitliliği bölgelere oranla o kadar da fazla değil. Daha fazla turizm çeşidi planlamalarına ihtiyaç var”*

G23: *“Spor turizmi, Köy turizminin geliştirilmeye ihtiyacı var. Gastronomi turların geliştirilmeye ihtiyacı var. Çünkü Azerbaycan’ın çok zengin mutfağı var ve bu turistlerde ilgi yapıyor”*

G24: *“Her şey güzel”*

G25: *“Fikrimce tarihi yapılar, tarihi yaşamla başka daha modern turizm işletmeleri açıla bilir. Örnek eğlence turizmi”*

G26: *“Tarih turizmi”*

G27: *“Biliyoruz ki farklı turizm çeşitlerinin gelişimi ülkemiz için önemli. Ancak ülkemizde kültür turizminin gelişmesine de önem verilmeli. Bu alanda boşlukların olduğunu düşünmekteyim”*

G28: *“Tarih turizmi. Eğlence Turizmi. Bakü kültürü turizmi”*

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan yerel halk katılımcıların %25'i (14 kişi) olup bunların %57'si (8 kişi) erkek %43'ü (6 kişi) kadın olmakta. Katılımcıların yorumları aşağıda verilmiştir:

G29: *"Tarih turizmi. Tarihimizi daha iyi tanımak için"*

G30: *"Spor. Daha sağlıklı olması için"*

G31: *"Azerbaycan'da turizmde esas olarak geri kalan yönü deniz turizmidir. Deniz kenarı otel ve restoranlara önem verilmeli"*

G32: *"Bence yemek turizmine daha fazla önem verilmeli"*

G33: *"Mutfağa daha fazla önem verilmeli çünkü ülkemizin benzersiz tatları var"*

G34: *"Gezintiye önem verilmeli. Görülesi yerler çok"*

G35: *"Milli mutfak, gezinti yerleri turizmi. Modern turizm çeşitleri. Denizde yer altı atraksiyonlar. Eko-turizm. Birçok şey yapıla bilir"*

G36: *"Tarih turizmine önem verilmeli"*

G37: *"Tarih turizmi. Balahanı ve Surahanı ilçelerinin turizm potansiyeline önem verilmeli"*

G38: *"Tarihi turizm çeşidine önem verilmeli ve İçeri şehrin korunmasına önem verilmeli"*

G40: *"Spor, Tarih. Tarihi tanıtmak için"*

G41: *"Mevsimlik esasa göre yazın daha çok deniz"*

G42: *"Deniz turizmi daha da geliştirile bilir. Bakü şehri bu potansiyele sahip"*

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan Devlet turizm acentesi çalışanları katılımcıların %11'i (6 kişi) olup bunların %66'sı (4 kişi) erkek %34'ü (2 kişi) kadın olmakta. Katılımcıların yorumları aşağıda verilmiştir:

G43: *"Kültür ve eğlence"*

G44: *"Fikrimce Bakü ve etrafında modern tipli atraksiyonlar inşa etmek faydalı olur"*

G46: *"Kurvaziyer/Seyir (gemi) turizmi imkânı var ancak henüz gelişmemiştir. Sağlık turizmi alt yapısı var daha gelişmemiş. İcma/topluluk turizmi Bakü köyleri icma turizmine açılmalı. MİCE/Kongre turizmi alt yapısı ve imkanlar mevcut. Deniz turizmi imkân var yönetim şekli geliştirilmeli. Medeni turizm kaynak var daha da"*

geliştirilmeli. Eko-turizm Bakü şehrinden kenarda Apşeron yarımadasında eko turizm olanakları var yararlanılmalı”

G47: *“Bakü baştan ayağa kadar turizm imkanlarına sahip. Müze, sahil, gastronomi vs., “*

G48: *“Eğlence. Çünkü bu alanda yetersizlikler var”*

G49: *“Bakü şehri kadim devirlerden muhtelif milletlerin yurdu olmuş. Bu sebeptendir ki şehirde muhtelif milletlerin somut ve somut olmayan izlerini görmek mümkündür ve bu şehrin en çekici özelliklerinden biridir. İslam dini ülkenin resmi dini olmasına rağmen Bakü bütün dinlere tolerans gösteriyor ve Sinagog, Katolik ve Ortodoks kiliselerini de görmek mümkün. Şehirde farklı tarihi dönemlere ait olan yapılar antik, orta çağ, petrol, Sovyet dönemine ve yeni döneme ait ve eşsiz yapılar mevcut. Güzel sanat severler için klasik ve muasır devre ait sanat numuneleri ile tanış ola bileceğiniz müzeler, sergiler, tiyatrolar. Muhtelif musiki janrlarında festivaller yapılıyor. Bunun birlikte Bakü'nün deniz sahilinde olması onu ayrı çekici yapıyor. Bakü hem tarihi sevenler için hem de pasif turizmi sevenler için geniş imkanlar sunuyor. Ayrıca Azerbaycan'ın benzersiz ve kadim mutfağı ve uluslararası mutfakların geniş teklifleri her bir misafiri memnun eder nitelikte”*

Tabloda yer alan verilere göre görüşme yapılan üniversite çalışanları katılımcıların %13'si (7 kişi) olup bunların %71'i (5 kişi) erkek %29'u (2 kişi) kadın olmakta. Katılımcıların yorumları aşağıda verilmiştir:

G50: *“Bayılın binaları rengarenk olsa, bulvardan dikkati çeker. Turistler daha çok oralara giderler”*

G51: *“Çok kültürlü turizmlere”*

G52: *“Eko-turizmin gelişimi şimdiki dönem için önemli, örnek balçık volkanına dikkat ayırmak”*

G53: *“Tarihi yapı”*

G54: *“Tarihi turizm ve muasır turizme ve balçık volkanlarına önem verilmeli bu sahada Cumhurbaşkanının önderliğinde artık gerekli işler adım atıldı”*

G56: *“Bakü'de her turizm türü mevcut. Tarih turizmi. Ülkemizin terihinin öğrenilmesi için”*

G57: “Bakü Azerbaycanın esas turizm merkezi. Turizm çeşitleri tarih turizmi, iş turizmi, eko-turizm, spor, eğlence, kültür turizmi geliştirilme açısından daha fazla potansiyele sahip. Bakü’de daha fazla uluslararası organizasyonların, spor müsabakalarının yapıldığını dikkate alırsak burada spor ve iş maksatlı turizmin gelişimi için daha çok çalışmak gerekli. Aynı zamanda Bakü kültür turizminin esas merkezi, çünkü şehirde çok sayıda tarihi mimarlık yapıları var”.

4.5. Turizm Bakü’nün Mimari Yapılarına Etkisi

Görüşme yapılan kişilere turizmin Bakü şehrinin mimari yapılarına zarar verip vermediği sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 9. Katılımcılara Göre Turizmin Bakü’de Mimari Yapılara Etkisi.

Görüşülenler	Bulgular
G1,G7,G16,G22,G28,G37,G57	Evet, Zarar vermekte
G2,G3,G5,G6,G8,G9,G10,G11,G12, G13,G14,G15,G17,G18,G19,G20,G21, G24,G25,G26,G27,G29,G30,G31,G32, G34,G36,G38,G39,G40,G41,G42,G43 G44,G45,G47,G48,G50,G51,G52,G53,G54,G56	Hayır, Zarar vermiyor
G4,G23,G33,G35,G49,G55	Kısmen Zarar veriyor

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet zarar vermekte” cevabını verenlerin oranı %13 (7 kişi), “Hayır zarar vermiyor” cevabını verenlerin oranı %76 (43 kişi), “Kısmen zarar veriyor” cevabını verenlerin oranı ise %11 (6 kişi) olmuştur.

“Evet zarar vermektedir” diyenler; şehrin tarihi yapılarına hem temizlik, yapının hasar görmesi gibi maddi hem de kültürel değerlerin parasal bir varlık haline dönüşmesi gibi manevi zararlarının oluşunu belirtmektedirler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: “Evet. Şehir ve yapıların temizliğine umursamazcasına yaklaşıyor”

G7: “Binlerle adamın gelmesi zarar veriyor ama kanunlara dikkat edilse yok”

G16: “Evet. İçeri şehirden bir şey kalmadı. Tarihi yapılar korunmuyor”

G22: “Evet veriyor. Tam anlamıyla gelen turistler tarafından ve yeniden yapıma aşamasında zarar değebiliyor”

G28: *“Zarar veriyor. Basitleşiyor. Artık para olarak görünüyor, merak olarak görünüyor. Bu şey bana da parayla turiste de parayla”*

G37: *“Zarar veriyor. Tarihi yapılara zarar veriyor”*

G57: *“Turizmin faydaları olduğu gibi zararları da mevcut. Şöyle ki turistlerin fazlalığı yapılara zarar veren unsurlardan. Onun içinde dünyanın birçok yerinde bu gibi yapılara gün içerisinde ziyaretçi sayısı konulmakta. Diğer insanların bazılarının yapılara fiziki zarar vermeleri. Yapını duvarlarını yazmaları, çizmeleri, olumsuz haller. Maalesef bu gibi durumlarla Bakü'deki tarihi mimarlık yapılarında karşılaşılıyor”*

“Hayır zarar vermiyor” diyenler; Aksine turizm sayesinde bu yapılar hem restorasyon yapılıyor ve dünyaya tanıtılıyor, ülkeye para girdisi sağlanıyor ve yeni iş alanlarına olanak sağladığını belirtmekte.

G2: *“Hayır. Aksine turizm geliştikçe ve şehrimize turistlerin gelmesi çoğaldıkça bu yapıların durumuna daha fazla dikkat ayrılıyor”*

G3: *“Hayır vermiyor. Düzgün teşkil edilmiş turizm zarar vermiyor”*

G5: *“Tabii ki zararları yoktur. Olumlu etkileri çoktur. Turizm alanı gelişiyor. Sadece şehrin kirlenmesine bazı etkileri var”*

G6: *“Düşünceme göre Bakü'de mimarlık yapıları yüksek seviyede korunuyor, dikkat ediyorlar ve turizmin gelişimi yıldan yıla daha iyi oluyor”*

G8: *“Düşünceme göre her kes kanunlara dikkat ederse hiçbir zarar vermiyor. Aksine turizm ülkesi olarak daha çok misafir gelmesi ülkemizin tanıtılmasına olumlu etki ediyor”*

G9: *“Yok”*

G10: *“Hayır aksine. Azerbaycan'da faydalıdır. Restorasyon, diğer müesseselerin açılması”*

G11: *“Tabii ki hayır. Yapılar turistlerin ziyaretine açık olduğu sürece bu alan da gelişime doğru gidecek”*

G12: *“Zarar vermiyor, tam aksine, her zaman dikkate tutuyor. Zamanında restorasyon ediliyor”*

G13: *“Hayır. Aksine gelir getiriyor. Yapıların sayesinde turizm gelişiyor”*

G14: *“Turistler doğru bilgilendirilse, hayır”*

G15: *“Yok. Aksine olumlu etkisi var”*

- G17: *“Hayır. Yapıları tanıtmaya yardımcı oluyor”*
- G18: *“Yok. Daha da iyi. Devletimize para geliyor”*
- G19: *“Hayır. Faydası var daha da tanınıyor”*
- G20: *“Hayır vermiyor. Hayrı var ama zararı yok”*
- G21: *“Turizm Bakü'nün mimarlık yapılarına zarar vermediğini düşünüyorum”*
- G24: *“Hayır”*
- G25: *“Turistler kontrol edildiği müddetçe hayır”*
- G26: *“Hayır vermiyor”*
- G27: *“Dikkate almak gerek ki mimari yapıların ülkemizin tanıtılmasında role sahip ve bunu için de bazı tedbirlerle bu zararın karşısını alabiliriz. Bu tedbirlere bazı cezalar ola bilir”*
- G29: *“Hayır”*
- G30: *“Hayır. Daha fazla ola bilir”*
- G31: *“Bence hayır. Çünkü esas olan yapılar devlet tarafından korunuyor”*
- G32: *“Hayır”*
- G34: *“Zararı yok”*
- G36: *“Hayır”*
- G38: *“Zarar vermiyor”*
- G39: *“Hayır vermiyor”*
- G40: *“Hayır. Ne için aksine”*
- G41: *“Bence güzellik veriyor zararın aksine”*
- G42: *“Zarar verdiğini düşünmüyorum”*
- G43: *“Bence Aksine koruma işlerine daha fazla katkı veriyor ve daha dikkat çeken yapıların inşa edilmesine olanak sağlıyor”*
- G44: *“Fikrimce zararı yok şimdilik. Komşu ülke Türkiye’de her yıl milyonlarla turist tarihi yapıları ziyaret ediyor ve kayda değer zarar kayıtlı değil. Muayyen/bazı tehlikesizlik önlemleri alındığı takdirde çok da zararı yok”*
- G45: *“Hayır zarar vermiyor”*
- G47: *“Hayır”*
- G48: *“Hayır, aksine korunmasına yardımcı oluyor”*
- G50: *“Hayır, aksine geliştiriyor. Modernleşmeye mecbur ediyor”*
- G51: *“Hayır, aksine”*
- G52: *“Hayır bence hiçbir etkisi yok”*

G53: “Hayır”

G54: “Fikrim yok. Bence hayır”

G56: “Turizmin gelişimi Bakü şehrine ve onun mimarlık yapılarına hiçbir zarar vermiyor aksine yapıların, tarihi yapıların gelişimi için büyük önem arz ediyor”

“Kısmen zarar vermekte” diyenler ise; Bazı yapılara restorasyon, tamir işleri yapılırken tüm dünyada olduğu gibi bizde de az da olsa zarar verdiğini belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G4: “Kısmen. Bazı Tarihi, mimari yapıların restorasyon adıyla yeniden yapılması”

G23: “Evet. Kısmen veriyor, lakin ziyaretçi çekiyor. Sayından aslı olarak daha fazla dikkatte olan yapılar düzenli olarak”

G33: “Turizm ülkemizin bazı yapılarına zarar veriyor”

G35: “Kısmen zarar veriyor. Az”

G49: “Tabi ki turizmin yapılara etkisi var ama bütün dünyadaki gibi daima koruma-tamir işleri yapılmalı. Bununla Kültür Bakanlığının emrindeki Kültürel Varlıkların korunması ve tamiri idaresi meşgul oluyor”

G55: “Bazen yapıyor. Maalesef bazı girişimciler için menfaat milli değerlerden üstün”.

4.6. Yerli ve Yabancı Turistlerin Varlığı Bakü Halkı Üzerinde Etkisi

Görüşme yapılan kişilere turizmin Bakü halkının tutum ve davranışlarına ne gibi etki yaptığı sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 10. Turistlerin Bakü Halkına Etkisi.

Görüşülenler	Bulgular
G2,G4,G7,G8,G10,G11,G12,G13,G14, G17,21,G22,G23,G25,G27,G30,G32,G33 G34,G36,G37,G38,G42,G44,G45,G46,G47 G48,G49,G50,G51,G52,G54,G55,G56	Evet Olumlu etki etmekte
G1,G3,G5,G6,G15,G16,G20,G28,G29,G40 G53	Evet Olumsuz etki etmekte
G18,G26,G41,57	Hem olumlu Hem de Olumsuz
G35	Kısmen etki etmekte

G9,G24,G31,G39	Etkisi Yok
G19,G43	Kararsızım

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet olumlu etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %61 (35 kişi), “Evet olumsuz etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %19 (11 kişi), “Hem olumlu hem olumsuz etki ediyor” cevabını verenlerin oranı ise %7 (4 kişi), “Kısmen etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %2 (1 kişi), “Etkisi yok” cevabını verenlerin oranı %7 (4 kişi), “Kararsızım” cevabını verenlerin oranı ise %4 (2 kişi) olmuştur.

“Evet olumlu etki ediyor” diyenler ise; Dil öğrenim seviyesinin yükselmesi, modernleşme, sosyalleşme, kültürlerin tanışması, tarihimizi tanıtmaya imkânı, yardımseverliğin artması giyim tarzında değişiklik, diğer dinlere saygı gibi olumlu etkilerinin olduğunu belirtmektedirler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G2: *“Olumlu etki gösteriyor. İnsanlar daha fazla yardım etmek istiyorlar. Öz tarihimizi, yapılarımızın yerlerini adreslerini öğrenmeye sevk ediyor”*

G4: *“Yerli halkın yabancı dilleri öğrenmesinde olmuştur. Aynı şekilde yerel halkın geziye olan merakını artırmıştır”*

G7: *“Elbette dil öğreniyorlar. Mutfak. Çok şey”*

G8: *“Karşılıklı konuşma ve dil yeteneği”*

G10: *“Elbette. Değişmesine değişmiş. Terimler dile girmiş. Turiste müşteri gibi bakılıyor. Konuşma düzeyi yükseliyor”*

G11: *“Etki daha çok maddi yönden oluyor. Ama konuşmada ise yeni dil öğrenme zorunluluğu doğuyor ve bu da sonuç olarak gelişmeye sebep oluyor”*

G12: *“Büyük etkisi var. Daha fazla dil öğrenmeye çalışıyorlar. İlave olarak giyim tarzlarına da etki ediyor”*

G13: *“Hayır. Turizm Bakü halkının davranışına etki etmişti azda olsa dil öğrenmişler”*

G14: *“Olumlu”*

G17: *“Samimiliği, davranışı, yardım severliği artırıyor”*

G21: *“Azerbaycan’da turizm sahasında çalıştığıma çalıştığım için diye bilirim ki Azerbaycan halkı misafirperver olduğu için bütün turistlere sıcak kanlı davranılıyor”*

G22: *“Bakü halkına hoş etki ediyor insanlarla konuşan ve diğerlerine saygılı toplum oluşturuyor”*

G23: *“Etmıştır. Olumlu etki ediyor. Bakü halkının misafirperver olduğundan turizmden ilave gelir elde etmek şansı olduğu için olumlu”*

G25: *“Yabancı turistlerin olması Azerbaycan halkını muayyen konularda muasırlaşmasına sebep oluyor”*

G27: *“Yabancı turistlerin ülkemize akınıyla halkımızın yabancı dil öğrenme potansiyeli ve bazı davranışlarına etki etti”*

G30: *“Hoş atmosfer. Seviliyorlar”*

G32: *“Olumlu etki ediyor. Hem dil bakımından hem de ticaret bakımından olumlu etki ediyor”*

G33: *“Turistlerin gelişi ülkemiz için gelir kaynağı”*

G34: *“Etkisi var. Gelişim oluyor”*

G36: *“Olumlu etki. Modernlik”*

G37: *“Kendimizi daha elit göstermeğe çalışıyoruz”*

G38: *“Olumlu etki ettiğini düşünüyorum”*

G42: *“Turistlerin varlığı Bakü halkına olumlu etki ediyor. Farklı kültürlerle tanışmak halkın davranışlarına olumlu etki ediyor”*

G44: *“Soru net değil. Ancak turist fazlaştıkça işletme sahipleri gelen turistlerin taleplerine uygun oluşmaya başladı. Misal: Hindistan restoranları açılmaya başladı. İnsanlar nispeten İngilizceye daha fazla merak göstermeye başladı”*

G45: *“Hizmet seviyesi yükselmiştir”*

G46: *“Bakü Sovyet döneminde de turizm şehri olmuştur. Davranışlarda önemli derecede değişiklik his ediyorum”*

G47: *“Elbette insanlar kültürleniyor”*

G48: *“Muhtelif etki yapa bilir, esas olan turist arttıkça onlara karşı normal davranış artıyor”*

G49: *“Etkisi farklı. Bir taraftan küçük işletmeciliğin gelişmesine büyük etki yapıyor”*

G50: *“Muasır davranışlarımız oluşuyor”*

G51: *“Kültür seviyesini artırıyor”*

G52: *“Halkı sosyalleştiriyor”*

G54: *“Diğer dinlere saygı ve sosyalleşmeye olumlu etki ediyor”*

G55: *“Bence güzel”*

G56: *“Turizmin mevcudluğu şehir halkının daha da entelektüel seviyesinin gelişimine etki ediyor”*

“Evet olumsuz etki etmekte” diyenler ise; Kültürün bozulması, ahlaksızlık ve fiyatların artması gibi olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: *“Evet. Medeni/kültürel değerlerimize zarar veriyor”*

G3: *“Esasen Arap turistler ülkede nispeten gıcık doğuruyor. Ama umumi değerlendirdiğimiz zaman çok”*

G5: *“Genel olarak Azerbaycan çok kültürlü ülkedir. Tabii ki medeniyetimize bazı etkileri var. İnsanların bazı kısmının düşünce tarzlarına hatta olumsuz etkileri var”*

G6: *“İlk yıllarda yabancı turistler şimdiki yıllara nispeten daha az olduğundan Bakü halkının davranış ve tutumlarına daha az etki ediyordu. Bakü’de yapılan oyunlar, açılan direkt uçuşlardan sonra turist akını daha fazla oldu ve tutum ve davranışlara olumsuz etki etti”*

G15: *“Var. Olumsuz (Arapların ahlaksızlığı). Olumlu kültürlerin buluşması, dostluk ilişkileri”*

G16: *“Evet ediyor. Bazı insanların davranışlarına olumsuz etki ediyor özellikle Araplar”*

G20: *“Evet. Kültüre/medeniyete kötü etki ediyor”*

G28: *“Çok. Dehşet fazla. İlk önce kültüre zarar veriyor. Halkı bozuyor. Fiyat yükseliyor. Ahlakı bozuyor, giyim medeniyeti farklı”*

G29: *“Çok kötü”*

G40: *“Evet, gençlerimize. Gençlerimizin ahlakını bozuyor”*

G53: *“Milli değerlerimizi tebliğ etmiyoruz ama öz değerlerimizi yabancı turistlerin değerlerine adaptasyon ediyoruz”*

“Hem olumlu hem de olumsuz” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G18: *“Etkisi iyi taraftan edep, temizlik öğreniyorlar. Kötü taraftan LGBT, fahişelik, içki, sigara içenler artıyor”*

G26: *“Olumlu, olumsuz etkisi var”*

G41: “Arap misafirler bazı ‘kadınlar’ için ama Avrupa ve Amerika misafirleri halkın misafirperverliği geliyor”

G57: “Turistlerin hareketleri bir miktar Bakü halkının davranışına etki etmekte. Şöyle ki bazen turistler adet anenelere uygun davranmıyor buda yerli halkta gıcık yapıyor. Diğer hal ise giyim tarzı ile alakalı. Turistlerin gelişi dışarıda normel karşılanılan ancak bizim ahlak normlarımıza uygun olmayan giyim tarzları sonrada yerel vatandaşlara da etki ediyor. Bütün bunlar dışında yabancı turistlerin mevcutluğu olumlu etkilerde etmekte. Turistlerin akını insanlarda yabancı dile olan ilgiyi artırdı. Artık çoğu insan ingilizce en azından dialog kurabilecek bilgilere sahip”

“Kısmen etki etmekte” diyen ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G35: “ Önceleri yapıyordu. Şimdi hayır. Kısmen fiyat artımında”

“Etkisi yok” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G9: “Etkisi yok. İyi etkisi var. Yeni arkadaşlık. Onun dedikleri ile bilgi alışverişi. Karabağ hakkında bilgi verilmesi”

G24: “Hiçbir etkisi yok”

G31: “Biz ülke olarak çok milletli bir ülkeyiz ve zannetmiyorum mi yabancılardan burada olması herhangi bir şeyi değışsin”

G39: “Hiçbir etki yapmamıştır”

“Kararsızım” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G19: “Kararsızım”

G43: “Bunun için ciddi araştırmaya ihtiyaç var”.

4.7. Bakü’deki Modern Yapıların Turizme Etkisi

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinde mevcut olan modern yapıların turizme etkisinin olup olmadığı sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 11. Modern Yapıların Bakü Turizmine Etkisi.

Görüşülenler	Bulgular
G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11, G12,G13,G14,G15,G16,G17,G18,G19,G20,	Evet etkisi var

G22,G23,G24,G25,G26,G27,G28,G29,G32, G33,G34,G35,G36,G37,G39,G40,G41,G42, G43,G44,G45,G46,G47,G48,G49,G50,G51, G52,G54,G55,G56,G57	
G21,G30,G31,G38,G53	Hayır etkisi yok

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %91 (52 kişi), “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin oranı ise %9 (5 kişi) olmuştur. “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin %46’sı (24 kişi) kadın olup %54’ü (28 kişi) erkek olmaktadır. “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin %20’si (1 kişi) kadın olup %80’ni (4 kişi) erkek olmakta.

“Evet etki ediyor” diyenler ise; Ateş Kuleleri, Haydar Aliyev Kültür Merkezi ve Halı Müzesi vb., modern yapılar kadim mimari sahip şehre modernlik katmakla beraber turist akını yapmakta olduğunu belirtmekteler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: *“Evet. Daha fazla dikkat çekiyor”*

G2: *“Evet var. Modern yapıların mimarı daha çok yabancılar olduğu için bu mimarların izleyicileri, severleri bu yapıları görmek tanımak için gelip araştıra bilirler”*

G3: *“Evet var. Modern birçok yapılar turistleri ülkeye celp ediyor”*

G4: *“Evet var”*

G5: *“Tabii ki etkileri çoktur. Turizm alanının gelişmesine etki ediyor ve ülkeye güzellik bahşediyor”*

G6: *“Evet. Esasen Arap ülkelerinden ve Avrupa’dan gelen insanları modern yapılar daha fazla cezp ediyor. Modern yapılara ziyaretçi akını daha fazla oluyor”*

G7: *“Var. Oteller birincisi dünyaca meşhur. Turist geldiği zaman Hilton gibi otelleri gördüğü zaman seviyesini artırıyor”*

G8: *“Mutlak etkisi var. Turistleri daha fazla cezp ediyor böyle yapılar”*

G9: *“Olumlu etkisi var. Yeni mimarlık ve bu binalar 1 asırdan sonra tarihi yapı olacak Yeni modern yapıların olması gerekli”*

G10: *“Elbette var. Gelişim oluyor. Eşsiz yapı olduğu için turistleri cezp ediyor”*

G11: *“Yeni gelir alanı oluşuyor ve şehre daha fazla ilgi uyandırıyor”*

- G12: *“Bakü kadim şehirdir, burada çok kadim mimarlık yapıları var. Bunu yanı sıra modern yapıların olması şehre farklı bir etki ediyor”*
- G13: *“Var. Turistleri cezp ediyor ve gelir getiriyor”*
- G14: *“Bakü modernlikle kadim yapıların birlikte sentezi”*
- G15: *“Var. Muasır yapılar yeni turist cezp ediyor. Şehrin güzelliğinde fark ediyor”*
- G16: *“Evet var. Turistleri Bakü'ye cezp ediyor”*
- G17: *“Şehrin her geçen gün daha da modernleştiğini gösteriyor”*
- G18: *“Etkisi var. Halkı cezp ediyor, ilginçtir”*
- G19: *“Var, Fazla az olsa daha iyi”*
- G20: *“Evet. Modern çok iyi. O demek ki yeni yapılar yeni turistler demek”*
- G22: *“Elbette ki var. Turizm potansiyelini artırıyor potansiyel ziyaretçi hacmi cezp ediyor”*
- G23: *“Evet var. Şehrin dış görünüşünü iyi yapmaktan başka yerli ahalinin ve turistlerin fikirlerini cezp ederek turist akınını temin ediyorlar”*
- G24: *“Bakü'nü güzel gösteriyor”*
- G25: *“Tabi ki. Destinasyon daha ilginç ve cezp edici”*
- G26: *“Var”*
- G27: *“Var. Modern yapılar farklılıklarıyla turistlerin dikkatini kendisine çekiyor. Ülkeye turist akınının daha fazla olmasına etki ediyor”*
- G28: *“Var. Tarihi yapılara karışıyor. Buda ilginç”*
- G29: *“Evet, Bakü'nü güzelleştiriyor”*
- G32: *“Var. Turistler tam da bu yerlere bakmak için geliyorlar”*
- G33: *“Etkisi var. Güzelliğiyle dikkat çekiyor”*
- G34: *“Var. Daha da ülkeye gelir getiriyor”*
- G35: *“Var. Hayırlı”*
- G36: *“Etkisi var. Kendine çekiyor”*
- G37: *“Olumlu etkisi var”*
- G39: *“Üstünlükleri var. Çünkü yenilikler tarihi yapılar kadar önemli”*
- G40: *“Ediyor. Turistler ne kadar güzeldir diyor”*
- G41: *“Süslü gözüküyor ve İlgi katıyor”*
- G42: *“Olumlu manada etki ettiğini düşünüyorum”*

G43: *“Sıra dışı mimarlık yapılarını turizm yapısına dönüştürüyor: örnek: Haydar Aliyev merkezi”*

G44: *“Fikrimce modern yapılar turizme olumlu etki ediyor. Özellikle modern yapılarda yapılan organizasyonlar iş maksatlı ziyaretçilerin sayını artırmağa yardımcı oluyor”*

G45: *“Şehrin vize kartı görevini yapıyor”*

G46: *“Evet var. Bu tipli yapılar ayrıca turizm ürünüdür ve turistin şehirde daha fazla vakit geçirmesine, daha fazla kalmasına ve daha fazla harcama yapmasına sebep oluyor. Bu ülke ekonomisi için faydalı”*

G47: *“Var”*

G48: *“Olumlu”*

G49: *“Evet var. Haydar Aliyev Merkezi, Ateş Kuleleri ve Halı müzesi büyük ilgi topluyor ve tur programlarının esas ziyaret edilen mekanların listesine dahil”*

G50: *“Yeni dizayn, insan kaynaklı yapılar turizme ilgi uyandırıyor ve toplu turist akını gerçekleştiriyor”*

G51: *“Turistlerin kalmasına, oteller, gezintiler, eğlenmesine su parkları, parklar”*

G52: *“Dünyada birçok insanlar var ki onlar yeni tarzda inşa edilmiş binaları görmek için seyahat ediyorlar bu anlamda etkisi var”*

G54: *“Var. Hem turist çekmek hem görüntü hem de hizmet sektörünün gelişmesi, konfor bakımından”*

G55: *“Bence olumlu anlamda etkisi var”*

G56: *“Muasır mimarlık yapılarının gelişimi turizmde estetik zevkin aşılması için büyük zemin oluşturuyor”*

G57: *“Bakü’de muasır ve kadim yapılar güzel vahdet oluşturmakta. Bu da turistlerde büyük ilgi uyandırmakta. Aynı zamanda modern çağın taleplerini de göz önüne aldığımızda diyebiliriz ki Bakü’de modern yapıların olması turizme büyük etki etmekte. Çünkü turistler muasır otellerde kalmak, muasır koşullara sahip eğlence merkezlerine gitmek istiyorlar. Onun içinde Bakü’de turistlerin dikkatinin çekecek muasır yapıların, spor ve eğlence merkezlerinin yapılması turizm sektörüne olumlu etki yapabilir”*

“Hayır etkisi yok” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G21: *“Bana öyle geliyor ki hayır”*

G30: “Hayır, Yok”

G31: “Bakü’de şimdilik çokta farklı bina yok ki turizme etki yapsın olsa bile bu çok şeyi değiştiremeyecek”

G38: “Modern yapıların genel olarak etkisi olduğunu düşünmüyorum”

G53: “Hayır”.

4.8. Bakü’deki Tarihi Yapıların Turizme Etkisi

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinde mevcut olan tarihi yapıların turizme etkisinin olup olmadığı sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 12. Tarihi Yapıların Bakü Turizmine Etkisi.

Görüşülenler	Bulgular
G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11,G12,G13,G14,G15, G16,G17,G18,G19,G20,G22,G23,G24,G25,G26,G27, G28,G29,G31,G32,G33,G34,G35,G36,G37,G38,G39,G42 G43,G44,G45,G46,G47,G48,G49,G50,G51,G52,G53,G54,G55, G56,G57	Evet etki etmekte
G21,G30,G40,G41	Hayır hayır etki etmemekte

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %93 (53 kişi), “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin oranı ise %7 (4 kişi), olmuştur. “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin %43’ü (23 kişi) kadın olup %57’si (30 kişi) erkek olmaktadır. “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin %50’si (2 kişi) kadın olup %50’si (2 kişi) erkek olmaktadır. “Evet etki ediyor” diyenler ise; Bakü şehri başta olmakla ülkemizi, tarihimizi ve kültürümüzü tanıtmakta ve şehre esas turizm çeken yapıların başında geldiğini belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: “Evet. Mimarimizi tanıtıyor”

G2: “Var. Her ülkenin tarihi medeniyeti gelen turist için daha ilginç oluyor”

G3: “Evet var. Tarihi yapılar tarihe meyilli turistleri kendisine cezp ediyor”

G4: “Var. Ülkenin tarihi medeniyetiyle ilgilenen her bir turisti onun tarihi yapıları cezp ediyor”

G5: *“Tarihi yapıların fazla olması ülkenin kadim dönemlerden mevcut olduğunun göstergesi”*

G6: *“Yeni yapılar daha çok merak yarattığı için turist akını daha çok oluyor. Olumlu etkileri oluyor”*

G7: *“Elbette Bizde tarihin büyük ehemmiyeti var. Çünkü bizim zengin tarihimiz var”*

G8: *“Görmeli tarihi yerler ne kadar fazla olsa demek o kadar gelişir”*

G9: *“Olumlu taraftan ülkenin tanıtılması açısından”*

G10: *“Var. Misafirlere çok şey aslı. Araplar için önemsiz. Avrupa ve İsrail’den gelenler için ilgi çekici”*

G11: *“Tarihi yapılar turizmin yaranma sebeplerinden biridir. Tabi ki çok büyük etkisi var”*

G12: *“Çok büyük etkisi var. Çünkü Bakü’de gelişen en esas turizm tiplerinden biri kültür turizmidir ve turistleri cezp ediyor”*

G13: *“Var. Azerbaycan tarihi hakkında bilgi veriyor ve gelir getiriyor”*

G14: *“Olumlu etkisi var”*

G15: *“Çok az”*

G16: *“Evet var. Turistleri Bakü’ye cezp ediyor”*

G17: *“Evet şehrin geçmişi hakkında bilgi veriyor”*

G18: *“O kadar etkisi yok”*

G19: *“Var. Daha fazla turist çekmesi ve ülkenin dışarıda tanınması”*

G20: *“Evet. Birçok turist bu yapılar için geliyor. Süper etkisi var”*

G22: *“Tarihi yapılar her bir ülkenin vize kartı. İlk olarak ülke hakkında bazı fikir oluşturuyor”*

G23: *“Evet var. Turistlerde ilgi uyandırıyor ve turizmin gelişmesinde esas rolü üstleniyor”*

G24: *“Evet var”*

G25: *“Gelen turistlerin Azerbaycan hakkında bilgileri olmuş oluyor. Tarihi yapılarla ilgilenen turistler için ilginç oluyor”*

G26: *“Var”*

G27: *“Var. Çünkü turistlerin akını temin etmekle tarihimizi de öğrenmiş oluyorlar”*

G28: *“Etkisi var. Olumlu etki. Turistler fazla onlara ilgi gösteriyor çünkü yapı medeniyet”*

G29: *“Evet var. İnsanlarda merak uyandırıyor”*

G31: *“Tarihle ilgilenen turistlerin buraya gelmesine etkisi var. Kadim tarih açısından bunun çok etkisini göreceğiz”*

G32: *“Var”*

G33: *“Etkisi var. Çünkü gelen turistlerin ilgi odağı”*

G34: *“Etkisi var. Ülkemizi tanıtıyor”*

G35: *“Var. Elbette”*

G36: *“Kendine çekiyor”*

G37: *“Evet. Bize ait milli yapıları görüyorlar”*

G38: *“Tarih turizmi turistleri çeken esas alanlardan”*

G39: *“Tarihi yapılar ülkemize gelen yabancı turistlerin tarih ve geçmiş adet ananelerimizi tanınmasında bizi bir halk bir millet gibi düşüncelerinde oluşmasında çok büyük önemi var”*

G42: *“Modern yapılar gibi tarihi yapıların da olumlu etkisinin olduğunu düşünüyorum”*

G43: *“Bakü'nün temel/esas turizm yapılarıdır”*

G44: *“Genel olarak tarihi yapılar hakkında fikir belirtmek zor. Lakin bir sıra yapı yabancı turistler arasında meşhur: Ateşgah, Şirvan şahlar sarayı, Sheki Han sarayı, İçeri şehirdeki binalar ve s.”*

G45: *“Tarihi araştırmayı seven turistleri çekiyor”*

G46: *“Evet var. Ayrıca Kültür turizminin gelişmesi için ayrı olanak sağlıyor”*

G47: *“Evet var. Ayrıca Kültür turizminin gelişmesi için ayrı olanak sağlıyor”*

G48: *“Çok olumlu etkisi var”*

G49: *“Yukarıda söylediğim gibi Bakü'de farklı tarihi dönemlere ait yapılar mevcut. Bakü'nü tarihi mimarlık yapılarının üzerinden öğrenmek mümkün ve bu yapılar turistler arasında büyük ilgi doğuruyor. Yani bir şehirde ve bir günde turistik antik döneme ait yapıları ziyaret edip ve sonra şimdiki zamana yapılmış muhteşem mimarlık örneklerini göre bilirler”*

G50: *“Hem tarihi bakımdan hem de turistlerin devletimizi tanınması bakımından olumlu rol üstleniyor, turizm açısın çok yararlı”*

G51: *“Tabi ki var, dikkat çekiyor”*

G52: “Elbette turist akınını yönlendiren sebeplerden bir”

G53: “Turist zaten tarihi yapıya göre geliyor”

G54: “Var. Tarih hep insanları çekiyor”

G55: “Elbette ki var ve bu etki olumlu”

G56: “Ölkimizin tarihi yapıları onun vize kartı gibi ve turizmin gelişmesinde büyük role sahip. Turizmin akınuna yeni devletlerle ilişkileri güçlendiriyor”

G57: “Bakü’deki tarihi yapıların turizme etkisi büyük. Şöyle ki turistlerin büyük çoğunluğu tarihi mimarlık yapılarına göre geliyorlar. Bunun içindir ki tarihi yapıların fazla olduğu Bakü’de kültür turizminin gelişmesine önem veriliyor”

“Hayır etkisi yok” diyenler ise; tarihi yapıların tüm ülkelerde olduğunu ve bu yapılara dikkat eden olmadığını belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G21: “Hayır. Bana öyle geliyor ki turizm alanında olduğum için gezilerimiz fazla oluyor. Yapıların turizm sahasına daha da güzellik kattığı düşüncesindeyim”

G30: “Hayır, yok”

G40: “Hayır. Tarihi yapılar tüm ülkelerde var”

G41: “Tarihi yapılara dikkat eden yok ne yazık ki”.

4.9. Bakü’deki Dini Yapıların Turizme Etkisi

Görüşme yapılan kişilere Bakü şehrinde mevcut olan tarihi yapıların turizme etkisinin olup olmadığı sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 13. Dini Yapıların Bakü Turizmine Etkisi.

Görüşülenler	Bulgular
G1,G2,G5,G7,G8,G9,G10,G11,G17,G20,G24,G26, G28,G30,G32,G33,G35,G38,G39,G40,G42,G45, G46,G47,G48,G49,G50,G51,G54,G55,G56,G57	Evet etki etmekte
G3,G6,G13,G14,G15,G18,G19,G21,G23,G29,G31, G34,G36,G37,G41,G53	Hayır etki etmemekte
G4,G12,G16,G22,G25,G27,G43,G44,G52	Kısmen etki etmekte

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin oranı %56’ı (32 kişi), “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin oranı %29’u (16 kişi),

“Kısmen etki etmekte” cevabının verenlerin oranı ise %15’i (9 kişi) olmuştur. “Evet etki etmekte” cevabını verenlerin %44’ü (14 kişi) kadın olup %56’sı (18 kişi) erkek olmaktadır. “Hayır etki etmemekte” cevabını verenlerin %25’i (4 kişi) kadın olup %75 (12 kişi) erkek olmaktadır. “Kısmen etki etmekte” %78’i (7 kişi) kadın olup %22’i (2 kişi) erkek olmuştur. “Evet etki ediyor” diyenler ise; Her milletten ve inançtan şehri ziyarete gelen için diğer dinlere ait yapıların olması ve korunması ilgi çekici olduğunu belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: *“Evet. Çünkü Bakü çok kültürlü şehir”*

G2: *“Var. Gelen misafirler öz dinlerine ait olan yerleri görmek ve ona nasıl davranıldığını bilmek istiyor. Şirvanşahlar sarayında Bakü’nün türbesi var. Özellikle ora gelip görmek ve dua etmek için gelenler var”*

G5: *“Bakü’de hayli dini yapılar var. Yurt dışında yaşayan Müslümanlar için son derece ilginç oluyor. Hem inşası kuruluşu ve merak doğuruyor”*

G7: *“Bu hepsi medeniyettir/kültürdür. Kilisenin olması ülkenin farklı dinlerden olan yapıları görmesi esastır”*

G8: *“Müslüman ülkelerden gelen turistler için dini camiler medreseler önem arz etmekte”*

G9: *“Olumlu. Diğer dinlere saygılı ülke olması. Farklı milletlerin bir arada yaşadığı ender ülkelerden. Emeni kilisesini Bakü’nün merkezinde görenler şoke oluyorlar”*

G10: *“Var. Özellikle İsrail’den gelenler için. Araplar, Iraktan gelenler için Ehli-Beyte ait mezarlıkları ilgi çekiyor”*

G11: *“Şehre her millet ve dinden olan Misafirler için ilginç şehir statüsü yaratıyor”*

G17: *“Evet. Geçmişten bugüne şehirde olan bütün dinlerden haber veriyor”*

G20: *“Evet. Din ülkemizin bir parçası ve gelen turistler bizim dini medeniyetimizden”*

G24: *“İyi etkisi var”*

G26: *“Var”*

G28: *“Var. İnsanların %50’sine hoş etki yapıyor. %50 karışık duygu. İnsanlara İslam ülkesinde sinagog, kilise olması ilginç geliyor”*

G30: *“Var. İyi”*

G32: *“Var”*

- G33: *“Etkisi var. Çünkü farklı bilgi ediniyorlar”*
- G35: *“Var”*
- G38: *“Herhangi tarihi değeri olan dini yapıların etkisi var”*
- G39: *“Dini yapılar bir halkın inancını tecessüm ettirdiği için elbette var”*
- G40: *“Avrupa’dan gelenler için kilise ve sinagogların olması ilginç”*
- G42: *“Dini yapıların daha çok çok dinli (diğer dinlere saygılı) imaj oluşturduğunu düşünüyorum. Turistleri bu tip yapıların farklılığı dikkatini çekiyor”*
- G45: *“İslam ülkelerinde turist çekiyor”*
- G46: *“Dini yapılar esasen iç turizmin gelişmesi için olanak sağlıyor”*
- G47: *“Evet”*
- G48: *“Çok olumlu etkisi var”*
- G49: *“Evet var. Bakü çok kültürlü şehir gibi tanınıyor. Burada farklı dini cemaatlerin faaliyetleri için imkanlar oluşturulmuştur. Burada 2 sinagog, Luteryen, Katolik ve birkaç Ortodoks kilisesi yapılmış ve tamir edilmiştir. Elbette bu şehrin imajına olumlu etki ediyor”*
- G50: *“Var. Dini inançları bir olan insanlarla beraber turistler farklı ülkelere buraya ziyarete geliyorlar”*
- G51: *“Hem kadim objeler/nesnelere gibi hem de dini itikat gibi turistleri çekiyor”*
- G54: *“Var. Üç dinin yapılarının vahdeti benzersiz çok kültürlü muhit oluşturuyor ki bu da oldukça ilginç”*
- G55: *“%100 olumlu. Örnek Müslüman devletinde bir kilise gören yabancı vatandaş elbette ki ülkemizin dinlere nasıl saygılı olduğunu müşahade edebilir”*
- G56: *“yapılarla diğer dini yapılar arasında hiçbir ayırım yapılmıyor. Turizm için gelen misafirlerin ülkemizin diğer din ve milletlere saygılı olduğunu bir kez daha isbat ediyor”*
- G57: *“Bakü’deki dini yapıların turizme büyük etkisi var. Çünkü turistler seyahat yaptıkları ülkenin tarihi, yaşam tarzı, dini mensubiyetini aks ettiren maddi kültürel değerlerine önem vermekteler. Ülkemize gelen yabancı turistlerin dini mekanlara daha fazla gezi alanı gibi gidiyorlar ve onlara tarihi mimarlık gibi bakıyorlar”*

“Hayır etkisi yok” diyenler ise; Ülkede dini turizmin zayıf olmasından kaynaklanmakta olduğunu belirtmektedirler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G3: *“Bence çok etkisi yok. Bakü’de özel bir dikkati cezp edecek dini yapı yok”*

G6: *“Hayır. Dini yapıların ziyaretçileri her zaman oluyor ve bir-birine etkisi yok”*

G13: *“Hayır”*

G14: *“Fikrimce etkisi yok”*

G15: *“Hiçbir etkisi yoktur”*

G18: *“Hiçbir etkisi yok”*

G19: *“Hayır”*

G21: *“Hayır. Azerbaycan Demokratik ülke olduğu için dini yapılar turizme hiçbir etki etmiyor”*

G23: *“Diye bilir ki yok. Dini turizm çok zayıf. Tanıtımı çok zayıf. Dini yapıların durumu çok da iyi değil”*

G29: *“Yok”*

G31: *“Hayır, varsa bile az”*

G34: *“Etkisi yok”*

G36: *“Etkisi yok”*

G37: *“Hiçbir etkisi yok”*

G41: *“Keşke olsaydı çünkü din devletten ayrı”*

G53: *“Hayır”*

“Kısmen etki etmekte” diyenler ise; turistin ilgisi ile alakalı olduğunu belirtmektedirler. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G4: *“Kısmen. Turistin ilgisiyle alakalı. Yeteri kadar camilerle ilgilenen turistler var”*

G12: *“Dini yapıların etkisi az”*

G16: *“Kısmen var”*

G22: *“Maksatlı turist grubuna etkisi olabilir. Çünkü her gelen turistini dini bağımlılığı olmayabilir”*

G25: *“Bence o kadarda yok”*

G27: “Fazla değil. Herhangi bir turist destinasyon seçerken din faktörünü de ön plana alıyor. Ülkemizin dinler arasında tolerans yapıyor. Bunun içinde fazla çok etki etmiyor”

G43: “Dini yapılar uluslararası turizmde az kullanılıyor Ateşgah istisna olmakla”

G44: “Fikrimce Dini yapıların Azerbaycan’da turizme ehemmiyetli derecede etkisi yok”

G52: “Az da olsa var”.

4.10. Turistler Bakü’ye Gelirken Bu Yapılar Hakkında Bilgileri

Görüşme yapılan kişilere turistler Bakü şehrine gelmeden önce bu yapılar hakkında bilgi sahibi olup olmadığı sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 14. Turistlerin Bakü’deki Yapılar Hakkında Bilgileri.

Görüşülenler	Bulgular
G3,G4,G5,G6,G7,G10,G14,G16,G17,G18,G20, G21,G22,G24,G25,G30,G33,G38,G43,G44,G46, G47,G50,G51,G52,G55,G56,G57	Evet bilerek geliyorlar
G9,G19,G37,G40,G48,G54	Hayır bilmeden geliyorlar
G1,G2,G8,G11,G12,G13,G15,G23,G26G27,G28,G29, G32,G34,G35,G36,G41,G42,G45,G49,G53	Kısmen bazıları bilerek bazıları da bilmeden geliyor
G31,G39	Bilmiyorum

Tabloda yer alan verilere göre; “Evet bilerek geliyorlar” cevabını verenlerin oranı %49 (28 kişi), “Hayır bilmeden geliyorlar” cevabını verenlerin oranı %11 (6 kişi), “Kısmen bazıları bilerek bazıları da bilmeden geliyorlar” cevabını verenlerin oranı %37 (21 kişi), %3 (2 kişi) “Bilmiyorum” cevabını verenlerin oranı ise olmuştur.

“Evet bilerek geliyorlar” diyenler ise; Şehirdeki modern ve tarihi yapılar hakkında bilgili olduklarını, bunun ülkede yapılan uluslararası spor yarışmaları, organizasyonlar, internette, aldıkları tur paketlerinden vd., vasıtalarla öğrendiklerini belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G3: “Bakü’ye gelmeden önce turistler Bakü hakkında arama yapıyor ve esasen modern yapı olan Ateş Kulelerinin ilgilerini çektiğinin şahidiyim. Bunu kendilerine sordum”

G4: “Meşhur esas yapılar hakkında bilgili oluyorlar”

G5: “Düşünüyorum ki her ülkeden olan turistler yabancı ülkeye seyahat ederken tabii ki belirli miktar bilgi topluyorlar ve seyahat edilen ülkenin bilinen yapılarını yakından tanımak fırsatı elde ediyorlar”

G6: “Evet. Kız Kalesi, Şirvan şahlar sarayı, Haydar Aliyev Merkezi, Halı Müzesi vs.”

G7: “Şimdi internet olması bu ülke hakkında bilgi elde ediyor ve bunun için oluyor”

G10: “Evet Elbette. Çünkü onların çoğu gelirken net esasla tur paketle geliyor ve ellerinde broşürleri oluyor. Yalnız gelse de net bilgili geliyor”

G14: “Turistlerin büyük çoğunluğu gideceği ülkeyi araştırıyor”

G16: “Evet oluyor. En azından geldikleri ülke hakkında bilgi topluyorlar”

G17: “Evet bilgileri oluyor internetten”

G18: “Yüz kapağı onlar. Oluyor”

G20: “Evet. Hava limanında turistlere İNFO MAP veriliyor”

G21: “Evet. Turistler diye biliriz ki Azerbaycan’a geldikleri zaman az da olsa bilgi toplayıp geliyorlar”

G22: “Evet. Bazı sayfalarda şehir hakkında turizm güzergahı ve yapıları hakkında bilgiler yerleştiriliyor”

G24: “Büyük ihtimal oluyor”

G25: “Oluyor her halde. Bunlar onlara ilginç gelmese bu destinasyonu seçmezler”

G30: “Evet oluyor”

G33: “Oluyor çünkü araştırmadan gelmezler”

G38: “Bilgili oldukları için geldiklerini düşünüyorum”

G43: “Turist bu turizm paketini seçerken ona verilen bilgiden haberi oluyor”

G44: “Dinlenme ve Eğlenme maksatlı gelenler tabii ki de ülke hakkında araştırma yapıyor ve bilgili oluyorlar. Ancak aynı şeyi iş, eş-dost/akrabayı ziyaret edenler için söylemek doğru olmaz”

G46: “azerbaijan.travel platformu/sitesini bu maksatla kurulmuştur”

G47: *“Küçük araştırma yapıyorlar”*

G50: *“Formula1, Eurovision, UEFA finali, Avrupa 2015, yarışmalarından sonra ülkemiz geniş ölçüde tanınmıştır”*

G51: *“Tabi ki global tedbirlerden”*

G52: *“Her halde genel anlamda oluyor (wikipedia'dan)”*

G55: *“Bence oluyor”*

G56: *“Bakü'ye gelen turistlerin ülkemiz ve onun güzel tarihi yapıları hakkında olan bilgileri çok geniş”*

G57: *“Turistler Bakü şehrindeki tarihi mimarlık yapıları hakkında broşürler, fotolar ve internetteki bilgiler sayesinde öğreniyorlar. Laakin önceden bilgisi olmayan turistler de oluyor. Onlar ülkeye geldikten sonra muhtelif vasıtalarla yapılar hakkında bilgi elde ediyorlar. Bu işte yerli vatandaşlarda yardımcı oluyor”*

“Hayır bilmeden geliyorlar” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G9: *“Çoğu zaman burada öğreniyorlar. Reklamın eksik olmasının sonucu”*

G19: *“Hayır, ama oradan-buradan öğreniyorlar (internet, sosyal medya)”*

G37: *“Bence olmuyor”*

G40: *“Yok”*

G48: *“Bazen. Hayır”*

G54: *“Muhtemelen çoğu hakkında hayır”*

“Kısmen bazıları bilerek bazıları da bilmeden geliyorlar” diyenler ise; Turistlerin gideceği yer hakkında önceden bilgi edineceğini belirtmekte. Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar;

G1: *“Bazı durumlarda”*

G2: *“Bir ihtimal ki, ülkeye gelemeden önce araştırma yapıp geliyor turistler gezmeli, görmeli yerleri”*

G8: *“Olanı da var olmayanı da. Bilgisi olmayanı özel acenteler var ki tur olarak gezdiriyorlar”*

G11: *“Çok az sayıda turist gelmezden önce her hangi bir yapıyla ilgileniyor”*

G12: *“Bence çok az hallerde oluyor. Çünkü Azerbaycan küçük bir ülke ve daha önce vurguladığım gibi promosyona az vesait ayrılıyor”*

G13: *“Bazı turistlerde oluyor bazı turistlerde olmuyor”*

G15: “Bazı kısmının oluyor”

G23: “Bazıları hakkında oluyor. Daha çok modern ve çok meşhur yapılar hakkında bilgileri oluyor”

G26: “Bazı kısmı biliyor ve bilmiyor”

G27: “Bazı turistlerin oluyor. Ancak birçok turistler yapılar hakkında bilgisi olmuyor”

G28: “%70 gibi bilerek geliyorlar”

G29: “Bazıları biliyor, bazıları bilmiyor”

G32: “Öyle turistler var biliyorlar öylesi var ki bilmiyor”

G34: “Bilenler biliyor”

G35: “Avrupa’dan gelenler araştırıp geliyorlar. Araştırıp gelenin haberi oluyor”

G36: “Bazılarını bilgisi var bazılarını yok”

G41: “Rehberler hava limanında doğru bilgi verseler olur”

G42: “Hepsinin bilgili olduğunu düşünmüyorum. Bakü’ye geldikten sonra birçoğunu öğrenme fırsatı buluyorlar”

G45: “Turiste göre değişiyor”

G49: “Ekser hallerde en bilindik yapılar hakkında bilgileri oluyor. ATB çalışıyor ki bütün ve görülmeli yerlerin bilgileri azerbaijan.travel web sitesinde olsun ki turistlerin Azerbaycan hakkında tam ve dolgun bilgiler olsun”

G53: “Tam değil”

“Bilmiyorum” diyenler ise; Bunu şu şekilde açıklamaktadırlar,

G31: “Turistlere sormak gerekli”

G39: “Fikrim yok”.

4.11. Bakü’nün Turizm Açısından Gelişimi İçin Daha Neler Yapılabilir

Görüşme yapılan kişilere Bakü’de turizm açısından daha neler yapılabileceği ve varsa önerileri sorulmuş ve bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 15. Bakü’de Turizm Açısından Daha Neler Yapılabilir.

Görüşmeciler	Bulgular
G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11,	Turizm alt yapısı geliştirilmeli

G12,G13,G14,G15,G16,G17,G18,G19,G20, G21,G22,G23,G24,G25,G27,G28,G31,G33, G35,G42,G44,G45,G46,G48,G49,G50,G51, G52,G53,G54,G55,G56,G57	• Daha güçlü tebligat • Servis hizmetlerini iyileştirmek • Otel, uçak vb., fiyatları uygun hale getirmek • Deniz turizmi: Hazar denizinde oteller, su altı atraksiyonlar, kafeler, restoranlar yapılmalı • Yüksek seviyede Rehber ve turizm sektöründe genç, tecrübeli kadrolar çalıştırılmalı • Demir yolu turizmi yapılmalı • VİZE işlemleri kolaylaştırılmalı • Bakü'nün bilinmeyen tarihi yapıları başta olmakla şehri hava limanından itibaren hem ülke içi hem de ülke dışında iyi reklam yapmak • AVM'lerde ibadet ve çocuklar için yerler yapılmalı • Planlı uygun fiyattan turlar, engelleriler için turlar, hotel ve hosteller yapılmalı yapılmalı • Yeni turist çekçek ilginç destinasyonlar; macera, eğlence turizmi yapılmalı • Bakü'deki mimari yapılara uygun turlar düzenlenmeli

Katılımcıların %77'si (44 kişi) teklif ve önerilerini sunarken bunların da turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör görevlileri %47'si (27 kişi), yerel halktan bazı kişiler %7'si (4 kişi), devlet turizm acentesi çalışanları %9'u (5 kişi) ve üniversite çalışanları %14'ü (8 kişi) Bakü'nün turizm açısından daha da gelişmesi için fikir

bildirmiştir. Katılımcıların cinsiyeti ise %60'ı (26 kişi) erkek ve %40'ı (18 kişi) kadın olmakta. Verilen cevaplar aşağıda verilmiştir:

G1: *“Daha güçlü tebligat yapılmalı”*

G2: *“Bence turizmin gelişmesi için en gerekli şartlardan biri hizmetin/servisin iyi olmasıdır. Bu bizde yeterli şekilde iyi değil”*

G3: *“Düzenli tanıtım yapıp yapmakla turizmi eko-turizme yönlendirip ülkedeki güzel yerlere yeteri kadar turist celp etmek olur”*

G4: *“Fiyatların daha uygun olması. Uçak biletlerinin ve tur paketlerin”*

G5: *“Ülkede çoklu arkeoloji kazılar yapılmalı. Çünkü Hazar denizinin suyu değişkendir ve orada arkeoloji kalıntıları var”*

G6: *“Otel, Uçak biletleri, ulaşım fiyatlarını daha uygun yapmak ve turist bilgilendirme merkezlerinin ve rehber hizmetlerinin çok olması”*

G7: *“Reklam, yeni turlar, otellerin ucuzluğu, yüksek seviyede rehberler”*

G8: *“Ülkenin tanıtımı, ilginç video tanıtım, görmeli yerlerin fazla olması”*

G9: *“Çok ülkelerle demir yolunun açılması. Konforlu demir yolu turist için cazip edici. Su altı tünelleri yapılması. Reklam tabii ki Uçak biletlerinin indirilmesi otel fiyatlarının indirilmesi”*

G10: *“Deniz turizmi için deniz araçları yapılmalı restoranlar yapılabilir. Küçük oteller. Her şey dahil Oteller olsa iyi olur”*

G11: *“Şehirde daha çok ve ilginç aktivite teşkil olunmalı ve her bir alana yaratıcı yaklaşım olmalı”*

G12: *“Reklam artırılmalı. Turizm çalışanları daha iyi eğitim/tecrübe görmüş ve genç kadrolar olmalı”*

G13: *“VİZE şartlarını kolaylaştırmak ve fiyatları kontrol etmek”*

G14: *“Gerek ilk önce fiyatlara etkisi olsun. İnsanları hizmete öğretmek”*

G15: *“Uçak biletleri ve otel fiyatları düşsün, başka bir şeye gerek yok”*

G16: *“Turistler daha fazla tarihi yapılarla, yalnız Bakü değil illerdeki tarihi yapıları tanıtılabilsin”*

G17: *“Daha fazla tanıtım, güzelliklerini göstermek ve turistlerin dikkatini çekmek”*

G18: *“Güzel restoranlar. AVM’lerde çocuklar için yer ve dini ibadetler için yer olmalı. Bunlara üstünlük verilmeli”*

G19: *“Reklamın yapılmadığı veya az yapılan ülkelerde reklamı daha da artırmak”*

G20: *“Küçük karelik turizm şirketleri kapansa süper olur”*

G21: *“Azerbaycan’ın Bakü şehri olarak en başlıca olarak turist sayısını artırmalıyız. Ne kadar turist akını olursa bir o kadar turizm sahasında gelişme olur”*

G22: *“Düşünülmüş ve modern standartları karşılayan uygun, elverişli (fiyat açısından) turların teşkili, buna uygun otel ve hostellerin yapılması, Engelli insanların talebine uygun turların teşkili”*

G23: *“Kadim yapıların önemli kısmı bakımsız durumda, şehrin merkezinden uzakta olduğu için merak duyulmuyor. Yapıların tamiri ile meşgul olmak bu yapıların tanıtımı ile meşgul olmak”*

G24: *“Bakü güzel şehir hiçbir şeye gerek yok”*

G25: *“Bakü her gün gelişmede. Daha modern yaşam artırılrsa iyi olur”*

G27: *“Yeni çekici destinasyonların oluşturulmasını temin ederek turizmin diğer alanlarının gelişmesine katkı verilebilir macera, eğlence mağara”*

G28: *“Bakü dahilinde turistlerin bilmediği tüm yapılar hava limanında reklam olunmalı. Yapılara ait videolar hazırlayıp büyük Azerbaycan web sitesi açıp dünyaya reklam etmek. Yapılara özel turlar yapılmalı ve kampanya olmalı, özel indirimler”*

G31: *“1. Otellerin fiyatı 2. Rehberlerin profesyonelliği 3. Deniz etrafında otellerin yapılması 4. Turların ucuz fiyata teşkili 5. Vizelerin sadeleştirilmesi”*

G33: *“Bence fiyatlar aşağı olsa daha fazla geliş olur”*

G35: *“Modern eğlence yöntemleri. Eğlence mekanları ama alışılmadık. Adrenalin veren paraşütle atlama gibi şeyler”*

G42: *“Deniz kenarı araziler geliştirilerek turistlerin rahatlığı ve ihtiyaçları için dizayn edilerek turizm geliştirilebilir”*

G44: *“İlk önce ulaştırma masraflarının düşürülmesi gerekli. Daha uygun tur paketler hazırlanmalı”*

G45: *“Bölgelerde turistik mekanlar geliştirilmeli”*

G46: *“Devlet şehir planlama ve mimarlık komitesi tarafından Bakü şehrinin ana planı hazırlanıyor. Planla ilgili bilgi edinin. Bu planda aradığınız sorulara cevap bulacaksınız”*

G48: *“Turizm alt yapısının geliştirilmesine ihtiyaç var”*

G49: “Azerbaycan turizmi hali-hazırda gelişim aşamasında ve yapılması gereken işler fazla. Bu turistleri çekecek ürünlerin ve imkanların oluşturulması, mevcut ürünlerin teşviki, dünyaya Azerbaycan turizm destinasyonu gibi tanıtılması işleridir”

G50: “Bayıl binalarını rengarenk yapmak”

G51: “Disneyler, surfing yerleri açılırsa daha faydalı olur”

G52: “Şehrin kadim kısmının tarihi korunarak tamir olunursa”

G53: “Hazar denizi üzerinde muasır projeler yapılmakla”

G54: “Daha sistemli tur rotaları ve onlara uygun konfor, elektron uluslararası tebligat”

G55: “Dediğim gibi okullarda, üniversitelerde yabancı eğitim ocakları ile tele köprü oluşturarak online şeklinde çocukların dili ile adetlerimizi tanıta biliriz”

G56: “Yeni dinlenme alanları oluşturulmalı ve çok sayılı projeler devam ettirilmeli”

G57: “Son yıllarda Bakü'nün turizminin gelişmesi için adımlar atılmakta. Bunlardan birinin de balçık volkanları merkezinin temelinin atılması. Bakü şehrinin turistler için ilgi çekecek yerlerden biri de yeni açılmış olan Askeri Ganimeteler parkı. Diğer taraftan Bakü'nün köyleri ve kasabaları yeni turizm mekanlarına çevrilmekte. Gıdanın turizm açısından öneme sahip olduğunu dikkate alsak bu istikamette adımlar atılmalı ki milli mutfağımız dünyaya tanıtılsın”.

SONUÇ

İnsan oğlu hep seyahat etme eğilimindedir. Özellikle gittiği yerde para harcaması günümüzde bu seyahatlara daha da önemli hale getirmiştir. Bu sayahatlar turizm açısından değerlendirilmekte ve turizmde ülkelerin ekonomisine sağladığı girdi açısından kendisine has önemli bir konu vardır. Bu girdi sayesinde ilk başlarda kalabalık kitle turizmine önem verilmiştir. Kitle turizmde ülkeye giridi sağlasada kendisiyle beraber çevre kirliliği, ahlakın bozulması ve mevsimsellik gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunları gidermek ve turizmi mevsimsellikten kurtarma adına alteratifler arayışına girilmiştir. Bu alternatiflerden de biri hiç şüphesi bir bölgenin veya şehrin sahip olduğu mimari yapıların ziyaret edilmesidir. İnsanlar çeşitli sebeplerle tarihi-kültürel, dini ve modern yapılara ziyaret etmektedirler. Bu çalışmada kendisinde tarihi, dini ve modern birçok mimari yapıları bulunduran Bakü şehri üzerinden mimari yapıların turizm sektörü üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda Bakü'de yaşayan üniversite çalışanları, kamu ve özel sektör turizm çalışanları, devlet turizm acentesi çalışanları ve yerel halkla yapılan mülakat görüşmeleri sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

1. Zengin tarihi-kültürel geçmişe sahip olan Bakü'de UNESCO Dünya Mirasına girebilen üç yapıyı kendisine (Şirvanşahlar Sarayı , Kız Kalesi İçerişehirle birlikte) bulundurmakta. UNESCO Dünya Miras Listesine girebilmiş Kız Kalesi, İçerişehirle birlikte dünyadaki üç Mecusi tapınağından biri olan Ateşgah tapınağı yapılan mülakat sonucunda toplam katılımcıların %95'nin (54 kişinin) görüşüne göre Bakü'de turist çeken ilk üç mimari yapılarıdır.
2. Görüşmecilerin %51'i Bakü'nün reklam ve tanıtım faaliyetinin yetersiz olduğu geri kalan %29'u yeterli, %20'si ise kısmen yeterli olduğu söylemiştir. Çoğunluğun reklam ve çalışma faaliyetini yetersiz görmesi bu konuda önemli boşluğun olduğunu göstermektedir. Yetersiz diğenlerin büyük bölümünün %32'si turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör görevlileri olduğunu (ayrıca %12'si yerel halk, %5'i devlet turizm acentesi çalışanları, %2'si üniversite çalışanları) dikkate aldığımızda reklam ve tanıtma faaliyetlerinde bu alanda çalışanlarla görüşülerek yapılmasının daha maksada uygun, sonuç verici olacağını söyleyebiliriz.

3. Görüşmeciler (bunların %51'i Kamu ve özel sektörde turizm çalışanları, %25'i yerel halk, %13'si üniversite çalışanları, %11'i devlet turizm acentesi çalışanları) Bakü şehrinde eko-turizm, spor turizmi, mimarlık turizmi, tarih turizmi, kültür turizmi, gastronomi turizmi, müze turizmi, deniz turizmi, eğlence turizmi potansiyelinin mevcut olduğunu düşünmektedirler.
4. Turizmde turistlerin gittiği bölgede temizlik, gürültü, mimari yapılara zarar verebildiği bilinmektedir. Bakü mülakat yapılan görüşmecilere bu konuda görüşleri sorulmuştur. Görüşmecilerin düşüncelerine göre zarar verdiğini düşünenler %13, Kısmen zarar verdiğinin düşünenler %11 ve zarar vermediğini aksine olumlu etki ettiğini düşünenler %76'ı olmuştur.
5. Turizmde farklı kültürlerden insanların bir alana, bölgeye ziyareti kendisiyle birlikte hiç şüphesiz olumlu birtakım etkilerinin yanı sıra olumsuz etkiler de getirmektedir. Bakü'de mülakat yapılan görüşmecilerin bu konudaki düşünceleri; %61'i olumlu etki ettiğini, %19'u olumsuz etki ettiğini, %7'si hem olumlu hem de olumsuz etki ettiğini, %2'si kısmen etki ettiği, %7'si etkisinin olmadığı ve %4'ü ise karasız olduğunu ifade etmektedir.
6. Günümüzde insanlar modern yüksek ve ilginç yapılara ziyaret ettikleri buralarda fotoğraflar çektilererek sosyal medyada paylaştığı görülmektedir. Görüşmecilerden Bakü'deki modern yapıların turizme etkisine cevapları sorulmuştur. Cevaplarda %91 etkisinin olduğu ve bu etkinin olumlu yönde olduğu %9 herhangi etkisinin olmadığı yönündedir. Etkisinin olduğu söyleyenlerin %46'sı (24 kişi) kadın, %54'ü (28 kişi) erkekten oluşmaktadır.
7. İnsanlar diğer milletlerin tarihini kültürünü merak etmekte ve bu maksatla turistik seyahatlere çıkmaktadır. Kadim tarihi geçmişe sahip olan Bakü şehrinde birçok tarihi-kültürel mimari yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların turizm açısından ne derece öneme sahip olduğunu görüşmecilerin verdikleri cevaplardan da görebiliriz. Görüşmecilerin %93'ünün düşüncesine göre tarihi yapılar ülkemizi, kültürümüzü, mimarimizi tanıtmak açısından ve turizm için büyük öneme sahip geliştirilmesi bir yapı olduğunu söylerken, %7'si gibi az bir kısmı etkisinin olmadığını düşünmektedir.
8. Tarihten günümüze insanların inançları doğrultusunda seyahat yaptığı bilinmektedir. Buna Mekke, Kudüs, gibi şehirleri örnek verebileceğimiz gibi özellikle Türkiye ve İran gibi komşu ülkelerin turizmin bu çeşidini iyi

kullandığını ve turist çekebildiğini görmekteyiz. Bakü şehri çok kültürlü ve dinli şehir olması diğer din mensuplarının burada saygıyla karşılanmasına, ibadet için mabet yapmalarına olanak sağlamıştır. Genel olarak görüşmecilerin görüşlerine baktığımızda %56'sı dini yapıların şehirdeki turizme etkisinin olduğu %29'u olmadığı, %15'i kısmen etkisinin olduğu yönündedir.

9. İnsanlar bir yere seyahat ettiği zaman ziyaret ettiği bölge, mimari yapıları hakkında bilgisi olabildiği gibi rastgelede o bölgeye, mimari yapılarını ziyaret edebilir. Bu konu turistin seçimi kadar o bölgenin veya şehrin tanıtım/reklam faaliyetleri ile de alakalıdır. Örnek olarak Fransa'da Eiffel'e Kulesi, Pizza Kulesi, Ayasofya Camii vd., reklamın iyi yapıldığı ve artık turizm açısından kendisine bir imaj kazandığı için buraya gelen turistler bu yapıları bilerek ve seçerek geldiğini diyebiliriz. Katılımcılardan turistlerin Bakü şehrine ziyarete gelmeden önce şehirdeki mimari yapılar hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuş ve görüşmecilerin %49'u bu mimari yapıları bilerek geldikleri, %11'i hayır bilmeden geldikleri, %37'si kısmen bazılarının bilerek bazılarının bilmeden geldikleri ve %3'ü ise bilmiyorum demişler.
10. Bakü'de turizm sektörünün geliştirilmesi adına katılımcıların %77'si teklif ve önerilerini sunmuş ki bunlardan %47'si turizm sektöründe çalışan kamu ve özel sektör görevlileri, %7'si yerel halk, %9'u devlet turizm acentesi çalışanları ve %14' ise üniversite çalışanları olmuştur. Katılımcıların cinsiyeti %60'nı erkek %40'nı ise kadın teşkil etmektedir.

ÖNERİLER

1. Bakü'deki yapıların 3'nün UNESCO'ya dahil olduğu birinde hem tarihi hem dini yapı olduğunu dünyaya daha iyi reklam yapılarak hem turist çekilebilir hem de tarihi-kültürümüzü tanıtabiliriz. Ayrıca bu yapıları iç turizmde milli tarihi değerimiz olarak kullanabiliriz.
2. Genel olarak katılımcıların verdiği önerilere baktığımız zaman yetersizliğin aradan kaldırılması adına sosyal medyada, yabancı ülke kanallarında özellikle meşhur kanallarda çok kültürlü ve dinli bir yapıya sahip Bakü şehrinin turistik mekanlarını burada tarihi-kültürel başta olmakla modern yapılara önem verilerek kısa dakikalı video görseller hazırlanmalı.
3. Hem görüşmelerin sonucu hem de Bakü'nün potansiyeli göz önüne aldığımızda şehirde tarih, kültür, mimarlık turizmi ön plana alınmalı bunun yanı sıra Azerbaycan'ın sahip olduğu milli tatlar denizin de olanağını kullanarak gemi turları, denizde restoranlar vasıtasıyla turistlere tanıtılabilir. Bunlarla birlikte turistlere parklar, müzeler gezdirilebilir. Spor turizmi ile ilgili olarak da şu an çeşitli turnuvalar (bunlar Formula1, Futbol ve diğer spor şampiyonları) yapılmaktadır.
4. Görüşmecilerin büyük çoğunluğunun turizmin Bakü'deki mimari yapılara zarar vermediğini düşünmekte olup aksine restorasyon, yeni mekanlar ve iş yerlerinin açılması gibi olumlu etkilerinin olduğunu söylemektedirler. Halkın bu derece olumlu düşünmesi turizm açısından güzel. Tabii ki turistler ister istemez mimari yapılara bazı zararlar vermektedirler. Bunu da bazı turist sayı uygulamaları yöntemleri gibi dünyada benzeri uygulamalarla aşılabilir.
5. Görüşmeciler turizmin Bakü halkına hem olumlu hem de olumsuz etkilerin olduğunu ifade etmektedirler. Olumlu etkilerin yabancı dil öğrenme, kültürlerin karşılaşması, yeni dostluklar ve modernleşme olarak ifade edilirken olumsuz etkileri ise kültürün, yaşam tarzının ve özellikle genç nesilde ahlakın bozulması gibi etkilerin olduğunu vurgulamaktadırlar. İster verilen bilgiler ışığında isterse dünyadaki genel tecrübeyi dikkate aldığımızda turizmde olumlu ve olumsuzlukların kaçınılmaz olduğu bunu önlemek için insanların bu konuda eğitilmesi gerektiği bilinmekte.
6. Verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere modern yapıların ülkeye turist çekme çalışmaları açısından önemli yere sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda

şehirde mevcut modern yapılara yenilerinin yani yeni modern hotel, eğlence merkezleri vb., yapıların yapılması gerekmekte olduğunu söyleyebiliriz.

7. Bakü şehrinin tarihi-kültürel mimari yapılardan zengin olduğu, turistlerin bu gibi yerlere çok ziyaret ettiği göz önüne alındığı ve görüşmecilerin büyük çoğunluğun ilk soruda İçerişehir, Kız Kalesi ve Ateşgah gibi tarihi alanları seçtiğini de düşünürsek tarihi yapıların reklamının artırmanın ve turizm açısından bu yapılara ayrıca turlar teşkil edilmesinin yerinde olacağını belirtebiliriz.
8. Bakü şehrinde ister çalışmamızda yer verdiğimiz isterse de vermediğimiz dini yapıları dikkate aldığımızda Kafkasların “Kudüsü” hatta daha fazlası diye biliriz. Çünkü Kudüs Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler için önemliyse Bakü’de bunlara ek Zerdüştlere ibadet yaptıkları mekan bulunmaktadır. İyi reklam ve tanıtım yapılacağı takdirde Bakü 4 din mensuplarının ibadet evlerinin olduğu nadir bir şehir olarak İnanç turizmi açısından eşsiz bir şehir denebiliriz.
9. Görüşmecilerin büyük bir bölümünün cevabı Bakü şehrine gelen turistlerin şehirdeki yapıları seyahata gelmeden önceden bilerek geldiği yönünde olduğunu bunu sebebi de turistlerin bir yere ziyaret etmeden az da olsa araştırma yapacağı ve günümüzde internetin olduğu için artık bu işlerin kolay olduğunu belirtmektedirler. Ama yukarıda tanıtım/reklamın yetersiz olduğunu ve özellikle sosyal medya, yabancı kanallarda reklamın artırılması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.
10. Önerilere baktığımızda; Bakü şehrinde turizm sektörünün alt yapısının geliştirilmesi, uçak fiyatları başta olmakla fiyatların daha uygun hale getirilmesi, Hazar denizinin turizm amaçlı kullanılması, turizm alanında eğitilmiş iş gücü, demir yolu turizmi, VİZE prosedürlerinin sadeleştirilmesi, AVM’ler artırılmalı, ibadet ve çocuklar için alanlar yapılmalı, Bakü’nün çalışmamızda yer vermediğimiz tarihi yapılar ve genel olarak mimari yapılara da olmakla özel turlar düzenlenmeli, yeni ilgi çekici turistik destinasyon ve atraksiyonların yapılması olarak teklif ve görüşlerini ifade etmekte. Bunların hepsi yapılırken planlı ve programlı yapılması gerektiğini de ayrıca vurgulamaktadır. Bunları yaparken de ilk başta söylediğimiz gibi iyi tanıtım ve reklam çalışmaları da yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abadov, M. (2014). *Azərbaycan Turizmi və Onun İnkişaf Problemləri*. Bakı: Şərqi-Qərb Nəşriyyat Evi.
- Abasov, F. (2007). *Azərbaycan'ın Petrol Sektörü ve Transit Ticaret Yollarının Dış Ticaretine Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Abilov, E. (2019). *Azərbaycan Turizm Sektörünün Gelişimi ve Ekonomiye Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Adenova, A. (2013). *Uluslararası Turizm Fuarlarının Kazakistan Turizmine Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akat, Ö. (2008). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Akbolat, M. ve Deniz, N. G. (2017). Türkiye'de Medikal Turizmin Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 123-139.
- Akdemir, B. (2016). *Türkiye-Azərbaycan İlişkilerinde Enerji Faktörü: Bakü-Tiflis-Ceyhan (Btc) Ham Petrol Boru Hattı*. (Yüksek Lisans Tezi). Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Aklanoğlu, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(2), 125-136.
- Aksoy, M. ve Sezgi, G. (2015). Gastronomi Turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gastronomik Unsurları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 79-89.
- Aktepe, C. (2013). Sağlık Turizminde Yeni Fırsatlar ve Türkiye'de Yerleşik Sağlık İşletmelerinin Pazarlama Çabaları. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 170-188.
- Aktuna, H. C. ve Ünlüöner, K. (2017). Yeni Bir Turizm Çeşidi Olarak Elektronik Spor Turizmi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 1-15.
- Alaeddinoğlu, F. ve Aliğaoğlu, A. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 215-225.

- Alakbarova, A. (2012). *Azərbaycan'ın Güney Bölgesinin (Lenkeran Bölgesi) Turizm Arz Olanakları ve Halkın Turizme Bakış Açısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Alaşhan, A. (2018). *Nevşehir Bölgesinin Kongre Turizmi Potansiyelinin Turizm İşletme Yöneticilerinin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Alkan, A. (2018). Alternatif Bir Turizm Rotası: Kurtalan Ekspresi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 1016-1038.
- Alpullu, A. (2011). *Turizmine, Ülke Ekonomisine ve Tanıtımına Katkılarının Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alyılmaz, C. (2011). Azerbaycan'daki Arap Harfli Yazıtların Bugünkü Durumu. *Turkish Studies*, 6(1), 361-393.
- Amanova, N. (2019). *Azərbaycan Turizm Gelirlerinin Makroekonomik Göstergelere Etkisi; 1995-2016 Yılı Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amanova, N. (2019). *Azərbaycan Turizm Gelirlerinin Makroekonomik Göstergelere Etkisi; 1995-2016 Yılı Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amirova, N. (2019). *Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın Türkiye ve Azerbaycan Üzerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Anonim, (1955). *Bakının memarlıq abidələri*. Bakı: Azərbaycan SSR EA. Nəşriyyatı. [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_SHfkRV2n.html]
- Anonim, (1999). *Əbədi məşəl-Вечный огонь-Eternal fire*. Bakı: Qorqud Nəşriyyat. [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_FVkm8y07.html]
- Anonim, (2008). *Azərbaycanın tarixi-memarlıq abidələri: məlumat kitabçası*. Bakı. [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_GfImBoTz.html]
- Anonim, (2011). *Azərbaycan Tolerantlıq məkanı*. Bakı: [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_3iX71TNe.html].
- Anonim, (2011). *Музеи и театры Баку*. Bakı: Avangard LTD Nəşriyyat. [Çevrimiçi Erişim: https://www.ebooks.az/book_fr5AynkO.html]

- Anonim, (2015). *Баку: театры, кинотеатры, концертные залы*. Баку: YOL Nəşriyyat. [Çevrimiçi Erişim: https://www.ebooks.az/book_AxWfeO1z.html]
- Armutcu, B. (2017). *Gaziantep'te Kongre Turizminin Mevcut Durumu ve Geliştirilme Stratejileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aslanova, K. (2013). Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Sağlık Turizmi Hukuku. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 129-145.
- Aşurbəyli, S. (2006). *Bakı Şəhərinin Tarixi Orta Əsrlər Dövrü*. Bakı: Avrasiya Press Nəşriyyat.
- Ataoğlu, N. C. (2017). Bakü kent kimliği, ikon yapılar ve küreselleşme, *Karadeniz Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 14(55), 29-46.
- Avcı, H. (2019). *Eko Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi ve Yerel Halkın Tutumu: İskilip Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ayaz, N., Apak, Ö. C. ve Sünbül, K. (2018). Kültürel Miras Alanları Üzerine Bir Meta Analizi: Safranbolu İlçesi Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-14.
- Aydın, O. (2012). Türkiye'de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23),91-96.
- Aydoğdu, A. ve Duman, S. (2017). Destinasyon Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Turizmi: Kastamonu Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(1), 4-23.
- Aymankuy, Y. (2003). *Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, I cild, Bakı, 'Azərbaycan Milli Ensiklopediyası' Elmi Mərkəzi. 2009, s 63.
- Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, II cild, Bakı, 'Azərbaycan Milli Ensiklopediyası' Elmi Mərkəzi. 2010, s 480.
- Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, II cild, Bakı, 'Azərbaycan Milli Ensiklopediyası' Elmi Mərkəzi. 2010, s 450.
- Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası, I cild, Bakı, 'Lider Nəşriyyat' 2004, s 21.

- Babayeva, V. (2013). *Haydar Aliyev Dönemi Türkiye – Azerbaycan İlişkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açından Yeri ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19.
- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1-12.
- Bakır, A., ve Şenol, F. (2020). Azerbaycan'ın Gözbebeği Bakü Şehrine Genel Bir Bakış (Eski Çağlardan Orta Çağ'ın Sonuna Kadar). *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 87-122.
- Balıyev, V. (2018). *Sürdürülebilir Turizme Etkisi Açısından Dağcılık Sporunun Değerlendirilmesi: Azerbaycan Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Baltacıoğlu, G. Ö. (2019). *Şehir Coğrafyası Açısından Bakü (Azerbaycan)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Barca, M., Akdeve, E. ve Balay, İ. G. (2013). Türkiye Sağlık Turizm Sektörünün Analizi ve Strateji Önerileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3),64-92.
- Bardakçı, H. (2014). *Uluslararası Pazarlamada Kültürel Unsurların Önemi ve Azerbaycan Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başaran, B. (2017). Gastronomi Turizmi Kapsamında Rize Yöresel Lezzetlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(3), 135-149.
- Başer, F. ve Başçı, A. (2012). İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus Evinin Önemi ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Ziyaretçi Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 423-443.
- Bayın, G. (2015). Türkiye’de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Değerlendirmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (28), 49-55.
- Bayrak, Y. (2017). *Engelsiz Deniz Turizmi: Engellere Maruz Kalan Kişilerin Beklentileri ve Sektördeki Mevcut Hizmetlerin Durumu ile İlgili Analiz*.

- (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayram, A. T. (2018). Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde E-spor Turizmine Katılma Niyeti. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 17-31.
- Bayramov, O. (2015). *Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Dış Ticaret Politikası ve Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayri, G. (2020). *Samsun İlinin Sahip Olduğu Gastronomi Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Behdioğlu, S. ve Çilesiz, N. (2017). Akademisyenlerin Kongre Tercih Kriterlerinin Konjoint Analizi ile Belirlenmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 23-37.
- Birdir, K. ve Akgül, Y. (2015). Gastronomi Turizmi ve Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 57-68.
- Boyacı, M., Türkay, İ. K. ve Pepe, K. (2020). Spor Organizasyonlarının Yapıldığı Yere Turizm ve Sosyokültürel Olarak Sağladığı Katkılara Yönelik Halk Görüşünün İncelenmesi (Erzurum 2011 Dünya Universiade Kış Oyunları Örnek Çalışma). *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt*, 22(3), 44-53.
- Bucak, T. ve Aracı, Ü. E. (2013). Türkiye'de Gastronomi Turizmi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(30), 203-216.
- Büyükşalvarcı, A., Şapcılar, M. C., Altınışik, İ., ve Şimşek, Ç. (2017). Turizm Öğrencilerinin İnanç Turizmine Yönelik Bakış Açılıarı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 14, 42-61.
- Cömert, M. ve Sökmen, A. (2017). Türkiye'de Gastronomi Turizmi: Antalya'da Konaklayan Turistler Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3), 6-26.
- Çatır, O. (2017). Savaş Alanı Turizmi: Bir Literatür Taraması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 21-31.

- Çavuşoğlu, M ve Çavuşoğlu, O. (2018). Gastronomi Turizmi ve Kıbrıs Sokak Lezzetleri Üzerine Bir Araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 637-651.
- Çelik, A. (2017). Hüzün Turizmi Üzerine Bir Derleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 41-55.
- Çelik, S. (2018). Şırnak İlinin Gastronomi Turizmi Potansiyeli. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2, 41-51.
- Çetin, A. (2020). Karanlık Turizm ve Kentsel Keşif Üzerine Teorik Bir Karşılaştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1509-1526.
- Çetin, İ. (2001). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesinde Eko-turizmin Yapısal Analizi ve Türkiye’de Geliştirme Stratejileri (Örnek Bir Uygulama)*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı. *Milli Folklor Dergisi*, 22(87), 181-190.
- Çetinkaya, A. (1998). *Alternatif Turizm Türlerinin Safranbolu’da Uygulanabilirliği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetintaş, H. ve Bektaş, Ç. (2008). Türkiye’de Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Kısa ve Uzun Dönemli İlişkiler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 37-44.
- Çifçi, İ. ve Akova, O. (2016). İnanç Turizmi Kapsamında Hacı Bektaş Veli Dergâhına Yönelik Bir Araştırma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 80, 183-217.
- Çimen, H. (2020). Hüzün Turizminin Tercih Edilmesinde Temel Motivasyonların Kavramsal İncelenmesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 47, 386-393.
- Çoban, O. ve Özcan, C. C. (2013). Türkiye’de Turizm Gelirleri-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi (1963-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 243-261.
- Çulha, O. (2008). Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması. *Journal of Yasar University*, 3(12), 1827-1852.

- Daştan, İ. (2014). Türkiye’de Sağlık Turizmi: Türkiye ve Özelinde İzmir’de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi ve Strateji Önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 143-163.
- De Boni, F. (2018). Baku and architecture: from Soviet building to archistars. *Geopolitical, Social Security and Freedom Journal*, 1(2), 76-83.
- Değişgel, S. ve Bingöl, Z. (2018). Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 375-390.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Eko-turizm Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Diker, O., Çetinkaya, A. ve Cinkara, A. (2016). Hava Sporları Turizmi ve Safranbolu'nun Hava Sporları Potansiyelinin Belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 84-100.
- Dikici, E. ve Sağır, A. (2012). Antalya’da İnanç Turizminin Sosyolojik Çözümlemesi: Demre-Myra Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 35-43.
- Dinçer, E. (2019). *Kongre Turizminde Katılımcı Memnuniyetlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, O. (2019). *Deniz Turizminde Kümelenme Bağlamında Marina İşletmeciliğinde Stratejik Yönetişim: Muğla İli Örneği*. (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Doğan, O. ve Yağmur, Y. (2017). Yabancı Turistlerin Sürdürülebilir Destinasyon Algıları: Kemer Destinasyonuna Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(2), 487-506.
- Durak, E. (2019). *Kırsal Yerleşmelerin Sürdürülebilirliğinde Eko-Turizmin Etkin Rolü: Bursa, Eskikaraağaç Köyü Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Dursun, D. (1991). *Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başşehri*. TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt 4, ss. 550-551). [Çevrimiçi Erişim: <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/4/C04001757.pdf>]
- Edinsel, S. ve Adıgüzel, O. (2014). Türkiye’nin Sağlık Turizmi Açısından Son Beş Yıldaki Dünya Ülkeleri İçindeki Konumu ve Gelişmeleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 167-190.

- Ekber, Ş. ve Mirzaeva, G. (2017). Azerbaycan'da İç Turizmin Yerel Turistler Tarafından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-14.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 99-107.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Er, Ö. ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
- Erdoğan, C. (2006). *İzmir İli Kongre Turizmi Arz Potansiyelinin İncelenmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erol, M. (2003). *Turizm Pazarlaması*. İstanbul: Ekin Kitabevi.
- Ertürk, M. (2018). Kıbrıs Türk Millî Mücadele Dönemi'nden Miras: KKTC'nin Hüzün Turizmi Potansiyeli. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 57-73.
- Erüz, C. ve Erol, S. (2018). Balıkçı Barınaklarının Deniz Turizmi İçin Kullanılabilirliği: Trabzon Örneği. *Turkish Studies*, 13(10), 291-302.
- Eser, S., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- Eskin, B., Tuncer, M. ve Demirçivi, B. M. (2017). Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekolojik Turizm: Hasan Dağı Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 15-26.
- Eşitti, B ve Kınır, S. (2015). Konya İli Örneğinde Kalkınma ve İnanç Turizmi. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 175-190.
- Eykay, İ., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2015). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya'nın Değerlendirilmesi. *Journal of Life Economics*, 2(2), 59-74.
- Fayql, E. (2009). *İpək Yolu Üzərində Odlar Yurdu - Azərbaycan Tarixi*. Bakı: [Çevrimiçi Erişim: https://ebooks.az/book_mTGyDKtr.html].
- Ganbarov, A. (2016). *Azerbaycan'da Din, Siyaset ve Laiklik*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gogishvili, D. (2018). Baku Formula 1 City Circuit: Exploring the Temporary Spaces of Exception. *Journal Elsevier*, 74, 169-178.

- Gökdeniz, A., Erdem, B., Dinç, Y. ve Uğuz, S. Ç. (2015). Gastronomi Turizmi: Ayvalık'ta Yerli Turistler Üzerinde Görgül Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 3(1), 14-29.
- Göktaş, L. S. (2016). *Şanlıurfa ve Konya İllerinin İnanç Turizmi Potansiyelleri ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından İki İlin Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gökkyer, E., Öztürk, M., Dönmez, Y. ve Çabuk, S. (2015). Bartın İli Dağlık Alanlarında Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Ekoturizm Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(12), 25-35.
- Guliyev, A. (2018). *Azerbaycan'ın Enerji Politikası ve Türkiye*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gül, İ., Kızılırmak, İ., Güler, E. ve Yardı, Z. (2017). Fuar Turizmi Kapsamında Oyun Fuarları: Gaming İstanbul Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 101-120.
- Gülen, M. (2017). Gastronomi Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesi Kapsamında Afyonkarahisar İlinin Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-42.
- Güncü, A. ve Güneş, E. (2017). 1939 Depremi ile Afet Yeri Olan Erzincan'ın Hüzün Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies*, 12(29), 251-270.
- Gündüz, B. ve Dönmez, (2018). Y. Üniversite Çalışanlarının Eko-turizm Algısı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(2), 152-162.
- Gündüz, H. ve Güler, M. E. (2015). Termal Turizm İşletmelerinde Çok Ölçütlü Karar Verme Teknikleri Kullanılarak Uygun Tedarikçinin Seçilmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 203-222.
- Güven, Ö. Z. ve Ceylan, T. (2019). Fuarların Uluslararası Pazarlar Açısından Önemi: Turizm İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 3(3), 277-294.
- Güzel, F. Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.
- Hacıoğlu, N. (2013). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Ankara: Nobel Yayın.

- Hasanlı, İ. (2015). *Turizmin Bakü'de Yerel Halk Tarafından Algılanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hasanlı, T. (2017). *Azerbaycan'ın Jeopolitik Sorunları*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Hasanov, Z. (2007). *İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan Türkiye İlişkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Hazaea, S. M. A. (2020). *İkonik Mimarlık Kapsamında Konya'daki Modern Mimari Yapılarının Kent Kimliğine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hazar, A. (2007). *Spor ve Turizm BESYO Spor Ve Turizm, Spor Turizmi, Turizm Kaynakları Dersi İçin*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heper, F. Ö. (2015). *Kongre Turizmi Açısından İstanbul İli'nin Uluslararası Rekabetçilik Analizi*. (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Herz, M. and Arnegger, J. (2017). Country image formation, stability, and change: a longitudinal assessment of consumers' image of Azerbaijan. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 34(1), 1-15.
- Huseynov, F. (2019). *Kentsel İmaj Ögeleri Açısından Bakü-İçeri Şehir'in İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ilyasov, I. (2015). *Marka Olarak Bakü'nün Destinasyon İmajı Ve Destinasyon İmajının Destinasyon Seçimine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Işkın, M. (2020). *Bir Destinasyonun Gastronomi Turizmine Uygunluğunun Belirlenmesi Üzerine Keşifsel Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- İbrahimov, K. (2017). Bakü - İçeri Şehir'de Arkeoturizmin Gelişimi. IX. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri, 28-29 Eylül Bayındır/İzmir.
- İbret, Ü., Aydınöz, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 239-269.

- İçellioğlu, Ő. (2014). Kent Turizmi ve Marka Kentler: Turizm Potansiyeli Açısından İstanbul'un SWOT Analizi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 37-55.
- İçöz, O. (2005). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- İçöz, O. (2008). *Spor Turizmi Pazarlaması ve Futbol takımlarının Hazırlık Dönemi Kamp Yeri Tercihlerini Belirleyen Etkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İlbay, B. ve Gürel, D. A. (2015). Gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınması: Eskişehir'e yönelik bir öneri. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 207-234.
- İşsever, Ö. C. (2019). *Bosna-Hersek Turizm Destinasyonunun Alternatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kaçar, E. (2013). *Fuar İşletmeciliğinin Turizm Üzerine Etkileri ve Bir Model Önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kamberov, A. (2016). *Bir Kamusal Açık Alan Olarak Meydan Kullanımını Etkileyen Kararların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi: Bakü Azadlık Meydanı Örneği*. (Yüksek Lisan Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kan, N. (2019). *Türkiye'de Deniz Turizmi Stratejileri: İzmir İçin Bir Analiz*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kantar, G. Ve Işık, Erdoğan. (2014). Türkiye'de Sağlık Turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), 15-20.
- Karademir, T. ve Çoban, B. (2010). Sporun Yönetmel Yapısında Örgütsel Adalet Kuramına Bakış. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 48-62.
- Karadeniz, E. ve Güdük, T. (2020). Mersin ili spor turizmi potansiyelinin SWOT analiziyle değerlendirilmesi. *Journal of Tourism Theory and Research*, 6(2), 115-129.
- Karakoç, B. (2011). *2010 Dünya Basketbol Şampiyonası'nın Spor Turizmi ve Ekonomik Etkileri Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

- Karapınar, E. ve Barakazı, M. (2017). Kültürel Miras Turizminin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 8.
- Karataş, İ., Altun, Ö. ve Cizrelioğulları, N. M. (2020). Gençlik Turizmine Üniversiteli Gençlerin Bakış Açısı: Doğu Akdeniz ile Kocaeli Üniversitesi Karşılaştırılması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 314-332.
- Kargiglioğlu, Ş. (2015). *Gaziantep'te Gastronomi Turizmi: Gaziantep'i Gastronomi Turizmi Kapsamında Ziyaret Eden Yerli Turistlerin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karimov, B. (2007). *Haydar Aliyev Döneminde Azerbaycan Cumhuriyetinin Dış Politikası (1993-2003)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. C. ve Batman, O. (2016). Sakarya'nın Kongre Turizmi Pazarı Arz Analizi: Yerel Paydaşlar Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 4(1), 79-97.
- Keleş, H. (2018). *Fuar Turizmi ve Gelişimi: Manavgat Destinasyonundaki Turizm Sektörü Temsilcilerinin Bakış Açısına Yönelik Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Khalilov, T. (2009). *Turistik Ürün Çeşitlendirilme Stratejisi Kapsamında Kongre ve Toplantı Turizminin Azerbaycan'da Gelişme Potansiyeli, Bakü Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Khalilova, K. (2008). *Kültür Turizmi Bakımından Azerbaycan Şirvan Bölgesinin Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 209- 232.
- Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 39-56.
- Kır, A. (2011). *Otel Yönetiminde Mimari Yapının Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kızılgeçi, Ç. (2019). *Gastronomi Turizminin Alternatif Turizm Ürünü Olarak Değerlendirilmesi: Mardin İlinde Bulunan İşletmelere Yönelik Bir Uygulama*. (Doktora Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Koca, H., Zaman, S. ve Coşkun, O. (2007). Erzurum'un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 205-224.
- Koçoğlu, C., M. ve Koçoğlu Y. (2017). Yeşil pazarlama kapsamında çevreye duyarlı ürünlerin satın alma eğilimleri: lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB17 Özel Sayısı, 417-427.
- Kodaş, D ve Eröz, S. S. (2012). Kırsal Turizm ile Kültürel Turizmin Bütünleşmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 169-174.
- Koyunoğlu, S. (2003). *Turist Sağlığı Turist Sigortası ve Tüketicinin Korunması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2015). *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozan, Y. G., Özdemir, S. S. ve Günlü Ebru. (2014). Turizm Yazınında Deniz Turizminin Olgusal Gelişimi. *Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6(2), 115-129.
- Köleoğlu, N. (2018). Hüzün Turizmi ve Gelibolu Tarihi Alan Bölgesinde Yaşayan Yerel Halk Üzerindeki Etkisinin Kümeleme Analizi ile Modellenmesi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 144-153.
- Krebs, M. (2015). From cosmopolitan Baku to tolerant Azerbaijan – Branding “The Land of Fire”. *Identity Studies*, 6: 110-129.
- Kurnaz, H. A. (2019). Hüzün Turizmi Kapsamında “Korku Evleri” Üzerine Bir Araştırma. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 234-248.
- Kurnaz, H. A. ve Kılıç, B. (2016). İtici ve Çekici Faktörlerin Hüzün Turizmi Destinasyonlarında Memnuniyet ve Sadakate Etkisi: Çanakkale Örneği. *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 139-164.
- Kuşçuzade, M. (2015). Sünnette Spor. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4, 396-403.
- Kuveloğlu, D. (2004). *Turizm@Gelecek.tr*. Ankara: Kesit Tanıtım LTD. ŞTİ

- Külekçi, E. A. ve Bulut, Y. (2012). Erzurum İli Oltu ve Olur İlçelerinde En Uygun Ekoturizm Etkinliğinin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 175.
- Kürkçüoğlu, E. (2005). V-XV. Yüzyıllarda Bakü Petrolleri ve Bölgenin Sosyo-Ekonomik Hayatına Etkileri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 247-256.
- Mamedov, S. (2019). *Azərbaycan Ekonomisinde Petrol ve Petrol Dışı Sektörlerin Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Mammadov, F. (2012). *Turizmin Dinamikası Və Determinantları: Azərbaycan Və Dünya Təcrübəsi*. Munich Personal RePEc Archive, 1-58. [Çevrimiçi Erişim: Turizmin dinamikası və determinantları: Azərbaycan və dünya təcrübəsi- Munich Personal RePEc Archive (uni-muenchen.de)]
- Mammadov, R. ve Abutalıbov, R. (2011). Turizm Sektorunda İnnovasya: Elektron Ticarət. *The International Scientific Conference Materials of Science Innovations Centre of Azerbaijan National Academy of Sciences*, 307-312.
- Mansuroğlu, S. ve Dağ, V. (2016). Bingöl İlinin peyzaj potansiyelinin kırsal turizm olanakları (SWOT analizi yöntemi kullanılarak) açısından değerlendirilmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 29(1), 9-16.
- Marangoz, M. ve Karadağ, L. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Alternatif Turizmin Önemi: Marmaris Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 4 (2), 29-40.
- Mehdiyev, A. (2019). The Ancient Mosques Of Baku. *Journal of the Modern Islamic Studies: scientific journal. Ostroh : Publishing NaUOA*, 1(1), 11-18.
- Memik, İ. (2016). *İstanbul'un Marka Kent Olma Düzeyini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Memmedov, H. (2004). *Azərbaycan Devleti'nin Dış Politika Stratejileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.
- Məmmədova, A., Tahirov, K. M. ve Əhmedova, L. (2020). *20 Yanvar - Qan Yaddaşımız*. Bakı :Azərbaycan Milli Kitabxanası.
- Mısırlı, İ. (2015). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Miçooğulları, B. O. (2004). *Türkiye İçin Spor Turizm Stratejisinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Miraliyev, R. (2016). *Azerbaycan'da Demokratikleşme Çabaları: 1991 Sonrası Bağımsızlık Sürecinin Genel Analiz*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Mirzayeva, G., Turkay, O., Akbulaev, N., Ahmadov, F. (2020). The impact of mega-events on urban sustainable development. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(3), 1653-166.
- Moloğlu, V. (2015). Yükselen Bir Değer Olan Medikal Turizmin; Türkiye Ekonomisine Katkısı. *International Conference On Eurasian Economies*, 673-680.
- Morgül, Ş. (2014). Kırklareli İlinde Eko Turizm Olanakları. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 27-38.
- Mursalov, M. (2009). *Bir Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Olarak Kış Turizmi ve Kış Turizmi Açısından Azerbaycan'ın Guba – Haçmaz Turizm Bölgesinin Arz Potansiyeli*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Muslu, A. (2015). *Türkiye'de Deniz Turizminde Ürün Farklılaştırması ve Kalite Yönetimi*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.
- Mustafazade, N. (2015). *Kongre Turizmi ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü.
- Nasibli, E. (2018). *Enerji Kaynaklarının Azerbaycan Bütçe Dengesi Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Nebati, Z. (2006). *Bakü Şirvanşahlar Sarayı*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nərgiz, G. (2011). *XIX-XX Əsrlərdə Bakı şəhərinin əhalisinin ailə və Ailə Məişəti*. Bakı: Elm Nəşriyyatı.
- Oğan, O. ve Yasak, Ü. (2020). Küreselleşme bağlamında mekânsal kent kimliği ve markalaşmanın kent turizmine etkisi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 74, 97-105.

- Ojagov, R. (2011). *Otel İşletmelerinde Halkla İlişkiler: Azerbaycan'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü, İzmir.
- Okuyucu, A. ve Erol, F. (2018). Savaş Alanları Turizmine Yönelik Motivasyon, Duygu ve Deneyimler: Metristepe ve İnönü Şehitlikleri-Bozüyük Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16 (1), 135-151.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2013). Türkiye'de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*, 9-12 May, Konya.
- Ongun, U., Gövdere, B. ve Çiçek, U. (2016). Yeşilova'nın Kırsal Turizm Potansiyelinin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 75-88.
- Osmanoğlu, H., Üzüm, H., Katlı, Ü. ve Aycan, A. (2018). Spor Turizmi Hizmet Kalitesi Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 121-134.
- Özbay, G. (2018). Alternatif Turizm Politikaları İçerisinde Kış Turizmi: Türkiye'ye Yönelik Swot Analizi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 203-213.
- Özbey, F. R. (2002). Sürdürülebilir Turizm Kalkınması 2002: Birleşmiş Milletler Dünya Eko-turizm Yılı. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 67-84.
- Özdemir, G. ve Altınır, D. D. (2019). Gastronomi Kavramları ve Gastronomi Turizmi Üzerine Bir İnceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 1-14.
- Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 1-25.
- Özer, Ö. ve Songur, C. (2012). Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 69-81.
- Özer, R. Ö. (2019). *İstanbul Kongre ve Fuar Turizminin İncelenmesi (2000 Yılı Sonrası)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özer, Ş. (2010). *Kongre Turizmi ve Kapadokya Bölgesindeki Otel İşletmelerinin Kongre Hizmetleri Yönetiminin İncelenmesi: Kayseri ve Nevşehir İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Özerk, G. B. ve Yüksekli, B. A. (2011). Küresel Kent, Kentsel Markalaşma ve Yok-Mekân İlişkileri. *İdeal Kent Dergisi*, 2(3), 82-93.
- Özgen, N. (2012). Siirt'in İnanç Turizmi Mekânları: Ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydınlar) Örnekleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(27), 251-272.
- Özkaya, D. F., Sünnetçioğlu, S. ve Can, A. (2013). Sürdürülebilir Gastronomi Turizmi Hareketliliğinde Coğrafi İşaretleme'nin Rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1), 13-20.
- Özmenli, C. (2020). *Ankara İli Gastronomi Turizmi Gelişmişlik Düzeyinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özsarı, S. H. ve Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *Journal of Kartal Training & Research*, 24(2), 136-144.
- Öztaş, K. ve Karabulut, T. (2006). *Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pırnar, İ. ve Sarı, F. Ö. (2017). Ege Bölgesi'nde Sürdürülebilir Deniz Turizmine Yönelik Nitel Bir Araştırma ve GZFT Analizi. *Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 9(1), 55-72.
- Polat, E. (2017). Genç Bireylerin Turistik Tercihlerinin Belirlenmesi Üzerine Balıkesir Kent Merkezinde Bir Araştırma. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3(2), 234-250.
- Rahmani, A. ve Moghanipour, M. R. (2020). Bakü Halı Müzesi'ndeki Çuvallar. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(44), 73-82.
- Salahoğlu, H. P. (2010). *Spor Turizminde Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Antalya'daki Futbol Kampları Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Samancıoğlu, E. (2020). *Fuar-Marka Şehir İlişkisi: İzmir Enternasyonal Fuarı Üzerine Tarihsel Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Sarı, Yaşar. (2017). Bir Alternatif Turizm Çeşidi Olarak “Tefekkür Turizmi” Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 56-62.
- Savaşır, K. ve Tuğrul, F. (2014). Uzay Kafes Sistemlerle Yaratılabilecek Üst Örtülerin Yüzey Geometrilerinin İncelenmesi: Heydar Aliyev Merkezi Örneği. 7. *Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu* 3 - 4 Nisan, Yıldız Teknik Üniversitesi Beşiktaş – İstanbul.
- Sayan, Y. (2006). Bakü Kız Kalesi. *Sanat Tarihi Dergisi*, 15(1), 113-124.
- Sayan, Y. (2016). Azerbaycan'da Apşeron Savunma Yapıları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(1), 43-64.
- Seferov, R. ve Hesenov, R. (2006). Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli ve Turizm Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 255-272.
- Sel, Z. G., Lale, C. ve Aktaş, G. (2016). Karikatüristler Gözüyle Deniz Turizmi: Turizm Karikatürlerinin Göstergibilim Yaklaşımı ile İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 65-88.
- Serçek, Ö. G. ve Serçek, S. (2015). Destinasyon markalaşmasında gastronomi turizmin yeri ve önemi. *Journal of Tourism Theory and Research*, 1 (1), 22-40.
- Sevinç, H. ve Azgün, S. (2012). Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), 17-21.
- Shammedov, F. (2006). *Azerbaycan'da Kentleşme ve Sanayileşme Süreci Çerçevesinde Bakü Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soltanova, H. (2015). *Azərbaycan Respublikasında Turizm Və Onun İnkişafı*. Bakı: AzTu Nəşriyyat.
- Sultanova, R. (2018). Azərbycanda Gənclər Siyasəti və Onun Turizmin İnkişafına Təsiri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 391-39.
- Sunay, H. ve Saracaloğlu, A. S. (2003). Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri ile Spora Yönelten Unsurlar. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-48.

- Susup, A. E. A. (2018). *İzmir’de Gastronomi Turizminin Geliştirilmesine Yönelik Sistemsel Bir Yaklaşım*. (Doktora Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Şahiner, T. (2012). *İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Şengel, Ü., Zengin, B., Şengel, T. ve Işkın, M. (2018). Kongre ve Fuar Organizasyonlarının Turizm Sektörüne Etkileri: Emitt Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 7(1), 4-20.
- Tan, F. Z. ve Yıldırım, C. (2019). İnanç Turizmi: Kastamonu İli Turizm Alt Yapısına Katkısı. *International Journal of Contemporary Tourism Research* , 1, 83-91.
- Tanrıseven, C. (2016). Diaspora Turizmi: Türkiye-Azerbaycan Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 56-64.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor Ahlakı ve Şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Tapkı, S. (2020). *Kırsal Yerleşimlerin Gelişimi İçin Alternatif Turizm Olanakları Üzerine Bir Model Önerisi: Yozgat Örneği*. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tarıncı, A. (2019). *Alternatif Turizm Çeşitliliği Kazandırmak Amacı ile Gönüllü Turizm: Türkiye Uygulaması*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tayfun, A., Aysen, E., Dülger, A. S., Özyurt, B., Bozkurt, İ. ve Bulut, Y. (2018). Travelexpo Turizm Fuarı Ziyaretçilerinin Fuara İlişkin Geri Bildirimlerine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3), 472-485.
- Tekin, Ö. A. (2016). Türkiye'deki Lisansüstü Turizm Tezlerinde Odaklanılan Konular: 1984-2015. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 175-187.
- Terazi, C. ve Gürbüz, A. (2020). The Role Of Architectural And Engineering Creations In Tourism. *A Journal of Structural Science and Innovation*, 39-46.

- Tontuş, H. Ö. (2018). Sağlık Turizmi Tanıtımı ve Sağlık Hizmetlerinin Pazarlanması İlkeleri Üzerine Değerlendirme. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 3(1), 67-88.
- Toramanlı, A. (2014). *Spor Turizminde Olimpiyat Oyunları ve Spor Turizminin Gelişimine Katkıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutar, F. K. ve Miraliev, R. (2019). Bölgesinin Parlayan Yıldızı Azerbaycan: Ekonomik Değişim Süreci. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 5(14), 127-136.
- Türker, N. ve Çetinkaya, A. (2009). *Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Potansiyeli*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tütüncü, Ö., Kıremiç, İ. ve Çalışkan, U. (2011). Sağlık Turizmi, Güvenlik ve Kalite. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 91-93.
- Uğuz, S. Ç. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 332-353.
- Usta, K. M. (2005). *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Usta, Ö. (2014). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Üregen, A. (2014). *Post Sovyet Dönemde Kentsel Katılım: Bakü Örneği*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Valiyev, J. (2008). *Azerbaycan'da Uygulanan Ekonomik Kalkınma Politikaları; Tarım Sektörü Örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Valişov, Z. (2008). *Bir İslâm Şehri Bakü (Kuruluşundan XVI. Y.Y. Başına Kadar)*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yanar, A. (2019). Azerbaycan Halı Müzesi. *Akademik Sanat; Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 4(7), 26-43.
- Yasinli, A. (2018). *Azerbaycan'ın Yabancı Yatırım Potansiyelinin Sektörel Açidan İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, G. (2018). Üniversite Gençliğinin Turizme Bakış Açısı: İstanbul Arel Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1516-1538.
- Yüncü, D. K. ve Kozak, N. (2010). Türk Akademisyenlerin Kongre Tercihleri Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1),109-120.
- Yüzsever, İ. C. (2018). *Türkiye'nin Deniz Turizminin ve Eğiliminin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Zengin, B., Koç, D. E. ve Ulama, Ş. (2019). Kastamonu İlinin Doğa Turizmi Potansiyelinin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251-274.
- Владимировна, У. Е. (2014). *100 мест всемирного Наследия Юнеско*. Москва: Эксмо.
- Мамедова, Н. А. (2017). Атешгях – Храм Огня На Апшеронском Полуострове В Сообщениях Восточных Авторов, Российских И Западноевропейских Путешественников (До Середины XIX Века). *Вестник Новосибирского государственного университета. Серия: История. Филология*, 16(7), 160-166.
- Мир–Багирзаде, Ф. (2019). Балет «Девичья Башня» И Связанные С Ним Символы. *Central Asian Journal of Art Studies*, 3, 14-28.
- Паша-заде, Э. (1997). *Мечети и церкви старого Баку: Ч. 1-2*. Баку: ЭЛМ.
- İnternet Kaynakları**
- <https://sozluk.gov.tr/>. [Erişim Tarihi: 19.12.2020]
- <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms#:~:text=Tourism%20is%20a%20social%2C%20cultural,personal%20or%20business%2Fprofessional%20purposes..> [Erişim Tarihi:20.12.2020]
- <https://www.ktb.gov.tr/TR-96269/turizm-cesitleri.html> [Erişim Tarihi: 25.12.2020]
- <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/Eklenti/10944/0/02pdf.pdf> [Erişim Tarihi: 15.01.2021]
- <https://www.stat.gov.az/source/tourism/> [Erişim Tarihi: 20.01.2021]
- <http://www.e-qanun.az/framework/897> [Erişim Tarihi: 25.01.2021]
- https://www.stat.gov.az/menu/6/buklet/azerbaycan_faktlar_ve_reqemler_2020.pdf [Erişim Tarihi: 07.02.2021]

<http://baku-ih.gov.az/page/13.html> [Erişim Tarihi: 16.02.2021]

<https://minenergy.gov.az/az/neft/neft-senayesinin-inkisaf-tarixi> [Erişim Tarihi: 18.02.2021]

https://tr.wikipedia.org/wiki/2020_Da%C4%9Fl%C4%B1k_Karaba%C4%9F_Sava%C5%9F%C4%B1 [Erişim Tarihi: 20.02.2021]

https://heydaraliyevcenter.az/#3_Memarliqsimvolu [Erişim Tarihi: 20.02.2021]

<https://salambaku.travel/az/heydar-aliyev-center> [Erişim Tarihi: 20.02.2021]

<https://www.airport.az/az/about-us/> [Erişim Tarihi: 22.02.2021]

<https://www.mys.gov.az/qurumlar/idman-qurgulari/3/baki-olimpiya-stadionu> [Erişim Tarihi: 22.02.2021]

<https://www.stp.az/baki-olimpiya-stadionu> [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

<https://bos.az/az/stadium/history/> [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

<https://medeniyyet.az/page/news/18401/Bakinin-memarliq-incileri:-Hokumet-evi.html?lang=ru> [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

<https://www.chapmantaylor.com/projects/port-baku-tower> [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

http://www.portbaku.az/port_baku_corporate.aspx [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

<http://www.pashaconstruction.com/RU/properties/port-baku-towers/> [Erişim Tarihi: 05.03.2021]

<http://skyscrapernews.com/news.php?ref=2835> [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

https://az.wikipedia.org/wiki/Trump_Tower_Baku [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

<https://oxu.az/economy/51003> [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

<https://www.oilfund.az/en/fund/about/new-building> [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

https://www.hilton.com.tr/oteller/uluslararası/baku/hilton-baku?WT.srch=1&WT.mc_id=zIMDPDA0EMEA1MB2PSH3PPC_Google_search4cid357263822_aid17871332822_mb_kkwd-1475656121685Brand_Nano6GYDHBHI7tr&utm_source=Google&utm_medium=ppc&utm_campaign=paidsearch&campaignid=357263822&adgroupid=17871332822&targetid=kwd-147565612168&gclid=Cj0KCQjwo-aCBhC-ARIsAAkNQitsD41X6hz3ILesKg3AjobB92v7LvORTQvNILTRny0NF1jqTj_zmOsaApKyEALw_wcB&gclsrc=aw.ds [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stamps_of_Azerbaijan,_2012-1038.jpg?uselang=az [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

<https://azerbaijan360.az/what-to-see/v-t-ndasliq-v-ziyy-ti-aktlarinin-dovl-t-qeydiyyati/s-ad-t-sarayi/> [Erişim Tarihi: 10.03.2021]

<https://medeniyyet.az/page/news/12460/Seadetin-unvani--Seadet-sarayi.html?lang=ru> [Erişim Tarihi: 13.03.2021]

<http://baku-ih.gov.az/page/19.html> [Erişim Tarihi: 13.03.2021]

<https://azerbaijan.az/related-information/1> [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

<https://museum.az/az/museum/175> [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

<http://www.science.gov.az/pages/istoricheskie-zdaniya> [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

<https://portal.azertag.az/az/node/4217> [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

<http://anl.az/down/meqale/525/2011/may/cm33.htm> [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

https://www.azerbaijans.com/content_212_az.html [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

<https://www.kuklateatri.az/content/az/2> [Erişim Tarihi: 16.03.2021]

<https://museum.az/az/museum/7> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<https://azcarpetmuseum.az/front/az/article/134> [Erişim Tarihi: 25.03.2021]

<https://nizamimuseum.az/az/about> [Erişim Tarihi: 25.03.2021]

<http://www.bms.az/projects/fountain-square> [Erişim Tarihi: 25.03.2021]

[https://az.wikipedia.org/wiki/F%C9%99vvar%C9%99%C9%99r_meydan%C4%B1_\(Bak%C4%B1\)](https://az.wikipedia.org/wiki/F%C9%99vvar%C9%99%C9%99r_meydan%C4%B1_(Bak%C4%B1)) [Erişim Tarihi: 24.03.2021]

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycanda-kanli-ocak-kurbanlari-aniliyor/2116361> [Erişim Tarihi: 24.03.2021]

http://anl.az/el/emb/20_yanvar/xatire/ebedi-meshel.htm [Erişim Tarihi: 22.03.2021]

<http://bulvar.gov.az/about/history> [Erişim Tarihi: 22.03.2021]

<http://bulvar.gov.az/> [Erişim Tarihi: 21.03.2021]

qafqazislam.com/index.php?lang=az§ionid=90&id=77 [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<http://www.binegedi-ih.gov.az/page/500.html> [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<https://president.az/articles/13889> [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<http://multikulturalizm.gov.az/post/1728/azerbaycanda-fealiyyet-gosteren-sinaqoqlar.html> [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/25> [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<http://mct.gov.az/az/umumi-xeberler/13416> [Erişim Tarihi: 19.03.2021]

<http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/17> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/39> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<http://multikulturalizm.gov.az/post/116/bakidaki-muqeddes-jen-mironosits-rus-pravoslav-kafedral-kilsesinde-gorus-kecirilib.html> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/15> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/55> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<unesco.preslib.az/az/page/je5OktI3FU> [Erişim Tarihi: 20.03.2021]

<https://icherisheher.gov.az/az/171-xos-gelmissiniz> [Erişim Tarihi: 20.04.2021]

<https://salambaku.travel/az/old-city> [Erişim Tarihi: 20.04.2021]

<https://icherisheher.gov.az/az/197-yunesko1/> [Erişim Tarihi: 20.04.2021]

<https://icherisheher.gov.az/az/35-tarixi-arayish/> [Erişim Tarihi: 22.04.2021]

<https://icherisheher.gov.az/az/monument/3> [Erişim Tarihi: 22.04.2021]

<https://blog.acob.az/2020/04/dordkunc-mrdkan-qalas.html> [Erişim Tarihi: 22.04.2021]

<https://unesco.preslib.az/az/page/4xm1rHgusP> [Erişim Tarihi: 22.04.2021]

<https://portal.azertag.az/az/node/120> [Erişim Tarihi: 22.04.2021]

https://tourism.gov.az/uploads/documents/2019_illik/2019_annual_tourism_statistics_handbook.pdf [Erişim Tarihi: 02.05.2021]

<https://bakucity.preslib.az/az/page/47QLnrYcJ1> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://meetinazerbaijan.com/cosmopolitan-capital/> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://meetinazerbaijan.com/baku-your-destination/> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://meetinazerbaijan.com/azerbaijan-symbolizes/> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://socar.az/socar/en/company/about-socar/socar-tower> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://bakutravelguide.com/en/socar-tower-baku/> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

<https://www.tekfenmuhendislik.com/tr/socar-tower-ofis/> [Erişim Tarihi: 26.04.2021]

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1. 2014-2019 YILLARI ARASI AZERBAYCAN CUMHURİYETİ TURİZM VERİLERİ.	36
TABLO 2. AZERBAYCAN CUMHURİYETİ HAKKINDA BİLGİLER.	39
TABLO 3. BAKÜ ŞEHRİNİN OLDUĞU COĞRAFYASINDA HÜKÜM SÜRMÜŞ DEVLETLER.	41
TABLO 4. TURİZM GELİRİ VE KAPASİTE SAYILARI.	47
TABLO 7. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.	88
TABLO 8. KATILIMCILAR TARAFINDAN SEÇİLEN YAPILAR.	91
TABLO 9. KATILIMCILARIN TANITIM/REKLAM FAALİYETLERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELERİ.	93
TABLO 10. KATILIMCILARA GÖRE BAKÜ'DE MEVCUT TURİZM ÇEŞİTLERİ.	97
TABLO 11. KATILIMCILARA GÖRE TURİZMİN BAKÜ'DE MİMARİ YAPILARA ETKİSİ.	102
TABLO 12. TURİSTLERİN BAKÜ HALKINA ETKİSİ.	105
TABLO 13. MODERN YAPILARIN BAKÜ TURİZMİNE ETKİSİ.	109
TABLO 14. TARİHİ YAPILARIN BAKÜ TURİZMİNE ETKİSİ.	113
TABLO 15. DİNİ YAPILARIN BAKÜ TURİZMİNE ETKİSİ.	116
TABLO 16. TURİSTLERİN BAKÜ'DEKİ YAPILAR HAKKINDA BİLGİLERİ.	120
TABLO 17. BAKÜ'DE TURİZM AÇISINDAN DAHA NELER YAPILABİLİR.	123

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1. AZERBAYCAN'A GELEN TURİSTLERİN SEYAHAT MAKSATLARI.	33
ŞEKİL 3. AZERBAYCAN'IN TURİST HARİTASI.....	35
ŞEKİL 4. 1918-1920 CUMHURİYET DÖNEMİNDE AZERBAYCAN.	39
ŞEKİL 5. AZERBAYCAN CUMHURİYETİ HARİTASI.....	40
ŞEKİL 6. BAKÜ ŞEHRİNİN BULUNDUĞU APŞERON YARIMADASI HARİTASI.	43

FOTOĞRAF LİSTESİ

RESİM 1. KIZ KALESİ, ORİJİNAL 2021.	49
RESİM 2. KIZ KALESİ, ORİJİNAL 2021.	49
RESİM 3. İÇERİ ŞEHİR KALE DUVARLARI, ORİJİNAL 2021.....	50
RESİM 4. İÇERİ ŞEHİR, ORİJİNAL 2021.	51
RESİM 5. İÇERİ ŞEHİR, ORİJİNAL 2021.	51
RESİM 6. İÇERİ ŞEHİR, ORİJİNAL 2021.	52
RESİM 7. ŞİRVANŞAHLAR SARAYI, ORİJİNAL 2021.....	52
RESİM 8. İÇERİ ŞEHİR KALE DUVARLARI, ORİJİNAL 2021.	53
RESİM 9. BÜYÜK MERDEKAN KALESİ, ORİJİNAL 2021.	54
RESİM 10. KÜÇÜK MERDEKAN KALESİ, ORİJİNAL 2021.....	55
RESİM 11. ATEŞGAH, ORİJİNAL 2021.	56
RESİM 12. HAYDAR ALİYEV KÜLTÜR MERKEZİ, ORİJİNAL 2021.....	57
RESİM 13. HAYDAR ALİYEV KÜLTÜR MERKEZİ, ORİJİNAL 2021.....	57
RESİM 14. HAYDAR ALİYEV KÜLTÜR MERKEZİ, ORİJİNAL 2021.....	58
RESİM 15. HAYDAR ALİYEV ULUSLARARASI HAVA LİMANI, ORİJİNAL 2021.	59
RESİM 16. HAYDAR ALİYEV ULUSLARARASI HAVA LİMANI, ORİJİNAL 2021.	59
RESİM 17. HAYDAR ALİYEV ULUSLARARASI HAVA LİMANI, ORİJİNAL 2021.	60
RESİM 18. HAYDAR ALİYEV ULUSLARARASI HAVA LİMANI, ORİJİNAL 2021.	60
RESİM 19. BAKÜ OLİMPİYAT STADYUMU, ORİJİNAL 2021.....	61
RESİM 20. ALEV KULELERİ, ORİJİNAL 2021.....	62
RESİM 21. ALEV KULELERİ, ORİJİNAL 2021.....	63
RESİM 22. HÜKÜMET EVİ, ORİJİNAL 2021.....	63
RESİM 23. SOCAR TOWER, ORİJİNAL 2021.	64
RESİM 24. PORT BAKU TOWERS, ORİJİNAL 2021.	65
RESİM 25. BAKU TRUMP TOWER, ORİJİNAL 2021.	66
RESİM 26. SOFAZ TOWER, ORİJİNAL 2021.....	67
RESİM 27. HİLTON HOTEL, ORİJİNAL 2021.	68
RESİM 28. SAADET SARAYI, ORİJİNAL 2021.	69
RESİM 29. BAKÜ VALİLİĞİ BİNASI, ORİJİNAL 2021.....	70
RESİM 30. H.Z. TAĞIYEVİN SARAYI, ORİJİNAL 2021.	71
RESİM 31. İSMAILİYE SARAYI, ORİJİNAL 2021.	72

RESİM 32. MÜSLÜM MAGOMAYEV ONURUNA AZERBAYCAN DEVLET AKADEMİ	
FİLARMONİSİ, ORİJİNAL 2021.	73
RESİM 33. AZERBAYCAN DEVLET KUKLA TİYATROSU BİNASI, ORİJİNAL 2021.	74
RESİM 34. AZERBAYCAN MİLLİ HALI MÜZESİ, ORİJİNAL 2021.	75
RESİM 35. NİZAMİ GENÇEVİ ONURUNA AZERBAYCAN EDEBİYATI MÜZESİ, ORİJİNAL	
2021.	76
RESİM 36. ÇEŞMELER MEYDANI, ORİJİNAL 2021.....	77
RESİM 37. ÇEŞMELER MEYDANI, ORİJİNAL 2021.....	77
RESİM 38. ÇEŞMELER MEYDANI, ORİJİNAL 2021.....	77
RESİM 39. ŞEHİTLER HIYABANI, ORİJİNAL 2021.....	78
RESİM 40. BAKÜ BULVARI, ORİJİNAL 2021.	79
RESİM 41. TAZE PİR CAMİİ, ORİJİNAL 2021.....	80
RESİM 42. BİBİHEYBET CAMİİ, ORİJİNAL 2021.	81
RESİM 43. BİBİHEYBET CAMİİ, ORİJİNAL 2021.	81
RESİM 44. BİBİHEYBET CAMİİ, ORİJİNAL 2021.	81
RESİM 45. HAYDAR CAMİSİ, ORİJİNAL 2021.	82
RESİM 46. AŞKENAZİ YAHUDİLERİNİN SİNAGOĞU, ORİJİNAL 2021.....	83
RESİM 47. BAKİRE MERYEM'İN MASUM HAMİLELİYİ-KATOLİK KİLİSESİ, ORİJİNAL	
2021.	84
RESİM 48. ŞEHİTLER CAMİİ, ORİJİNAL 2021.	85
RESİM 49. JEN MİRONOSİTS ORTODOKS KATEDRALİ, ORİJİNAL 2021.	86
RESİM 50. JEN MİRONOSİTS ORTODOKS KATEDRALİ, ORİJİNAL 2021.	86
RESİM 51. JEN MİRONOSİTS ORTODOKS KATEDRALİ, ORİJİNAL 2021.	86
RESİM 52. MİR MÖVSÜM AĞA TÜRBESİ, ORİJİNAL 2021.....	87

EKLER

Ek. 1 Mülakat Formu Türkçe

MÜLAKAT FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu mülakat formu “**Mimari Yapıların Turizm Üzerine Etkileri: Bakü Örneği**” adlı tez çalışmasına yönelik araştırma yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Soruların cevaplanması en fazla 20-30 dakika sürmektedir. Soruları cevaplarken isim belirtmeniz **kesinlikle istenmemektedir**. Cevaplarınıza ilişkin gizlilik kesin bir şekilde sağlanacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Soruları cevaplandırarak araştırmaya yapacağınız önemli katkıdan dolayı şimdiden çok teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

Karabük Üniversitesi

Safranbolu Turizm Fakültesi

Ali NADIROV

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği ABD

SORULAR

1.Bölüm:

Göreviniz:

Yaşınız :

Cinsiyetiniz:

Kaç yıldır Bakü’de yaşıyorsunuz:

2.Bölüm:

1. Size göre Bakü’nün turizme katkı sağlayan en önemli mimari yapıların turistik değeri önem sırasına göre ilk üçü hangileridir?

Kız Kalesi, İçeri Şehir, Merdekan Kalesi, Ateşgah, Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Haydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı, Bakü Olimpiyat Stadyumu, Alev Kuleleri, Hükümet Evi, Socar Tower, Port Baku Towers, Trump Tower Baku, Sofaz Tower, Hilton Baku, Saadet Sarayı, Bakü Valiliği Binası, H.Z. Tağıyevin Sarayı, İsmailiye Sarayı, Müslüm Magomayev Onuruna Azerbaycan Devlet Akademi Filarmonisi, Azerbaycan Devlet Kukla Tiyatrosu Binası, Azerbaycan Milli Halı Müzesi, Nizami Gencevi Onuruna Azerbaycan Edebiyatı Müzesi, Çeşmeler Meydanı, Şehitler Hıyabanı, Bakü Bulvarı, Taze Pir Camii, Bibiheybet Camii, Haydar Camisi,

Aşkenazi Yahudilerinin Sinagogu, Bakire Meryemin Masum Hamileliyi-Katolik Kilisesi, Şehitler Cami, Jen Mironosits Ortodoks Katedrali, Mir Mövsüm Türbesi.

2.Bakü şehrinin tanıtım/reklam çalışmalarını yeterli görüyor musunuz? Size göre daha neler yapılabilir?

3.Bakü şehrinin turizm çeşitliliği konusunda neler söyleyebilirsiniz? Hangi turizm çeşitliliğine önem verilmelidir? Niçin?

4.Turizm Bakü'nün mimari yapılarına zarar vermekte midir? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

5.Yerli ve yabancı turistlerin varlığı Bakü halkının tutum ve davranışlarında ne gibi etkiler yapmıştır?

6.Bakü'deki Modern Yapıların Turizme etkisi var mı?

7.Bakü'deki Tarihi Yapıların Turizme etkisi var mı?

8.Bakü'deki Dini Yapıların Turizme etkisi var mı?

9. Turistler Bakü'ye gelirken bu yapıları bilerek mi geliyorlar?

10.Son olarak Bakü'nün turizm açısından gelişimi için daha neler yapılabilir? Önerileriniz ve varsa başka söylemek istedikleriniz nelerdir?

Ek. 2 Mülakat Formu Azərbaycan'ca

MÜSAHİBƏ FORMU

Hörmətli iştirakçı,

Bu Müsahibə formu “**Memarlıq Abidələrinin/Tikililərinin Turizm Üzərində Təsiri: Bakı Örnəyi**” Tezisi üçün məlumat toplamaq məqsədi ilə hazırlanmışdır. Sualların cavablandırılması maksimum 20-30 dəqiqə davam etməkdədir. Suallara cavab verəndə adınız **qətiyyən tələb edilmir**. Cavablarınıza aid olan gizlilik mütləq qorunacaq və toplanan məlumatlar yalnız elmi məqsədlər üçün istifadə ediləcək. Suallarına cavab verərək müsahibəmə verdiyiniz fayda/dəstək üçün təşəkkür edirik.

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

Karabük Universiteti

Safranbolu Turizm Fakültesi

Ali NADIROV

Karabük Universiteti

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği ABD

SUALLAR

1-ci Bölüm:

Vəzifəniz:

Yaşınız:

Cinsiyyətiniz:

Neçə ildir Bakıda yaşayırsınız:

2-ci Bölüm:

1. Sizə Görə Bakının Turizmə Fayda Verən Ən Vacib Memarlıq Abidələrinin/Tikililərinin Turistik Dəyərinə görə İlk Üçü Hansılardır?

Qız Qalası, İçərişəhər, Mərdəkan Qalası, Atəşgah, Heydər Əliyev Mərkəzi, Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanı, Bakı Olimpiya Stadionu, Alov Qüllələri, Hökumət Evi, Socar Tower, Port Baku Towers, Trump Tower Bakı, Sofaz Tower, Hilton Bakı, Səadət Sarayı, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin Binası, H.Z. Tağıyevin Sarayı, İsmailiyə Sarayı, Müslüm Maqomayev Adına Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyası, Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrı Binası, Azərbaycan Milli Xalça Müzeyi, Nizami Gəncəvi Adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Müzeyi, Fəvvarələr Meydanı, Şəhidlər Xiyabanı, Bakı Bulvarı, Təzə Pir Məscidi, Bibiheybət Məscidi, Heydər Məscidi, Aşkenazi Yəhudilərinin Sinaqoqu, Bakirə Məryəmin Məsum

Hamiləliyi, Şəhidlər Məscidi, “Jen Mironosits” pravoslav kafedral kilsəsi, ‘Mir Mövsüm Ağa Ziyarətqah’ Kompleksi.

2. Bakı şəhərinin reklam/tanıtma fəaliyyətlərini kifayət olduğunu fikirləşirsiniz mi? Sizə görə daha nələr edilə bilər?

3. Bakı şəhərinin turizm müxtəlifliyi haqqında nələr deyə bilərsiniz? Hansı turizm tərzinə/növünə önəm verilməlidir? Nə üçün?

4. Turizm Bakının Memarlıq Abidələrinə/Tikililərinə zərər verir mi? Bu mövzuda düşüncələriniz nələrdir?

5. Yerli və Xarici Turistlərin Mövcudluğu Bakı xalqının ünsiyyət və davranışlarına (hal və hərəkətlərinə) nə kimi təsirlər etmişdir?

6. Bakıdakı Modern Abidələrin/Tikililərin turizmə təsiri varmı?

7. Bakıdakı Tarixi Abidələrin/Tikililərin turizmə təsiri varmı?

8. Bakıdakı Dini Abidələrin/Tikililərin turizmə təsiri varmı?

9. Turistlər Bakıya Gələndə Əvvəlcədən Bu Abidələr/Tikililər Haqqında məlumatları olur mu?

10. Son Olaraq Bakının Turizm cəhətdən inkişafı üçün daha nələr edilə bilər? Təklifləriniz varsa başqa söyləmək istədikləriniz?

Ek. 3 Etik Kurulu Kararı

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 25.03.2021
TOPLANTI NO : 2021/03

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 13:

11/03/2021 tarihli Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ'in Etik Kurul form ve ekleri görüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ danışmanlığında yürütülen "Mimari Yapıların Turizm Üzerine Etkileri: Bakü Örneği" konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

2003-2014 yılları arasında mektebi Azerbaycan'da tamamladı. 2014-2019 yılları arasında ilk yılı dil eğitimi olmak üzere, lisans eğitimini Karabük Üniversitesi Safranbolu Turizm Fakültesi Turizm işletmeciliği bölümünden mezun olarak tamamladı. Ardından 2019 yılı güz döneminde Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda tezli yüksek lisans programına başladı. Ayrıca Azerbaycan'ca, Türkçe ve Rusça dillerini bilmektedir.